

Rainer Maria Rilke

Sonuncular

Türkçesi: Kâmuran Şipal

Cem Yayınevi

RAINER MARIA RILKE

RİLKE KİTAPLARI

RAINER MARIA RILKE
Sonuncular

Almancadan Çeviren: Kâmuran Şipal

1. Basım: Mart 2009

ISBN 975-406-864-X

ISBN 13: 978-975-406-864-1

Dizgi: Mustafa Balaban

Kapak Tasarım: Artikus

Baskı: Umut Matbaası

(212) 637 09 34

CEM YAYINEVİ

İpek Sokağı No: 10/A

34433 Beyoğlu - İstanbul

Tel: (212) 293 41 70 Faks: 244 15 33

www.cemyayinevi.com

info@cemyayinevi.com

Sertifika No: 10823

RAINER MARIA RILKE

Sonuncular

Almancadan Çeviren:
Kâmuran Şipal

ÂŞIK

Hermann Holzer uzun, dar odasında bir aşağı, bir yukarı gidip geliyor, yarım saattir konuşuyor. Ernst Bang da yine o kadar uzun bir zamandır eski öğrenci kanepesinde uzanmış, kendisini izliyor. Arada bir başını biraz kaldırıp, karşısındakinin sözleri üzerinden ileriye bakmak istiyor adeta; çünkü konuşulan sözlerin onu pek fazla ilgilendirdiği yok. Hep aynı yerde bir bayıra tırmanır gibi adımlarla bir aşağı, bir yukarı seğirtip duran geniş bedenli, sarışın insanın kendisini, konuştuklarından daha önemli görüyor belli ki. Ona seslenip bir ara dursan da, şu çeneni, sonra ağzını şöyle iyice görsem diye seslenmek geçiyor içinden.

Tabii seslendiği falan yok; ama yine de Hermann Holzer duruyor birden, dar pencere önünde kendini toparlıyor ve siyah sırtıyla kapıyor gökyüzünü, evlerin bacalarını, bütün bir pazar ikindisini. Arkasında kalan oda kararıyor. Ve şöyle diyor Hermann Holzer: “Şeytan görsün yüzünü şu sınavın. Ne yalan söyleyeyim, şimdiden sinirlerim ayağa kalktı. Sana rakip olmaya başlıyorum. sevgili Bang. Kolla kendini, ben bir sinirlendim mi, tam yaparım bunu, - her şey gibi. O zaman sen yaya kalırsın yanımda.” Ve öylesine çabuk arkasına dönüyor ki, gülüşüyle kocaman bir aydınlık parçasını çatı katındaki dumanlı odanın içine çekip alıyor.

Korkmuş gibi kalkıp oturuyor Bang. İnce, uzun boylu ve günün modasına göre giyinmiş: Ağır ağır ilkin sol, ardından sağ elini gözden geçiriyor. Sanki yıllar sonra ilk kez birbirlerini görüyorlarmış gibi belli bir şevkle yapıyor bunu.

Holzer, yine bir aşağı, bir yukarı gidip gelmeye başlamıştır. “Holm’lardaki özel dersin bana verilme umudu var mı yok mu, ona da bugün cevap gelecek, öğreneceğim. Pek çok şey buna

bakıyor. Buradan gelecek ek gelir olmadan dünyada evlenemem.”

Bang, sesli sesli kımıldıyor yerinde. Holzer, ne diyeceğini bekleyerek ona dönüyor. Ne var ki, Bang'ın ağzından dalgın söylenen “Evet. kuşkusuz...” sözcükleri çıkıyor yalnızca. Bunun üzerine Holzer odadaki gidip gelmesine ve konuşmasına yeniden başlıyor: “Öyle sanıyorum ki, ancak o zaman rahata kavuşacağım. Ancak o zaman adam gibi çalışmaya başlayabileceğim. Ta ki artık hiçbir şeyi kendime dert etmeyecek kadar işleri yoluna...” Susma... ve: “Helene anlayacaktır bunu...” Susma. “Tabii, kent dışında bir yerde oturacağız...”

O anda Holzer yine pencere önüne gidip durmuştur.

Bang'ın ince dudakları dışarı çıkmak isteyen bir sözcüğe karşı savunuyor kendini. Sonunda sözcük gerisingeri içini boyuyor ve genç adamı kaldırıyor yerinden. Bir süre çaresizlik içinde dikiliyor ayakta, sonra dostu Holzer'e doğru birkaç adım atıyor. Yanına gelince, “Dinle şunu!” diyor Holzer.

Slavca hüzünlü bir halk ezgisi duman gibi evin aydınlığından çıkıp geliyor yukarı. Sanki ezgi parmakları üzerine dikiliyor da, çatılar ve kuleler üzerinden ileriye... ileride bir yere bakmak istiyor.

Bang, farkına varmadan başını kaldırıp gözlerini yumuyor.

“Biliyor musun nedir bu?” diye soruyor Holzer gülererek.

Susma. Derken Bang düşlere dalmış, söyleniyor kendi kendine: “Sıla özlemi.”

Holzer sarsıp silkiyor onu. “Senin taşralı küçük kurbağa aşağıda tabakları yıkıyor. Bunu yaparken hep şarkı söyler, hep aynı şarkıyı o bir şeye benzemeyen. renksiz sesiyle. Öğle sonraları üç buçukta. Bak işte (saati Bang'a doğru tutuyor) dakikası dakikasına üç buçuk, gördün. değil mi? Günün her saati bellidir bu evde. Saatimi götürüp rehine koyabilirim rahatlıkla: Laternacı. fareler için telden kapan satan adam. zerzevatçı. eskici: İşte sana benim saat. Gel de sen çalış bu durumda! Üstelik hemen karşıda oturanlarla yüz yüze. Baksana... güzel. değil mi?”

Hermann Holzer. eliyle birkaç öpücüğü gözden çıkarıp yolluyor karşıya ve memnun memnun gülümsemesinden öpücüklerin avluyu boylamayarak yerine ulaştığı anlaşılıyor. Sonra Holzer dönüp geliyor pencereden.

“Onun için en iyisi evlenmek... hem de bir an önce!”

Bang. bu sözleri geri çevirir gibi elini oynatıyor.

Onun bu hareketi gözünden kaçmıyor Holzer’in, bir an Bang’a bakıyor. sonra uzanıp sigara alıyor masadan.

“Sen de ister misin. Bang?”

“Mersi.”

Holzer. büyük bir keyifle bir sigara yakıyor. Sonra, kullandığı kibriti havada yazılı bir şey var da üzerinden bir çizgi çekmek ister gibi ileri hızlı hızlı sallayarak;

“Demek öyle?–” diyor.

Bang. dışarıya bakıyor pencereden Alttaki küçük ön dişleriyle sarışın bıyıkçığını çiğniyor.

Susma.

Holzer, yeniden odada bir aşağı bir yukarı gidip gelmeye başlıyor; bir yandan da inanılmaz bir aceleyle tütürüyor sigarasını. Derken ansızın duruyor, sesi sigara dumanı içinden oya oya bir yol açıyor kendine:

“Konuş. sevgili Bang, konuş. Açıkça söyle. ne demek istiyorsun?”

Ernst Bang dostuna yaklaşıyor; Holzer’in sakin ve yuvarlak omzunda gülünç denecek kadar narin görünüyor eli. Gözlerini indirip ayakkabılarına bakıyor, özellikle sol ayağına ve bu arada konuşmaya başlayarak, “Beni yanlış anlamayacağından eminim, Hermann...” diyor.

Holzer huysuzlanıyor: “Ne gereği var şimdi bu resmiyetin. Çıkar ağzındaki baklayı! Aman Tanrım! Adam yemiyoruz burada... Söyle haydi...”

Bang gözlerini kaldırıyor, üzüntü iyice ağırlaştırmış gözlelerini.

“Adam mı yiyoruz yoksa?” diyerek gülüyor Holzer.

Derken tekrar pencereye dönüyor Ernst Bang. acınacak sı-
la şarkısı için odada yine yer açılıyor. Bang'ın ağzından çıkan
sözcükler küçük, çekingen ezgi içine serpiliyor yavaş yavaş:
"Bana gücenme. Hermann. ama... sen... mahvediyorsun... kı-
zı..."

Susma.

Ağzından çekip aldığı sigarayı usulca masanın kenarına
koyuyor Holzer. Sigaranın ince dumanı odanın orta yerinde
dimdik yükseliyor. Farkında olmadan ikisi de dumanın sakin,
vakur devinimini izliyor. Derken Holzer bir sandalyeyi tutup
havaya kaldırmaya çalışıyor. Derken ansızın elinden bırakıyor
yere, çıkan gürültü içinde bağıyor:

"Çıldırıldın mı sen?"

"Serinkanlı konuşalım bu konuyu, lütfen!"

Bang'ın sesi biraz titrek çıkıyor. Ama Holzer henüz sakin
konuşacak durumda değil:

"Ben... mahvediyorum... kıızı..." Holzer sanki ezberlemek
ister gibi yineliyor Bang'ın sözlerini vurgulayarak. Dönüp dö-
nüp yeniden başlıyor: "Ben... mah..."

"Hermann..." diyor Bang sesinde bir rica tonuyla.

"Ben mah..." Ve ansızın gülmeye başlıyor Holzer. ölçü ta-
nımıyor gülüşü. Bütün evdekilerin işitmemesi olanaksız. So-
nunda kesiliyor gülmesi ve zorlanarak, nefesinin son gücüyle.
"Acaba bana... açıklar mısın nedenini..."

Bang beklemiştir bunu. Önceden iyi bir hazırlık yapmış gi-
bi, ağırdan başlıyor konuşmaya. Gözleri görülmüyor adeta.
"Helene'yi nasıl tanıdın, anımsıyorsun sanırım? O eğlenceli
akşamların birinde bende tanıydın. Daha doğrusu senin için
eğlenceliydi akşam; benim için. Helene için bir veda akşamı-
ydı diyebilirsin istersen - bir veda şenliği. Ama... yani hüznü-
lü bir akşam en azından. Sen fark etmedin bunu? - Biliyorum.
Sonunda biz ikimiz de kuşkusuz unuttuk bunu. Hep olur ya iş-
te. Hayat hızla akıp gidiyor..."

Holzer, sabırsızlandığını açığa vuran bir hareket yapıyor.

“Bir dakika. Hermann! O akşamdan konuşmam gerekiyor. O akşam...” Bang birkaç adım yaklaşıyor Holzer’e ve onun te-dirgin bakışları karşısında gerilememeye çalışıyor.

Benim Helene’ye karşı duygularımı hiç sormadın...”

Holzer, duymazdan geliyor bu sözleri, sinirlenmiş, “Ama beni hiç ilgilendirmez bu...” diyor.

Bang gülümsüyor: “Olabilir. Yine de anlatmaya devam edeceğim ben...”

Holzer kanepenin üzerine atıyor kendini, kanepenin bütün yayları gıcırıyor. Kulakları tırmalayan gıcirtı bir süre asılı ka-lıyor boşlukta.

Ernst Bang, yeniden dalgın. sol ayağındaki ayakkabıya ba-kıyor, bir yandan da sürdürüyor konuşmasını:

“O akşam hepinizi bana çağırıştıım, bir çeşit nişanı kutla-yacaktık...”

Kanepenin yayları yerinde duramıyor. “Diyeceğim beni Helene’ye bağlayan nedenin sadece arkadaşlıktan bir başka şey olduğunu anlamıştıım. Dolayısıyla gönlüme danışmış ve Helene’yle evlenmeye karar vermiştıım. Ailemin karşıma çıkara-acağı güçlükleri görmezden geliyor değildim. Atacağım adı-mın kariyerimi de bir bakıma olumsuz yönde etkileyeceğinin farkındaydım. Bunların hepsini hesaba katmıştıım, dolayısıyla bir engel oluşturmaktan uzaktılar benim için. Ama son anda, senin o akşam benim evin kapısından içeri ayak atmandan ya-rım saat önce...”

Kanepenin minderlerinde ani bir kıpırdanış.

Bang o yana dönüp bakıyor, ama Holzer sakin sakin uzan-mış bekliyor kanepede. Bang sözünü tamamlıyor: “– bekleme-diğim bir engel çıktı karşıma.”

Susma. “... evet, siz geldiğinizde çoktan anlamıştıım bu en-gelin ne olduğunu – ve Helene...”

Holzer, birden kalkıp oturuyor kanepede ve pusuda bek-leyen gözlerini Bang’a çeviriyor: “Helene geri çevirdi öneri-ni?”

“Hım.” yapıyor Ernst Bang. Bir şey eklemek mi istiyor, belli değil. Derken şu pencereyi biraz açayım, yalnızca kısa bir süre diye geçiriyor içinden.

Bu arada her ikisinin de üzerine alacakaranlık çöküyor. Ancak şimdi bir sigara yakıyor Bang ve odada gidip gelmeye başlıyor. Holzer'inkine hiç benzemeyen bir gidiş geliş. Yavaş yavaş, belli bir bekleyiş içinde, salına salına. Bu kendisini anlaşılan hayli rahatlatmış olacak ki, “Eylül!” diyor şöylece. “Hava ne çabuk kararıyor artık.”

Gerçekten iyice karardı odanın içi. Holzer'in, başı ellerinin arasında, kanepenin kenarında oturduğu güçlkle seçilebiliyor. Bu konumunu da değiştirmiyor Holzer, dolayısıyla Bang'a yönelttiği sorudaki sözcükler öylesine boğuk yankılanıyor:

“Anlamıyorum, Bang. bütün bunlar ne bakımdan benimle ilgili? Benden istediğin ne?”

Ernst Bang, yürürken duruyor olduğu yerde. Sessizlik ağırlaşıyor birden, ağırlaşıyor.

Holzer ellerini yüzünden çekip haykırıyor: “Ben mahvediyormuşum onu? Neden peki?”

“Sakin ol, sakın ol...” diyerek kendisini yatıştırmaya çalışıyor Bang.

Ama Holzer sıçrayıp ayağa kalkıyor, ansızın düşünde felce uğramış biri gibi davranıyor. Kollarını uzatıp gözden geçiriyor eklem yerlerini ve kendi sesini işitmek istiyor: “Neden peki?”

“Bir baksana ona!” diyor Bang. “Ne kadar soluk benzi. Sonunda hastalanacak, göreceksin. Ona eziyet ediyorsun.”

Bunun üzerine elini Bang'ın omzuna koyuyor Holzer. Ve Bang'ın omzu Holzer'in ağzından çıkan sözcüklerle ağırlaştıkça ağırlaşıyor:

“Sen ne dediğini bilmiyorsun Bang. Ben Helene için elimden gelen her şeyi yapıyorum. anlıyor musun? Yapılabilecek ne varsa hepsini. Yalnız boş laflar etmiyorum karşısında. O da zaten benden bunu istemiyor. Öyleyse nasıl işkence ediyormuşum kendisine?”

Bang, bu sözlere verilecek bir yanıt bulamıyor.

Ve Holzer yavaş yavaş sürdürüyor konuşmasını: "Biz arkadaşız onunla – sadece. Son zamanlar kendisiyle bazen ilgilenemedimse, işim yüzünden ilgilenemedim. Bir çocuğu gelsin dünyaya, onun da *kendi* işi olacak, o da benimle fazla ilgilenemeyecek. Böyle bu." Susma.

Sigarası sönen Bang, akşam giysisinin düğmelerini bir ilikleyip bir çözüyor. Elleri bembeyaz. Derken yine Holzer'in sesi duyuluyor. Giderek daha çok sakinleşiyor Holzer, giderek daha şen bir üstünlük duygusuyla davranıyor.

"Hem bana göre hiç de kötü görünmüyor Helene. Bütün kızlar yaşamlarının bu evresinde böyle bir görünüm sergiler. İleride toparlayacaktır kendini. Bu söylediğime güvenebilirsiniz." Susma. "Ama sizin huyunuzdur işte: Ne pahasına olursa olsun sansasyon. Sakin bir şey bilmezsiniz. Tastamam bir trapez cambazını izleyen kişilerin duyguları sizinki, hep beklersiniz, acaba bir an sonra trapezdeki düşüp de kafasını gözünü kıracak mı. Bilmediğim şey değil. Ama her zaman o aşırı duygusallıklarınız kursağınızda kalır."

"Durum hiç de o kadar basit değil sanırım." Bang, adeta ıslıklı bir sesle söylüyor bunu.

"Tabii, sizler durum başka türlü olsun istersiniz hep."

"İstemek," diyor Bang, "Ayrı bir konu: *istemek*," ve her şeyin üstünden bir sonsuzluktan içeri bakar gibi bakıyor.

"Bırak şimdi bunu da gel yine keyfimize bakalım biz." Holzer'in neşesi şimdi yerinde. Lambayı yakarak, arkadaşının önüne gelip eğiliyor:

"Majestelerinin izniyle: İsmim Holzer. Sözcük anlamıyla ele almak gerekiyor bu ismi. Rahmetli babam yaşlı bir Holzer'di(*) diyeceğim. Köyün alt tarafında bilirler babamı. Köylülerin büyük çoğunluğu babam olan bu iri cüsseli adamı hatırlayacaktır. Ben de sanırım kanımda ondan bir şeyler taşıyorum işte. Bir eğilip bükülmezlik, meşe gibi bir sağlamlık..."

(*) Almanda orman işçisi anlamında bir sözcük. (Ç.N.)

Lambanın keskin, sarı ışığı rahatsız ediyor Bang'ı. "Sanırım, artık gitsem iyi olacak."

Holzer gülüyor: "Sen bilirsin. Ama şu verdiğin dersi Allah aşkına yarım bırakma da söyleyiver bana, bu durumda ne yapacağım?.."

Bang, her şeyin üstünden atlayıp geçer gibi bir hareket yapıyor.

"Konuş, sen benden daha bilgili birisin çünkü."

Sonra gitmekte duraksayan Bang'ın elinden şapkasını alıyor, bir başka ses tonuyla gönlünü almaya çalışıyor onun:

"Gerçekten, Ernst, dost dostu konuşalım. Sen görüşünü söyledin bana; ne kadar garibime gitse de, sana teşekkür borçluyum bunun için. Kuşkusuz bir çare de getirmişsindir yanında. Tehlikeli hastalığa karşı bir ilaç, öyle değil mi? Ne de olsa siz uyar insanlarsınız, doktordan kalır yeriniz yoktur."

Bang, gülümsemeye çalışıyor.

"Merak içindeyim. Ne yapmam gerekiyor, Bang? Ne söylemem gerekiyor?"

Derken Bang çok ciddi bir yüz takınıyor yeniden. Birkaç adım geriye çekilip büyük bir aceleyle cevap veriyor: "Söylemek mi? Hım! Sanırım sana düşen yalnızca dinlemek..."

Holzer de gülmeyi bırakıyor artık: "Seni anlamıyorum..."

"Şey, - Helene ne pahasına olursa olsun içindekileri dışa vurmadan duramayan insanlardan biridir..."

Susma. "Belki anlatacağı bir şey vardır sana... eski... günlerden..."

Susma.

"Demek öyle." diye kestirip atıyor Holzer ve Ernst Bang'ı kapıya kadar geçiriyor.

O anda Helene giriyor içeri, her ikisiyle karşı karşıya geliyor.

"Oh." diyor Bang'ı görünce. Holzer gülüyor: "Bir sürpriz ha? Eski dostlar?!"

"Evet -" diyor Helene ve Bang'ın önünden yürüyüp geçiyor.

Birden bir fikir geliyor Holzer'in aklına. durup dururken besbelli. "Herhalde biraz daha vaktin vardır. Bang?" Aslında bir soru için çok kesin yankılanışı var bu sözlerin. Düşünmeden olduğu yerde duruyor Bang. Holzer'in nasıl Helene'nin elinden tutup lambanın aydınlattığı daire içine çekip götürdüğünü görüyor. İnanılmaz derecede kaba buluyor bu davranışını. "Soluk mu? -" dediğini işitiyor Holzer'in. "Benzin soluk mu senin. Helene?" Susma.

"Belki lambadandır; ışık iyi değil de. Ama sen kendini iyi hissediyorsun sanırım?" Susma. "Çünkü şu oradaki bayın dediğine bakılırsa..."

Helene, kaçıp gitmek ister gibi bir harekette bulunuyor. Birden Bang olup bitenlerle hiç ilgisi yokmuş gibi hissediyor kendini, bir seyirci adeta. Daha sonra olacıklardan hiçbir şey kaçırmamak için rahatını bozmadan oturası geliyor. Derken başlıyor konuşma:

"Bu bay diyor ki, seni mahvediyormuşum?" Susma.

Ernst Bang. çok ağırdan yürüyor bu sahne, daha hızlı lüt-fen diye geçiriyor içinden.

Susma. Ardından çok yüksek sesle:

"Doğru mu bu?"

Şiddetli ağlama.

Bang. iki adım atıyor ileriye doğru. İçinde bir duygu var: Artık son! Gidebilir. Bundan öte bir şey olacağı yok.

Ama bir yanılgı bu; olacak bir şeyler varmış daha: Hermann Holzer'in o kocaman kahkahası. Ve ardından şu sözleri: "Çocuksunuz siz. Gerçekten çocuk. İkiniz de. Sen Helene ve oradaki şu bay. Şükürler olsun ki, şu an bir aradayız. Yoksa her biriniz bazı duygusallıklara kalkışabiirdi. Halinizden görüyorum bunu. – Bir aradayız, bir arada da kalalım bugün. bir şey kutlayalım, kutlayalım hep beraber. kutlanacak bir şey vardır elbet."

Susma. Gözlerini yarı buçuk kurulayan Helene. Hermann'a doğru eğilip bir şeyler fısıldıyor.

Hermann, ilk anda anlamıyor söyleneni. Sonra gülmeye başlıyor: “İkimiz yalnız mı? Allah korusun! Çocukluk bu seninki! Ama benim şimdi söyleyeceklerimi Ernst de duymalı. Sen şu şapkanı koyar mısın yerine. sevgili dostum.”

Bang hiçbir harekette bulunmayınca. ekliyor Holzer: “Rica etsem!” Bu da para etmeyince. son bir çareye başvuruyor: “Helene de istiyor bunu. - değil mi Helene?”

Derken küçük, renksiz bir “peki” sözcüğü çıkıyor Bang’ın ağzından ve bunu bir sessizlik izliyor.

Ağır ağır Holzer’le Helene’ye yaklaşıyor Bang. İnanılmayacak kadar yorgun görünüyor. Holzer içindeki endişeyi uzaklaştırmak için olumsuz ışıktandır diye düşünüyor... “Lamba lamba değil ki...”

Az sonra Helene’yi çekip kucağına oturtuyor Holzer ve şakayla, “Ee, küçük hanım, beni seviyor musun?” diyor. “Seni mahvetmiyor muyum ha?” Ufak tefek, sarışın kız öyle bir coşkuyla boynuna sarılıyor ki, şaşırıyor Holzer. Bir süre Helene’nin ağladığını hissediyor. Ama öyle derinden çıkıp gelen gözyaşları değil bunlar, çünkü kızın o narin yüzceğini tutup kaldırıncaya, o zamana kadar Helene’de gördüğünü anımsamadığı ısl ısl bir mutluluğun esintisini duyuyor yüzünde.

Bang, birden pencere önüne gidip duruyor ve siyah bacaları saymaya başlıyor. Ne olursa olsun dışarıyla ilgilenecek; yine de konuşulanları kelimesi kelimesine izliyor:

“Çok geçmeden bütün güçlükler atlatılmış olacak, yavrucuğum. Holm’dan bugün haber gelsin. evleniriz artık sınavdan sonra.” Susma.

“Sen de istiyorsun bunu sanırım?”

Mutlu bir gülüş.

“Bugün kutlayalım geleceği.”

Susma.

“Sen de bize katılıyorsun. değil mi Bang?” Ama Bang’ın yanıtını hiç beklemeden sürdürüyor konuşmasını.

“Bir şeyi daha kutlayacağız. doğru; senin anlayışını Bang. Biz üç uygar insanız. önyargılardan uzak üç insan. öyle değil mi? - Böylece ilan ediyoruz şimdi: Geçmiş diye bir şey yoktur. Geçmiş denen şeyi yadsıyoruz düpedüz.”

Bang hemen yaklaşıyor Holzer`le Helene`nin yanına, geçmiş kurtarmak istiyor. ama konuşmaya devam eden Holzer`in şöyle dediğini duyuyor:

“Kim geçmişten söz ederse, yalan söyler. Tamam mı?”

Helene`nin sapsarı kesiliyor benzi.

Hermann fark etmiyor bunu. O anda kapının zilini çalıyor biri, kapıyı açmaya koşuyor; Holm ailesinden biri gelmiş olabilir. Helene kapıda yetişiyor Holzer`e, dudakları ateş gibi yanıyor. Ya şimdi ya da hiç.

Holzer kulaklarını kapıyor elleriyle ve yüksek sesle gülüyor.

Bunun üzerine kendini geriye çekiyor Helene, geriye çekiyor, yavaş yavaş dönüp lambanın yanına geliyor, oldukça sakin.

Bang, masanın öbür başında dikilmiş duruyor ve üç kişinin ortasında tuhaf denecek kadar yüksek sesle ötüyor lamba.

Bir ara Helene mahzun, çaresiz gözlerle Bang`a bakıyor. Ve Ernst Bang omuzlarını kaldırıyor hafifçe, belli belirsiz.

YANSIMALAR

Fransız Devrimi'nin üzerinden çok geçmemişti ki, Villero-se Düşesi ansızın çıkıp geldi Bohemya'ya. Anlatıldığına göre, Friedland Dükü kendisine şatolarından birini armağan etmişti. Ve gerçekten büyük büyük üç araba Demin Şatosu'na gelmekte gecikmedi. Bu nazik dönemde kimsenin emrinde bundan fazla bir maiyet yoktu zaten. Ama yine de şato yalnız kalmamıştı. O sıra çevrede yaşayan bir yığın soylu, sığınmacı ve daha başka kişilerle karşılaşılacağı hiç hesapta yoktu. Ama en çok Polonyalılar bulunuyordu kentte.

Ne var ki, düşesin ilk kabullerinde bazı sıkıntılar başgöstermemiş değildi. Sarayın araba üstüne arabanın gelip dayandığı yüksek, ıslıl ıslıl kapısında gözlerinde karanlık anımsamalar, so-ran bakışlarla birbirlerini şaşkın şaşkın süzen erkekler, alaylı alaylı gülümseyerek birbirini selamlayan hanımlar birikmişti bir anda. Çok yüksek sesle ve hızlı bir tempoyla gelenlerin isimleri duyuruldu içeriye: Kontes Polanska, Liegnit Prensesi hanımefendi ve şaşaalı isimlerle daha pek çok ziyaretçi. Bazıları ancak bekleme salonunda, eldivenlerinin düğmelerini vururken isim ve rütbelerini anımsıyordu. Ama Villero-se Düşesi o kendine özgü, doğal yaklaşımıyla bütün bu küçük sıkıntılarla başa çıkmasını bilmişti. Kimi kabul etmiş, kimin dudaklarının gölgesi o nazik, serin eli üzerine düşebilmişse, kendisine, dış görünüşüyle çevresinde nasıl biri olmak izlenimini uyandırmak istemişse o gözle bakıyordu. Ve o pek çok ilginç isimlerin hepsini aklında tutuyor, bunları büyük bir keyif ve kolaylıkla kullanıyor konuşurken, inciler gibi fırlatıp fırlatıp havaya atıyor, oradakiler de bu incileri havada yakalamasını öğreniyorlardı.

Bütün yaş basamaklarının güzelliğini kendisinde barındırıyor benzeyen düşesin kendisi, ömrünün en güzel çağındaki bu

sarışın. narin kadın dışında başka konuklar da vardı Demin Şatosu'nda. Düşese hiç benzemese de onun bir kız kardeşi. dul prenses von Sylva-Valtara. kadınlara inanmayan. ama kadınların içten içe hayranlık beslediği biri olan Kont Alma. sonra söylenenlere bakılırsa Swedenborg'un da bir öğrencisi olan. siyah üniformasıyla mabeyinci bay. Ayrıca. bir pencere nişinden ayrılmayan Başrahip Luc, suskun. gölgeye sığınmış. ince dudaklarında ölü bir gülümseme. Işıl ışıl topluluk içinde dolaşp duran genç bir kız. bir ormandaymış gibi sessiz ve yalnız: İsmi Helene, düşesin kızı. hep beyazlar içinde. Görüldüğü kadarıyla düşes bayılıyor kendisine. Genç prenses salonda görünür görünmez. konuklarını ağırlayan düşes sohbetleri bir yana bırakıp kızının yanma gidiyor. bir öpücük konduruyor alınına. Onun bu sevecen davranışı da salondaki herkesi büyülüyor. Şişman Kont Ballin'in biraz yüksek sesle, "Ne kadın!" sözcükleri çıkıyor ağzından. Erkeklerle ilişkisi nişanlılıktan öteye geçmeyen çelimsiz bir kadın düzeltiyor kontu: "Bir anne, ah, ne anne. kont hazretleri!" Öte yandan yaşanan bu sahne saraydaki genç bir konuğa ilk dizelelerini ilham ediyor. Aynı akşam da oradakilere salonun bir köşesinde okuyor bu dizeleri, kızarıp duruyor bu arada ve bir anda pek çok hanımefendinin gözdesi olup çıkıyor. Ama Demin'deki gerçek şairler de açıyorlar gözlerini. parkın en kuytu ağaçlıklı yollarında suskun kişilerin bir aşağı bir yukarı gidip geldikleri görülüyor; yakından bakıldığında yalnızlık içinde nurlanmış bir alın. yabancı ve uzak imgelerle dolu iki göz çıkıyor ortaya.

Demin'de düzenlenen eğlencelere katılanlar arasında bitişikteki sessiz odalara çekilip bir melodi yaratan ve aynı gece salonda bu melodiye göre dans edilmesini sağlayan kişiler de eksik değildi. Kaşla göz arasında küçük bir oyunun kotarılp ilginç. renkli kostümlerle iki saat sonra salonda sergilendiği görülüyor. oyunların manuskriptleri çoktan şöminelere atılıp alev alev yanmaya bırakılmış oluyordu. Ne diye saklansın ki? Öyle ya. her Allah'ın günü yeni bir dans icat ediliyor. yeni bir oyun kotarılıyordu; yeter ki. gerek duyulsundu buna. Zamanla bir

imparator şatosu gibi bir şato doğup çıkmıştı ortaya. Sanki çevrede bir yerde düşesin yönettiği bir ülke vardı da Demin de ortasında idi bu ülkenin.

Şatoya davet edilen konuklar çoğaldıkça, burada çalışan hizmetkârların sayısı da o ölçüde artmıştı. Dört bir yandan akın akın gelenler vardı Demin'e ve bunların çoğunluğu saraya kabul ediliyordu. Gelenlerin tümünü rahatlıkla doyurup besleyebilecek bir yerdi şato. Ansızın emrinde erkek ve kadın yüz çalışanla bir kâhya peyda olmuştu. Atak, kibirli yüz ifadesi alçakgönüllü, sırnaşık elleriyle garip bir çelişki oluşturan bir adamdı bu.

Kont Alma bir ara, "Bu kâhyaya yol verin gitsin!" dedi düşese. Düşes de hayretle, "Neden?" diye sordu. "Ben memnum kendisinden." Bunun üzerine kont omuzlarını silkti. Kâhya da eskisi gibi kaldı sarayda. Her şeyi belli bir düzen içinde tutmayı şahane beceren biriydi; bütün şöenlerde, bütün eğlenmelerde ağırlığı belli ediyordu kendini. Hatta saraydaki sanatçıların bile zaman zaman kendisine akıl danıştıkları görülüyordu. Bir gün hanımefendilerden biri şöyle demişti onunla ilgili olarak: "Zevk sahibi biri!" O sırada tesadüfen yakında bulunan kâhya, hanımefendinin önünde sessizce eğilmiş ve bunu öylesine nazik bir alçakgönüllülükle yapmıştı ki, hanımefendi elinde olmadan gülümsemişti.

Zamanla sarayda düzenlenen şenlikler giderek daha zenginleşip eğlenceli bir durum almıştı. Hele kral soyundan bir konuğun beklenmedik bir anda saraya çıkıp gelmesi üzerine şenlikler iyice cümbüşlü bir havaya bürünmüştü. Gelen konuk genç, ıslıl ıslıl bir prensti, sonradan hayli hazin bir şekilde ölümü boylayacak Enghien Dükü'nün bir kardeşiydi. Bir altın parçası gibi saraydaki topluluğun içine fırlatılıp atılmıştı prens, herkes de elini uzatıp bu altın parçasını yakalamak istemişti. Prens, saraydakilerin kendisine gösterdiği sempatiden onlar üzerinde büyük bir etki gücüne sahip olacak gibi yararlanmasını bilecek kadar kafası çalışan biriydi. Bünyelerindeki malze-

meye göre çevresindekileri adeta mermer bloklarından çözüp alarak. güzeller, har vurup harman savuranlar. ayrıca güzelliği özleyip insanı duygulandıranlar olmak üzere değişik guruplara ayırdı. Prens için az buz bir çalışmaya da mal olmamıştı bu. Çünkü büyük çoğunluk üzerinde o zamana kadar hiç çalışılmamıştı. Çevresindekiler arasında prens kusursuz tek bir kişiye rastlamıştı ki, o da iri iri. hüzünlü gözleriyle Helene idi.

O sürüp giden yaratıcılık etkinliğinin yorgunluğunu da Helene'nin yanında çıkarıyordu. Fazla konuşmuyor Helene'yle. konuştuğu zaman da yurdundan, vakur bir denizin kıyısındaki o geniş ülkeden söz ediyor. sanki bir balıkçı babanın ya da isimsiz rastgele bir adamın oğluymuş gibi konuşmaktan da hoşlanıyordu. Bir saray ya da park asla bu konuşmalarda arka plan oluşturmuyor. fazla dikkati çeken bir söz, konuşmaları belli bir yere ya da belli bir zamana bağlayacak bir isim geçmiyordu asla. Ne zaman saray halkını konuşmasıyla merak ve heyecana sürüklese, ne zaman saraydakiler onun yaşamıyla yaşasa, ne zaman kanının dalgaları binlerce tavır içinde. kocaman ve gözle görülür, yinelenmeye başlasa. prens kimse farkına varmadan kendini çekip geriye alıyor ve önceden tanımadığı sessiz Helene'yi o içtenlikli konuşmalara hazır buluyordu.

Bir defasında Helene salonun geniş terasa açılan yüksek kapısında duruyordu. Yaklaşan prens onun yanı başında dikilip dışarıya bakmaya koyuldu. Sağa sola salınan pek çok ağaç doruğu üstünde, yükseklerde koşturup duruyordu gece. Prensi yanı başında hisseden suskun Helene, sorulmuş bir soruyu yanıtlar gibi, "Bu bulutlar nasıl da böyle değişip duruyor," dedi. "Uysal ve istekli, her şekli kabulleniyor. ama ancak geçici bir süre kalıyor her birinde. Oysa insan sanıyor ki bulutlardan her biri belli bir şekilde yaşam boyu sürdürecektir varlığını. Biçim denilen şey ne anlam taşıyacak yoksa? -" Ve ansızın iki genç bakışıyorlar bunun üzerine. ikisi de aynı şeyi düşünmüşlerdir. Sonra bir süre daha. karşılarında gece, yan yana dikiliyorlar. Derken içten belli bir dürtüye karşı duramayarak arkasına dö-

nüyor prens. başrahibin gözlerinin kendi üzerine dikildiğini görüyor. başrahibin bakışlarından kuşkulandır gibi oluyor. Derken salondaki topluluk arasına karışıyor prens. hiçbir şeyi kendine dert etmeyen bir hali var. Yine de yakındaki pencere kovuğuna yöneliyor, gülümsemeye çalışarak. “Söyler misiniz başrahip efendi. ne yapmalı?” diye soruyor. Duraksıyor birden. şaşkınlığını güçlkle gizleyebiliyor. ancak yavaş yavaş alışılmış tonuna kavuşuyor sesi: “Bir şenlik yok mu. sizin duygularınıza da hitap edecek kadar büyük bir şenlik? Öyle görülüyor ki. duygularınız bütün eğlencelerin dışında kalıyor hep.”

Başrahip hafifçe eğiliyor prensin önünde: “Yanıyorsunuz, prensim. Ben duygularıyla şenliklerin ortasındayım hep, bir ada gibi diyebilirsiniz isterseniz. Bir şafak gibi aydınlığa boğduğumuz şenlik denizinde gölgede kalmış bir ada.”

“Konuşmanızdan. sayın başrahip, yalnızlığınızın nedeni anlaşılıyor. Bir şair olmalısınız siz, yoksa yanılıyor muyum. Ya da bir filozof.”

“Şairlik de. filozofluk da benden uzak, prensim. Herkesin bir şey olduğu burada benim de bir şey olmam gerekiyorsa, kısaca bir izleyici diyebilirsiniz. Bu fazla bir şey değil mi diye soracaksınız. Eh. duruma göre. İzlediği sahneyle izleyicinin kendisi de büyür. Bir meydan savaşını görmüş insanlar bir dövüşe tanık olanlardan önemli ölçüde farklıdır.”

“Ve burada sergilenen oyun da dikkate alındığında...”

“Çok haklısınız, prensim. Görüyorsunuz, kendi kendimi pohpohlamaya kalktım. Demek istediğim. gözlerimin önünde bu güzellik. bu zenginlik ve bu iktidar manzarası kusursuz bir insan. bağışlayınız, kusursuz bir izleyici yaptı beni. Oysa düşününüz bir lütfen. bir izleyici ansızın kalkıp sahnedeki olayın içine karıştı mı neler olacağını? Kim bilir. nasıl bir karışıklık başgösterecektir o zaman. değil mi? Oyun sona erecektir - birden. Makyaj altında başka yüzler ortaya çıkacak. kostümler altında başka kostümler. sesler ardında - başka sesler...” Ve derken başrahip öncekilerden büsbütün değişik. kısa kısa sözlerle,

sanki ses telleri çeliktenmiş gibi vurgulamalara yer vermeksizin sürdürüyor konuşmasını: “Bakınız, bu düşes aramızdaki en iyi kişidir. Bir baronun kızıdır kendisi. Orası öyle, bir Fransız baronun değil ne yazık ki, bir Loren baronunun. – olsun, bir baronun kızıdır nihayet. Bu da herkese nasip olmayan bir şeydir: Annesine gelince, annesi - annesi, bağışlayınız, yığınla olasılık karşısında belleğim yardımını esirgiliyor benden – annesi - evet, annesi - bir dansözdü. Görüyorsunuz işte, düşes hiç değişmeyen o büyüleyici gülümsemesiyle gülümsüyor şu an. Sadece bunu sahnede yapmadığından, ayrıca kısa giysiler giymediğinden, gülümseme kendisine annesinden miras kalmamış gibi öyle çok değişik görünüyor. Ama her şey bir yana, kesinlikle bir düşeslik yeteneği var kendisinde. Şu Sylva-Valtara’ya bakınız bir de. Düşlerde gezinen bir İspanyol. Sanırım narin, çıtı pıtı bir şeyken oda hizmetçiliği yapıyordu; şişman bir kadına dönüşünce, bu dünyadan bir türlü göçüp gidemeyen bir prensin dul eşi olmayı uygun gördü. Bizim hanımlarımız böyle işte. Bir de erkeklerimizi tanımak ister miydiniz?”

Başrahip, o kayıtsız tutumunu değiştirmeden devam ediyor: “Görüyorsunuz, prensim, kendine özgü bir neşelenmem var benim. Buradaki eğlenceleri paylaşmadığım konusunda bana hâlâ sitemde bulunacak mısınız? Özellikle bu eğlenceler böyle biri yaptı beni, bu yüzden böyle latifeyle karışık konuşuyorum...”

Prens, başrahibe kısaca arkasını döndü. O sırada salonun öbür ucunda bir yaygara kopmuştu. Galiba içkiyi biraz fazla kaçırın kâhya, Kont Alma’yı kolundan tutmuş, ona yakışsız bir söz söylemişti. Ama büyütülecek bir şey değildi bu. Kâhyayı salondan çıkarmak için çoktan harekete geçilmişti, ama kont ateş püskürerek ansızın kâhyanın üzerine atılmış, böylece bir anda, salondaki hanımların gözü önünde tam bir dövüş patlak vermişti. İçkili durumdan ayılıp kendine gelen kâhya güçlü biri olduğunu göstermiş, kontu tuttuğu gibi salonun bir köşesine savurup atmıştı, sonra da üstü başı yırtılıp parçalanmış, orası

burası kanlar içinde. salonun ortasına gelip dikilerek avazı çıktığı kadar bağırmaya başlamıştı:

“Köpeksiniz hepiniz. köpeksiniz! İşitmeyen kalmasın içinizde: Bu düşes sahici düşes değil! Siz hepiniz de –hepiniz de– hepiniz de...”

Birden allak bullak olmuştu ortalık. Kınından çekilmiş parıldayan kılıçlar görülüyordu. Genel yaygara içinde ansızın bir sessizlik başgösterdi. Düşes, kızıyla gelip hemen kâhyanın burnunun dibinde dikilmişti. Bütün salonda işitilen kesin, ancak başlangıçta titrek titrek çıkan sözlerle şöyle dedi:

“Simeon, cesaretin varsa demin söylediklerini bu çocuğun. bu prensesin önünde tekrarlar mısın?”

Helene'nin dingin ve mahzun gözleri kahyanın karanlık alnına dikilmişti. Herkes susmuştu. Derken Helene'nin sesi işitildi. Helene yavaş konuşuyor, annesine, “Söyleyin kâhyaya, saraydan gitsin!” diye ısrarla ricada bulunuyordu. Ve söz dinleyen kâhya sesini çıkarmadan salondan uzaklaştı.

Ertesi gün de Demin Şatosu'nu terk etti.

Düşes de Polonya'ya, bir başka dostunun şatosuna gitmek istediğini açığa vurdu. Demin'dekiler de onun bu isteğini paylaştılar. – Viyana'dan istenen pasaportların gelmesi hayli geçikti. sonunda Kont Alma sabırsızlanmaya başladı.

O sofradayken. kimse neşeli neşeli konuşmayı göze alamadı. işte öylesine kasvetli bir görünüşü vardı Kont Alma'nın, öylesine bir ciddilik okunuyordu yüzünde. Dolayısıyla, düşes sitemde bulundu kendisine. Kont da karşılık verdi.

“Rica ederim. düşes, bugün yola çıkalım. hemen bugün.”

Düşes gülümsedi, “İyi ama. Alma. pasaportsuz nasıl yapabiliriz bunu?”

“Hiç değilse buradan uzaklaşalım. sınıra varıp orada bekleyelim.”

“Peki ben - ben sokakta mı yatacağım. Alma? Yine kötü kötü şeyler mi doğuyor içinize. yine kâbuslar mı görüyorsunuz?”

Kont. kaçamak yanıtladı soruyu:

“Uykum iyi değil, bu yüzden kısa ve kötü düşler görüyorum.”

Ertesi gün pasaportlar geldi ve hemen yola çıkmak için hazırlık başladı. Kont. saraydakileri acele etmeleri için sıkıştırıp duruyor, kimse de kendisine itiraz edeyim demiyordu. Uşaklar, hizmetçiler duvarlarda ne varsa çekip çekip indiriyor aşağı. dolaplardaki bütün eşyayı çıkarıyor, bavulların ve sandıkların içi sağanak yağmurda su bidonları gibi eşyayla doluyordu.

Bütün odaların açık duran kapılarından rüzgâr girip çıkmaktaydı. Salonlarda bir sürü meraklı yabancı insan itişip kakışiyordu. Bir yağmalama olayı yaşanıyordu sanki. Aşağıya indirecekleri kadife koltuklarda uyuyan uşaklar görülüyordu. Elllerinde tuttukları pırıl pırıl, ağır aynalar üzerine eğilmiş kızlar, aptal aptal gülen, yaz sivilceleriyle kaplı kırmızı yüzlerini adeta sağa sola salladıkları bir çanak içinde taşıyıp götürüyorlardı.

Bu insanlardan hiçbiri sesine sınır tanımıyor, sanki içip içip sarhoş olmuşlar gibi ortalık gürültü patırtılarından ve kahkahalarından geçilmiyordu. İçlerinde en çok da arsız, küstah bir kadının sesi çıkıyordu. Aurora idi kadının ismi ve bütün erkeklerin sevgilisi birine benziyordu. Ama onun saraydan uzaklaştırılmış kâhya Simeon'un karısı olduğunu ve kocası Simeon'un kendisini belli bir görevle uşak ve hizmetçiler arasında bıraktığını yalnızca başrahip öğrenebilmişti. Hani Aurora, saraydakilere düşesin ve daha başkalarının unvanlarını haksız yere taşıdıklarını anlatıyor değildi; tersine, şu doğum denen rastlantının nasıl gülünç bir şekilde bazılarını ötekilerden üstün kıldığı bilincini onların içinde uyandırmaya çalışıyordu. Bütün erkekler de –onlar da bilmeyecek, kim bilecekti bunu– boynunda düşesin o soylu taşları, sırtında da ipek giysileri olsa Aurora'nın da prenesten farkı kalmayacağına, onun da gururla kendini göstereceğine seve seve inanıyorlardı. Bu arada çevresini sürekli gözlemleyen başrahip, Aurora'nın giderek artan küstahlığına

bakarak ortada bir şeylerin dönmekte olduğunu anlamıştı. Ayrıca. Simeon'un geçen gece sarayda boy gösterdiği ve şafak sökmeden yine ortadan kaybolduğu söylentisi etrafta dolaşmaya başlamıştı.

Yola çıkmadan önceki akşam Helene, henüz talan edilmiş küçük bir salonda prensle oturuyordu. Zaman zaman yola çıkış hazırlığının sesleri duyuluyordu uzaktan uzağa. Ama dışarıdaki yaşlı ağaçlarda sonbahar rüzgârı oldukça hırçın esiyor ve bütün sesler onun içinde yitip gidiyordu. Şöminede küçük bir ateş yanıyor. ama bir türlü havasını bulamıyordu. Dışarıdaki alacakaranlığın gölgeleri ateşi korkutuyordu adeta ve Helene ile prens de bu gölgelerin bir parçasıydı.

Prens sordu bir ara: "Annenizi seviyor musunuz?"

Susma.

"Seviyorum onu - benim annem değil çünkü..." diye yanıtladı genç prenses kısaca; prens beslediği bu güvende duygulandırıcı bir taraf vardı.

"Anneniz öldü mü?"

Helene başını eğdi.

Susma.

Ansızın genç prens, "Beni bağışlar mısınız, Helene?" dedi. Helene, düşünceli düşünceli başını salladı.

"Evet mi diyorsunuz? Peki biliyor musunuz- ne için bağışlayacağınızı?"

"Hayır. Ama sizin sorunuza cevap verdim. Her şey için bağışlayabilirim sizi."

Genç prens hemen doğrulup kalktı; eliyle boynuna doğru sabırsız, sertçe bir hareket yapıp başını arkaya attı. "... Prens... ben... prens... ben... prens... ben... soylu ... değilim, ... ben... ben... yoksul biriyim aslında... çok yoksul biri..." diyerek çabucak bitirdi sözlerini sert bir tonla. ismini söyleyecek gücü bulamamıştı.

Prens, şaşırmış ya da korkmuş görünüyordu. Karşısında bir çocuk varmış gibi prens dönerek. "Ne diye telaşlanıyorsunuz"

nuz?” dedi. “Oturun! Biraz yurduunuzdan anlatın bana, yurduunuz sizindir sanırım; sizin olması gereken nihayet öyle çok şey var ki!”

Bunun üzerine prens elini tuttu prensesin, prenses de bir süre elini çekip almadı. Yaptığı itirafın etkisiyle hâlâ dudakları hafifçe titreyen prens, prensesin elinin kendisine nasıl yeni bir soyluluk bağısladığını duyumsadı.

İki gencin bulunduğu odaya giren düşes, “Artık iş ciddileşiyor,” dedi. “Yarın sabah, günün ilk ışıklarıyla yola çıkıyoruz. Veda etmenin zamanı geldi. Siz nereye gideceksiniz buradan, prens?”

Prens doğrulup ayağa kalktı: “Az önce sizinle gelmeme iznini rica ettim prensesten...”

“Ve gördüğüm kadarıyla bu izni de almışsınız –” dedi düşes gülümseyerek, kızını alnından öptü.

Biraz sonra Prens Sylvla-Valtara da girdi odadan içeri. Nerde olsa bir korku çullaniyor üzerine, bir odadan bir ötekisine seğırtiyordu. Küçük salonu yine korkutucu bulmuş, ışık getirilmesini istemişti. Ama bunun için biraz beklemek gerekiyordu.

Kont Alma'nın, tepeden tırnağına silahlanmış, ansızın aralarında boy göstermesi herkesi ürkütmüştü. Derken odadakilerden birinin onun bu haline gülmesi üzerine, “Ben yola çıkmaya hazırım!” dedi kont kısık bir sesle. Sonunda bitişikten gelen ayak sesleri duyuldu. Prens lambalarla gelen uşakları içeri almak için kapıya yürüdü; ayak seslerinin birden çok kişiye ait olduğu fark edilebiliyordu, çok ışık istenmişti çünkü. Birden aralandı kapı, meşalelerin ölçüsüz ışığı prensin gözlerini kamaştırdı. Derken prens sol omzunda bir darbe, ardından bir ağrı hissetti. Sendeledi. Ama elinde kılıç, bir an sonra içeri üşüşenlerin karşısına dikildi. Kont Alma da onun yanında yer almıştı. Karşı tarafın üstün gücü karşısında tutunamadılar. Gözlerini dört açmışlardı. Taşdıkları unvanlar ve kostümler de destek oluyordu kendilerine. Müthiş savaşıyorlardı. Eski bir

krallığın soyluları bundan daha büyük bir gururla ölümü boylayamazdı. İlk kont hayata yumdu gözlerini. Prens canı aldığı yedi yaradan çıkıp gitti. Öürken gözleri Helene'yi aradı. Helene salonda bulunmuyordu artık; öbür kadınlar da kaçıp gitmişe benziyordu. Ayaktakımından oluşan topluluk bağırıp çağırarak ilerliyordu. Derken Simeon boy gösterdi başlarında; bundan böyle korkulacak bir direnişle karşılaşılacağını sanmıyordu. Dar ve karanlık bir koridorda bir giysi çıkınına rastladı ve Prenses Sylva-Valtara idi bu çıkın. Simeon, prensesi ayak üstü boğup yürüdü.

Tam da Helene'yi arayan düşes büyük salonda bulunuyordu ki, Simeon'la adamları salona girdi. Simeon düşese doğru bir hamle yaptı, ama durakladı ansızın.

“Helene'yi verin bana!” diye sesini yükseltti düşes ve Simeon'u baştan aşağı ay ışığından bir kılıçla karşıladı, kılıç Simeon'un elini yaralamıştı.

Simeon, “Kadın mısın, erkek misin sen?” diyerek kükredi birden. Bir tüfeğin kabzasıyla vurduğu gibi düşesi yıktı yere, sonra onu kaldırıp –bir çocuk kadar hafifti düşes– salonun geniş kemerli penceresinden karanlıktan içeri, avluya fırlatıp attı.

Hemen ardından büyük yol arabası sarayın kapısının önüne geldi. Saraydaki ayaktakımı arabadaki sandıklara saldırıp yağmaladı hepsini. Derken biri şarap buldu kilerde: Simeon zaten beklemişti bunu. Sirtında büyük bir palto, altında da Kont Alma'nın mabeyinci kıyafeti vardı. Pasaportlar ceplerindeydi. Önce Aurora bindi arabaya, iyice örtünmüştü, ama eldivensiz ellerinde yüzükler göze çarpıyordu. Aurora'nın karşıındaki yere uşağın biri beyaz, peçeli, uyuyan ya da baygın durumda bir kişiyi kaldırıp oturttu.

Yola tam koyulmuşlardı ki, biri daha sıçrayıp bindi arabaya, arkadaki kanepeye yerleşti. Simeon o anda tanıyamamıştı kendisini. Ama derken yeni gelenin yüzü ileri uzandı, soğuk ve berrak bir ses, “Prens hanımefendi -” dedi. Başrahipti bu.

Herkes susuyordu. Arabanın içinde soğuk ve netameli bir hava esiyordu. Dışarıda bir yerden ışıklar düştü içeri, yolunu şaşırılmış düşünceler gibi oradakilerin yüzleri üzerinden kayıp gitti. Aurora titriyordu. Birden sordu fısıldayarak: “Kim bu?”

Parmağıyla karşısındaki beyazlar içindeki, yüzü gözü kapalı kişiyi gösteriyordu. Simeon güldü: “Senin müstakbel kızın, prenses hanımefendi.”

Bunun üzerine başrahip yüzündeki peçeyi çekip alınca, sanki solgun bir ışıpta Helene'nin derin uykudaki yüzü ortaya çıktı. Ve çok geçmeden baygınlığından uyandı Helene, kısa bir çabanın ardından gözkapakları aralandı, artık hayretin yer almadığı gözlerinden yabancı bir yücelik ve hüznün fışkırıyordu.

Ne var ki birbirine sokulmuş Simeon ve eşi cezalandırılmış köpekler gibi büzülmüş oturuyorlardı ve birdenbire anlamışlardı: Karşılarındaki *ne olursa olsun* bir prensesti.

PAZAR GÜNÜ

Baltık Denizi... evet, evet Baltık Denizi kıyısındaydı. Sabah erkenden çıktığım yürüyüşten dönüyordum. Çevremi saran orman sessizdi. Çıt çıkmıyordu bir yerde. Yumuşak, kahverengi zemin üzerinde kendi adımlarımın sesi de sönüp gidiyordu hemen. Yalnızca hava kuş cıvıltılarıyla dolup taşmaktaydı. – Boyları omzuma kadar gelen eğreltiotları, üzerlerindeki boncuk boncuk çiy tanelerinden örtüyle kurumlanıp duruyordu. Ağaçların dimdik gövdeleri ıslık ıslık parıldıyor, yüksek dorukları sessizce ileri geri sallanıyor, sanki engin gökyüzünü ova ova aklayıp paklamak istiyorlardı. Oysa gökyüzü bir beraktı ki!

Derken köy görüldü. Küçük evleri her zamankinden beyaz ve pencereleri, bu yosun kirpikli gözleri her zamankinden parlaktı. – Kilisenin kulesi soğana benzeyen kırmızı çatısıyla komikti doğrusu, gürbüz, yüzünden kan damlayan lop yanaklı bir çocuğu andırıyordu. - Ötede pırıl pırıl çakıl taşlarıyla yol ve yeşil kabuktan bir örtü altında kilometre taşları, sırtlarında gömlek, diz çökmüş dua eden çocuklar sanki! - Değil mi?

Dua, evet! Şükür duası. Sokaklar içinden yürüdüm. Benden hemen önce sabah geçmişti buralardan. Ayakkabılarının pençelerinin altından izlerini görüyordum. Çitlerin açık yeşil lataları arkasında kâh sağda, kâh solda güneş saçlı kızlar dikilmiş duruyordu. Şarkılar söylüyorlar, bir yandan da gül ağaçlarından süs için güller kesiyorlardı. – Gülüştük, kaş göz ettik birbirimize. Pencerelerden sevimli, yaşlı mı yaşlı ninecikler donuk gözlerinin içi gülerek, dikkatle gökyüzüne bakıyorlardı. Kapı direklerinin yanı başında gömlekli çocuklar dikiliyordu. El çırpıyor, şeftali kırmızısı yanaklarının ikisi de pazar günlerinin pastalarıyla doluydu...

Sonra da deniz kıyısına vardım. Menekşe mavisi deniz, atlastan ağır bir kumaş gibiydi. Toprak sarısı minicik bir yelkenli hayli uzakta güneşleniyordu. Ufuktan gümüş beyazı bir kuğu gibi Rüge'den gelen büyük bir vapur geçiyordu.

Ben ipil ipil eden ihtişama gözlerimi dikmiş. hayretle bakıyordum. Güzel bir oyuncağa kavuşmuş bir çocuk gibi sevdiğim herkese şöyle seslenebilirdim: “Gelin de bakın şu manzaraya -şahane değil mi?!”

Bu arada göğsüm sevinçle. kahkahayla dolup taşıyordu.

Esmer. yaşlı bir balıkçı o anda karşıdan geliyordu. Hemen koşup nasırlaşmış sert elini bir sıktım ki, canım acıdı...

Evet, Baltık Denizi kıyısında oldu bütün bunlar. Unutmadan şunu da söyleyeyim ki, o sıralar harıl harıl günlük tutuyordum. O gün için şöyle yazdım günlüğe:

“Bir pazar günü..!” Tek sözcük fazla değil.

HAYALET

Kont Paul, çabuk kızıp parlayan biri olarak bilinirdi. Genç eşini erkenden elinden alan ölümün arkasından kaldırıp atmıştı her şeyini, malını, mülkünü, parasını, hatta metreslerini. Hâ-lâ Windischgrätz süvari alayında hizmet etmekteydi. Bir ara Baron Sterowitz şöyle dedi: “Senin ağzın nerdeyse kontesin ağzı gibi.” Dul kalmış kont bu sözden duygulanmıştı. O gün bugün evin bir yerinde hemen elinin altında bir kadeh şarap bulunurdu; çünkü söylenenlere bakılırsa bu, ölen eşinin sevimli ağzının karşıdan kendisine doğru geldiğini sürekli görebilmesini sağlayacak tek çareydi kontu göre. Gerçek olan bir şey varsa, eşinin ölümünden iki yıl sonra Kont Paul’un bütün malı mülkünden geride tek bir çivi kalmamıştı.

Bir gün Felderodes’in malikânelerinden birinin yakınında bulunan bizleri kendisiyle gelmeye çağırdı kont. “Mutluluğumun mekânını göstereyim size,” diye ısrar etti. Hanımlara dönerek. “Çocukluğumun geçtiği yeri,” diye ekledi.

Tatlı bir ağustos akşamı birkaç kişilik bir toplulukla Groß-Rohozec’e geldik. Vaktin hayli geç oluşu, kontun kapisinden kaynaklanmıştı. Kont, muhteşem görünüyordu. Birbirimize karşılıklı hayranlık dolu iltifatlardan bir türlü ilerleyemiyorduk. Sonunda anlaştık, artık ziyaret saati geçtiğinden şatoyu ve parkı ertesi sabah gezip görecektik. tepedeki harabeden de güneşin batışını izleyecektik. “Benim harabe,” dedi kont yüksek sesle, sanki kalenin çember biçimindeki duvarlarını bir yağmurluk gibi endamlı vücuduna dolar gibiydi. Yukarıda ufak bir restoran bir sürpriz gibi karşımıza çıktı. keyfimize diyecek yoktu.

“Bütün kanımla canımla bu taşlara bağlıyım.” dedi kont vurgulayarak ve kalenin üstünde bir aşağı bir yukarı seğirtip durdu. Dönüp geldiğinde aramızdan biri sordu: “Yarın sabah

şatoyu gezeceğimiz içeridekilere bildirildi mi?” Ve bir kadın sesi. “Groß-Rohozec kimin şimdi?” diye ekledi. Kont bu son soruyu duymazdan gelmeyi çok isterdi. “Şey... işbilir genç bir adamın – finansman çevresinden – tabii. Konsül kendisi. öyle bir şey.”

“Evli mi?” diye sordu yaşlıca bir kadın sesi.

“Hayır - şimdilik annesinin kanatları altında.” diye yanıtladı kont gülerek. Sonra da restoranda içilen şarabı mükemmel, topluluğu harika, akşamı eşsiz ve kendi kafasından çıkmış, kalıp buraya gelme düşüncesini de parlak bulduğunu ekledi hemen. Bu arada coşkuyla İtalyanca romanslar söyledi. Tirol valisi yaptı ayrıca, bunun için gerekli sıçrayışların üstesinden gelmeye çalıştı. Sonunda kont susunca, kalkıp yola koyulmamızın uygun olacağını açıkladım. Yorgunluğumuzu bahane edip, kanta isterse bir saat daha harabede kalabileceğini söyledik. Sonra hep birlikte yine köy restoranına inmeye koyulduk. Kont, “Ben biraz sonra geliyorum.” diye seslendi arkamızdan. Yol şatonun önünden geçiyordu. Aydınlatılmış bütün pencereleriyle şato geceyle çelişki oluşturuyordu. Anlaşılan Konsül’ün davetlileri vardı.

Ancak gece yarısına doğru son arabalar parktan ayrıldı. Konsülün annesi yarı açık ön salondaki mumları üfleyip söndürdü. Sönen her mumla salona çöken yeni karanlık adeta kadınla yekvücut oluyordu. Belindeki atlas korsenin düğmelerini çözdükçe şeklini biraz daha yitiren kadının vücudu bir yumak gibi salon içinde yuvarlanıp gidiyordu. Sonunda karanlığın kendisi olup çıktı kadın ve karanlık bütün salonu doldurdu. Oğlu da, vücudunun her bir yanı bir torpido gibi sivri ve köşeli, durmadan koşturuyor, büsbütün karanlığa dönüşmeden annesini yakalamaya uğraşıyordu. Aslında salonun soğuk olmasından yapıyordu bunu. Anneyle oğul nefes nefese seğirtirken her seferinde o soylu ayna önünde karşılaşılıyor, ayna da bütün işi bırakıp kollar ve bacaklardan, katlar ve buruşukluklardan oluşan yumağı anında yine kusup dışarı atıyordu. Bu geceki iki

kont. bir baron ve pek çok hatırı sayılır bey ve hanımlardan oluşan konukların nefis görüntü lokmalarıyla şımarmıştı ayna. Şimdi yine dar görüşlü. siyah konsülle yetinmek zorundaydı. Ateş püskürerek aynadaki yüzünü şato sahibinin yüzüne fırlattı. Bu da yeterince hazin bir şeydi. Yine de ayna tarafından aşağılanmış şatonun sahibi konsül hiç de pek yıpranmamış, hayli dinç biri hissediyordu kendini.

Annesi de bu arada sessizleşmişti. Bir yumak gibi salonun bir köşesine yuvarlanıp kalmıştı ve konsül köşeden gelen şangirtinin nedenini bir an sonra öğrenmiş, bu da onu korkutmuştu: “Mais, laissez done, les domestiques!” diye bağırdı aynanın önünden. Sonra kendini tutamayarak söylediklerini Almanca’ya çevirdi: “Herkes ne düşünür sonra, anne; yapma böyle, git yat yatağına... Yoksa Friedrich’i çağıracağım?” Bu gözdağı veren sözler istenen amacı sağlamıştı. İyi ki kontun bu emektar, yaşlı hizmetkârına yol vermeyip yanlarında alıkoymuştu. Sözgelimi, Friedrich olmadan bu yemek nasıl hazırlanır da çıkarılırdı konuklar önüne. Ama işin sakıncalı bir yanı da yok değildi. İnsan ne giyeceğini, şatodakilere ne giydireceğini, ve daha başka pek çok şeyi bilmiyordu. En azından şimdi, konuklar gittikten sonra gümüş kaşıkları yeniden saymak bize düşmüyor, değil mi? Eh öyleyse, lütfen anne!

Sırtında atlastan siyah giysi, iri yarı anne kalkıp gitti. Doğrusu oğlu Leo’yu küçümsüyordu. Ne diye sanki çalışıp annesinin de yararlanacağı bir unvan sağlayamamıştı kendine. Oğlu konsüldü - peki ya kendisi? Gerçekten yüz kızartıcı bir durumdu bu. Ama yine de kalkıp gitti. Leo, kendi hallerine bıraktığı ellerini, ancak gümüş kaşıklar arasında buldu yeniden. “25, 28, 29.” diye saymaya başladı hayli düzgün bir Almancayla. çatalar bir şiirin dizeleriydi sanki. Derken bir çığlık sesi yankılandı kulaklarında. “Bu da nesi?” diye yükseltti sesini uluorta, sonra da saymasını sürdürdü: “30.32.” Sorusuna bir yerden yanıt gelmeyince üçüncü düzineden ötesini sayamayacağını gördü ve 36 sayısı daha doğru dürüst ağzından çıkmamıştı ki, koşarak sarı

salonun bir kapısından girip bir kapısından çıktı. oyun odasından. yeşil salondan geçti. Annesinin yatak odasına açılan kapı önünde yarı yere yığılmış duran siyah bir şey ilişti gözüne. Bu, bir unvandan yoksun annesiydi. Acı acı iniliyordu. Leo, ilkin onu yine şatoya döndürmeye çalıştıysa da birden vazgeçti bundan ve ürkek gözlerle yatak odasının cam kapısından içeri baktı. Adeta içerideki loşlukla boğuşarak uzun, beyaz bir şey el yordamıyla duvarları izleyerek kayıp gitti. eğildi bir ara, karanlığa gömülüp gözden kayboldu. sonra yeniden renksiz ve devcileyin gemici feneri gibi ortaya çıkarak pencerelere yöneldi. Donup kalmış akli değil, kapıldığı korku bunun çoktan dünyadan ölüp gitmiş bir Felderode olduğunu söyledi Leo'ya. akli da ve akli yavaş yavaş, ne tavandan ne de koltuklardan kontun armasının uzaklaştırılmayışının bu işitilmedik olayı tehlikeli kıldığını ekledi. Rahmetli Felderode, şatonun bir başkasına satıldığını nerden bilsindi. Bu da sonu gelmeyen tatsız durumların ortaya çıkmasına yol açıyordu. Görünürdeki tuhaflığa karşın, konsül bir süre konumunu unutup tüm olasılıkları zihninden geçirdi. Gördüğü karaltının Felderode'nin hayaleti olduğunu hepsinden akla yakın buldu. Bir an saray kilisesine koşmayı düşündü, ama ah. Hıristiyanlıkta henüz yeni ve pişmemiş biriydi, dolayısıyla kilisenin yardımıyla böyle çetin durumlarla başa çıkması söz konusu olamazdı.

Annesiyle yeniden ilgilenmeye başlamıştı ki, odadaki sahne değişti. Vahşi bir sihir sözüne benzer bir şey duyuldu ve hemen ardından komodinin üzerindeki bütün mumlar yandı birden. Hayalet kendini yatağın üzerine bıraktı ve çarçabuk bir bedene büründü, çünkü el kol hareketleri giderek normal bir insanınkilere dönüşüp algılanabilir nitelik kazanmıştı. Birden Leo'nun içinden kakhahayla gülmek geldi ve espriyle, kendi kendine, "Bu da yine soylularda rastlanan bir özellik olmalı." dedi. "Bizlerden biri bu dünyadan göçtü mü. ölmüştür artık. ama soylulardan biri sanki hiçbir şey olmamış gibi davranabilir. isterse beş yüz yıl geçsin aradan." Derken içerleyerek. "Ta-

bii.” dedi. “Yaşarken yarı canlıydı bu beyler. ölüyken de sadece yarı ölü...”

Bu esprisini o kadar parlak buldu ki, onu mutlaka annesine de anlatacaktı. Derken annesi de tam zamanında uyanmış, o beyaz hayaletin geniş el kol hareketleriyle gece giysilerini yastıkların altından alıp alıp bir denizin içine atar gibi rastgele kaldırıp attığını görebilmişti. Bir kez daha bayılacak gibi ol-duysa da moral gücü buna izin vermedi. Unvansız anne bağır-dı birden: “Ne aşağılık insan bu! Friedrich. Johanna. August!” Sonra oğlu Leo’yu kolundan tuttu. Leo’nun neşesi kursağında kalmıştı: “Gir içeri, Leo; tabancanı alıp gel, gir içeri!” Oğlunu sıkıştırıp durdu.

Leo’nun dizlerinin bağı çözüldü ansızın. “Hemen gidiyo-rum.” dedi kuru bir sesle, oflayıp poflayarak ve kapıyı iki eliy-le tutup itti. İçeride o anda yastıklar arasından bir el kalktı uya-rarak, büyüdü, büyüdü el, sonra oradaki mumun kafasına düş-tü, mum da boynunu büküp can verdi.

Derken yaşlı Friedrich yeşil salonun ışığında görüldü, ağır, gümüş bir şamdan vardı elinde; ilkin hiç kımıldamadan durup konsülün ateş püsküren annesinin kendisine dönerek söyledik-lerini dinledi: “Ne aşağılık insan bu! Ne aşağılık insan bu!” İh-tiyat ve cesareti elden bırakmayan Leo ise, “İçeri gizlice biri girmiş, Friedrich.” dedi daha açık bir ifadeyle: “Bir hırsız bel-ki, hanımefendinin odasında saklanıyor. Gidin de, Friedrich, ne gerekiyorsa yapın, bütün yardımcıları çağırın. Olmaz şimdi benim kendimin...”

Yaşlı uşak Friedrich, hemen karanlık odadan içeri girdi. Adeta konsülün sözlerini çiğneyip geçmişti üzerinden. Leo’yla annesi korkulu bir bekleyişle arkasından baktılar.

Friedrich yatak örtüsünü kaldırıp aldı eline, şamdanı haya-letin yüzüne tuttu. Öylesine enerjik davranıyordu ki, birden kahraman kesilen Leo bağırıldı: “Şu serseriye at dışarı, Fried- rich! Şu utanmaz adamı at dışarı...” Ateş püskürerek söyledi-ği bu sözlerle kendisini annesine bağışlatmayı düşünmüştü.

Ama Friedrich ansızın gelip konsülün karşısına dikildi bir yargıç gibi sert ve dimdik. Parmağı bir muhafız gibi ketum dudaklarının önünde duruyordu. Bu tavrıyla efendisi Leo'yu ve annesini güzellikle odadan dışarı çıkardı, sonra cam kapıyı özenle kapayıp, perdeyi indirdi, elindeki şamdanın dört mumunu teker teker söndürdü. Anneyle oğlu Leo, Friedrich'in her hareketini çaresizlik içinde, suskun sorularla izliyordu.

Sonunda yaşlı Friedrich, efendisiyle annesi hanımefendinin saygıyla önünde eğildi ve bir davette gelen konukları şato sahiplerine haber verir gibi. "Majesteleri Kont Paul Felderode, kraliyet ve imparatorluk emekli süvari yüzbaşı!" diye yükseltti sesini.

Konsül bir şey söyleyecek oldu, ama sesinin çıkmadığını fark etti. Birkaç kez alnında gezdirdi mendilini. Annesinin yüzüne bakmayı göze alamadı. Ama o anda yaşlı kadının karanlıkta elini arayıp bulduğunu ve usulcacık tutup bırakmadığını hissetti. Bu ufak sevecen davranış duygulandırdı Leo'yu. Anneyle oğlu birbirine bağladı. Kendilerini günlük yaşamlarından çekip alarak bir yazgının, barınacak bir yerden yoksun insanların yazgısının kollarına bıraktı. Derken Friedrich önlerinde her zamankinden daha fazla eğilerek, "Misafir odalarını hazırlatayım mı?" diye sordu. Ardından yeşil salonun ışıklarını söndürüp parmak uçlarına basarak, efendisi Leo'yla annesi hanımefendinin arkasından yürüdü.

SONUNCULAR

Öylesine akıl almaz, ağır mobilyaları içinde barındıran küçük kira evinde gündüzler şaşırıp kalıyor. Ama akşamların alacakaranlığı anlıyor her şeyi. Geçmişin ne olduğunu, sandalyeler, dolaplar ve resimlerde bu geçmişten nelerin saklı yattığının farkında, zayıf kalplerinde taşıyamayacakları bir duygunun ismini atalarının birinden tevarüs edip, yüzlerinde taşıyan insanlar gibi, üç merdivenle çıkılan dar odaların bu yabancı geçmişte bir günahları olmadığını biliyor.

İki pencere akşamın kızılığını odalardan içeri taşıyor. Akşam kızılığı çatılar üzerinden gelip bir bekleyiş içindeki eşyalara sokuluyor usulcacık, eşyalar da seslerini çıkarmadan onu alıp kabulleniyorlar. Küçük bir mihrabı andıran, sütundan süslemelerle dar komodin hepsinden çok sevinerek karşılıyor onu, üzerinde gümüşten ve camdan ne varsa bu akşam kızılığına gülümsüyor.

Marie Holzer komedin önünde dikilmiş duruyor. Masif şamdanların yanı başına yerleştirilmiş minyatür resimleri birer birer alıp akşam ışığına tutuyor, dikkatle gözden geçiriyor her birini. Genç ve aydınlık yüzünde vakur ve düşünceli bir ifade var.

Bir an, hemen yakınında, pencerenin başında oturmuş, önü sıra bakıp duran kadına döndürüyor başını. Kadın önüne bakıp duruyor, gördükleri hiçbir iz bırakmadan geçip gidiyor iri gözleri önünden. Dolayısıyla, Marie Holzer rahat rahat seyredebiliyor kendisini. Sanki kadının kendisi de bir resim. Artık genç denmese de bir yaş biçilemeyen yüzünü, acılı anılarla kıpırdayıp görünmez bir ıstırapla başa çıkmaya çalışan narin ağızını, sonra gür oldukları izlenimini uyandıran saçlarını rahat rahat seyredebiliyor. Her şeyden önce bu ince, sessiz kadında-

ki soyluluğu. sade günlük giysinin bir liyakat simgesi gibi üzerlerinde durduğu siyah omuzlardaki sabırlı sükûnu seyredebiliyor.

Nerdeyse iki pencere arasında gizlenmiş saat. o anda titrek sesini yükseltip ağırbaşlı bir edayla altı kez vuruyor ve her vuruşu öbürlerinden değişik şekilde vurgulayıp öne çıkarıyor. Saat sözünü bitirene kadar sesini çıkarmıyor Marie Holzer. ikiye bölünmüş sessizliğin son vuruşun ardından yine birbirine kavuştuğunu bildiren sesi işitene kadar bekliyor. Ardından, "Tuhaf!" diyor. Ve komedin üzerinden tekrar bir resim alıyor eline ve aynı sözcüğü yineliyor: "Tuhaf!" Pencere önünde oturan kadın irkiliyor birden: "Bir şey mi dedin. Marie?" Marie. elindeki minyatür resmi eski yerine koyuyor. "Bir şey mi dedim? - Doğrusunu isterseniz hayır! Ancak çok tuhaf." Kadın, gözlerini şöylece akşam gökyüzünde gezdirip soruyor usulcacık: "Tuhaf olan ne, yavrucuğum?"

"Burada, sizin yanınızda her zaman başka türlü bir hava esiyor. İşte öyle kendine özgü bir huşu havası. Her seferinde kendimi ilk kez buraya geliyormuşum gibi hissediyorum. Hayretten bir türlü kendini alamıyor insan." Susma. Derken kollarını, genç kızlar gibi yukarı kaldırıp bükerek arkaya atıyor. bütün duyularıyla bir güzel keyfi çıkarılan hafif bir düş sırasında insanın yaptığı gibi, kollarına yatırıyor başını. Gözlerini yumup konuşmasını sürdürüyor: "Sonra burada oluyor bu, kentin ortasında, duygusuz, sıradan insanların oturduğu bu gürültülü, külüstür kira evinin yukarısında. Tuhaf olan şey de evde oturanların üstlerinde olup bitiyor. Evin içindekiler bu tuhaf şeyi başları üstünde taşıyor adeta. ama bunu şuncacık sezdikleri yok." Derken kollarını indiriyor aşağı.

"Evet. Bayan Malcorn. bakın. böyle bir şey olabiliyor işte!"

"Peki ama nedir olan. yavrucuğum?"

"Her şey; bu resimler. bu eşyalar ve siz. Bayan Malcorn. sonra Harald - evet. Harald da."

Bayan Malcorn usulca başını sallıyor. “Yalnız insanlar çok mu başka -”

“Yalnız insanlar mı? – Evet. Belki. Ama sadece bu değil.” Marie Holzer öbür pencereye yöneliyor. Ve ardından, “Onlar yalnız değiller aslında.” diyor. “Pek çok insan arasında yaşıyorlar. sadece bizim aramızda. biz günümüz insanların arasında değil. - Bir yığın resim var burada. Resimlerdeki bu insanların kimler olduklarını şimdiye kadar sık sık söylediniz bana. Bu mahzun kadınların ve bu vakur erkeklerin kimler olduklarını. Ve biliyorum. çoktan öldü hepsi. Kimi iki yüz yıl önce. kimi daha da önce. Huzur içinde ölüp gittiler, – ama – gerçekten biliyor musunuz bütün bunların resimden başka bir şey olmadığını.”

Kızın bu sorusunun taşıyıp getirdiği hafif korkuyla tedirgin olan Bayan Malcorn ayağa kalkarak, Marie'nin yanına geliyor. Bir elini Marie'nin omzuna koyuyor, Marie de Bayan Malcorn'un öbür elini okşuyor hafifçe. “Ne kadar da narinsiniz, ne kadar da soluk benziniz! - Sanki pek çok insan sizin yaşamınızla sürdürüyor yaşamını.” Susma. “Bütün bu...”

O anda Marie'nin korkuyla odanın içini göstermesi algılanacak gibi değil artık. Hava iyice karardı. Suskunluğun içine dışarıdan gelip giren fırtınanın sesi duyuluyor. Ama birden yüksek sesle ve değişik bir ses tonuyla konuşmaya başlıyor Marie Holzer:

“Kendinizi bu kadar yormamalısınız. Bayan Malcorn. Oh, bağışlayınız böyle konuşmamı. Kendimi bazen olduğumdan yaşlı görüyorum – sizin ablanızım sanki.”

“Oysa daha pek gençsiniz,” diye yanıtlıyor Bayan Malcorn gülümseyerek ve Marie'yi alnından öpüyor.

“Evet, gencim. Ve buna seviniyorum. Kendimi öyle güçlü hissediyorum ki! Çok şey yapayım isterdim.” Ve o anda ağır aksak yürüyen ne çok iş varsa. hemen hepsine el atmak istiyormuş gibi ellerinde bir sabırsızlık açığa vuruyor kendini.

Bu arada aklına geliyor Bayan Malcorn'un: “Harald da hep böyle söyledi: ‘Kendimi öyle güçlü hissediyorum ki!’”

“Demek söyledi bunu! Bu da işte bizi bir araya getirdi. Bu da birleştirdi bizi! Bu güçlülük duygusu.” Derken soluk soluğa sürdürüyor konuşmasını Marie: “Kendisini ilk kez dinlediğimde, bir toplantıda konuşuyordu, daha o zaman! Kendisinden önce pek çok kişi konuşmuştu. Hâlâ aklımdadır: Çalışma gücünden yoksun kişileri, bunların eşlerini ve çocuklarını desteklemek üzere bir yardım derneğinin kurulup örgütlenmesiydi konu. Öteki konuşmacılar sorunu hayli kuru bir şekilde, yukarıdan bakarak ele almışlardı. Hallerinden anlaşılıyordu, karnı tok kişilerdi hepsi, yardım edilmesi gerekenlerin dertlerini kullaktan duymuşlardı. Onları dinlemekten sonunda yoruldu salondakiler. Derken Harald geldi kürsüye! Sanki bir fırtına esmişti ortalıkta. Bir uyanış, toparlanış gibiydi! Artık birkaç yoksulun karnının doyurulması olmaktan çıkmıştı konu, kimsenin gözünün yaşına bakmadan yeni bir kuşak için aramızda yer açmanın gereği üzerinde durulmuştu.”

Marie derin bir nefes aldı; ışıltı ışıltı, mutlu gözleri için bir hedef olarak karanlık içine bir şey koyar gibi eliyle bir hareket yaptı. “Oh, Bayan Malcorn, hâlâ gözlerimin önünde görür gibiyim kendisini. Büyümüştü o zaman, büyülmüştü. Sesi kararsızlar üzerinde bir kılıç gibi sallanıyordu havada.

“Sizi dar kafalılar!” diye seslenmişti topluluğa. “Sizi dar kafalılar!” - Derken ondaki inanç bana da geçmişti. Bir çocuğun inancıydı bu, ya da bir davaya baş koymuş birinin. Sanki havaya kaldırdığı ellerinde gözlerimizi kamaştıran bir şey tutmuş, salondakilere gösteriyordu. Birden ağırlaştı gölgelerimiz, gölgelerimizden soyunduk ve salonda dikilmeye başladık: Onun ışığından bir ışık, onun kalbinden bir kalp olduk.”

Marie, hayli iri sözcükler arasında dile gelebilecek sözcükler arıyor. Bayan Malcorn'un kulak vermiş kendisini dinleyen yüzünü ellerine gömmüş gizlediğinin farkında değil. Sonunda devam ediyor anlatmaya:

“... Ve daha sonra, herkes salondan çıkıp gidiyordu ki, kalabalık içinden ona doğru sokulmaya çalıştım. Kâh dirsekle-

rimle. kâh yumruklarım ile ite kaka ilerledim. Beni alıkoyacak biri çıksın. oracıkta boğardım hemen. Derken vardım yanına. Hiç yorulmuş görünmüyordu. Sadece öncekinden daha sakin-di. karanlıklar içindeydi adeta. Susup kaldım öylece. ağızımdan tek bir sözcük bile çıkaramadım. Sanki gözyaşları düğümlemiş-ti gırtlığımı. Başım dönüyordu. Elimi uzattım ona doğru nere-ye uzattığımı pek bilmeden. O da ellerimi tutup kendi ellerin-de ısıttı. Tutup bırakmadı ellerimi. Ve sordu: 'Bana yardım et-mek istiyorsun. öyle mi?' Birden ağlayabildiğimi gördüm; da-ha önceleri ağlayamamıştım hiç. annem öldüğünde bile ağlaya-mamıştım. Ama o zaman. – Ve çok da iyi olmuştu ağlamam!" Güçlü bir hıçkırık sesi Marie'nin konuşmasını yarıda kesiyor. Marie. adeta bir anneye dönüşüyor o anda. hıçkıran kadına yaklaşıyor, kolunu omuzlarına dolayıp "Ama Bayan Mal-corn!" diyor sesinde bir rica tonuyla. "Bu sevinilecek bir şey, değil mi ama?"

Marie, sözlerini onaylar gibi kadının bir hareket yaptığını seziyor. "O halde. Bayan Malcorn..."

"Ama korkutuyor da insanı." Bayan Malcorn'un ağlaması hafifliyor biraz.

"Anlamadım?"

"Eskiden hiç böyle değildi. Harald. Eskiden onu daha sık görürdüm yanımda. Eskiden evde vakit geçirmeyi severdi..."

"Bakın. Bayan Malcorn." diyor Marie hemen. sözcükleri vurgulayarak. "Bu konuda biraz cömert davranmalısınız. Pek çok kişinin yararlanacağı bir gerginlik var Harald'da. Herkes ondan bir şey bekliyor. O herkesin canı, ruhu durumunda. An-lıyor musunuz demek istediğimi?"

"Evet." diye yanıtıyor Bayan Malcorn. tıpkı bir kabaha-tinden ötürü cezalandırılmış bir çocuğun evet deyişi gibi.

"Bizim hepimizden daha zengin o. Başka yüz kişiye arma-ğanlar dağıtsa bile, yine sizden bir şey çekip almaz o. Bunu his-sediyor musunuz?"

Deminki gibi bir evet.

“O bir kral...”

“Ama kaçıyor benden.” Söylediklerini Marie'nin elini oynatarak yadsıyışına aldırmadan, konuşmasını ısrarla sürdürüyor ince bir kadın olan Bayan Malcorn. “Evet, evet, evet, benden kaçıyor, Marie. Benden, bu odadan ve genellikle...”

“Ama sevgili...”

Bayan Malcorn yüzünü kızın inip kalkan güçlü göğsüne bastırıyor, sanki kendi kendinden utanarak sürdürüyor yakınlığını: “Anlayamıyorum, neden nefret ediyor benden?”

“Allah saklasın, Bayan Malcorn. Günaha giriyorsunuz böyle demekle. Harald sizden nasıl söz ediyor biliyor musunuz? - Bir düştten söz eder gibi tıpkı. Çocukken dinlenmiş ve şimdi her güzel şeyde yeniden, dönüp dolaşıp yeniden karşılaşılacak bir masaldan, masalların en güzelinden söz eder gibi.” Marie'nin sesi bir yumuşak çıkıyor ki şimdi, bir sakın çıkıyor ki.

“Sahi mi?” Bayan Malcorn, ağlamış gözlerini kaldırıp Marie'ye bakıyor çekine çekine.

“En emin yerde saklanan bir mücevherden söz eder gibi tıpkı - bir bayram gününden söz eder gibi.”

“Oh, anlatın, anlatın!”

“Harald beni alıp size getirmedi çok daha önce öyle sevdim ki sizi, Bayan Malcorn. Daha sizi tanımadan çok önce. Bu sevgi bana nereden geldi dersiniz?”

İnce bir kadın olan Bayan Malcorn, sesinde bir rica tonuyla, sabırsız ve mutlu, soruyor:

“Benim hakkımda ne anlattı size?”

“Oh, her şeyi. Çocukluğundan bahsetti. Çocukluk günlerinin nasıl geçtiğini, akşamları sizin ona neler okuduğunuzu anlattı. Kiliseye giderken giydiğiniz giysiden söz etti...”

“Göğüs kısmı dantelli, siyah giysiden değil mi?”

“Tam da bu giysiden. Çocukluk yolda giderken bu giysiden söz açıyordu. Öylece, durup dururken. Ve böyle zamanlarda bambaşka çıkıyordu sesi, her zamankinden daha sıcak...”

“Değil mi? Sesi tuhaf bir şekilde değişebiliyor?..”

“Evet. Sanki çok uzaktan geliyormuş gibi çıkıyor...” Susma.

“Bakın. Marie. bir zaman bu sesi gibiydi Harald’ın kendisi de... Aklımın almadığı o yabancı. o yeni. o tedirgin edici şey kendisini ele geçirmeden...”

“Henüz tam bir erkek olmadan. Bayan Malcorn: henüz kendine bir iş güç edinmeden. bir görev yüklenmeden sırtına. hayatın içine sıçrayıp atlamadan henüz. Bayan Malcorn.”

“Evet.” diyor Bayan Malcorn üzgün üzgün. başını sallayarak - “hayatın içine...”

“Oh. onun için korkmayınız! O, hayatı sırtlanmış biri. Onun için bir tehlike söz konusu değil. O hayatı bir kaftan. er-
guvan rengi bir kaftan gibi geçirdi sırtına...”

“Hayatı mı?” diye soruyor Bayan Malcorn yadırgamış.

“Modern hayatı. evet. Bu hızlı. saatlerle ölçülen hayatı. Ba-
har fırtınasındaki bu aceleciliği; tek bir gün içinde renkten ren-
ge giren gökyüzünü. Bir kez ortasında yer aldınız mı. ne hoş
giden bir şey olduğuna inanamazsınız! İnsan nasıl kendini bir
hissediyor onunla...”

“Bunu kendinizden mi biliyorsunuz. Marie?”

“Evet. Bayan Malcorn. Kendimi tüm varlığımla ona ait his-
sediyorum. Yazgım beni kaldırıp ortasına attı bu işin. Daha er-
kenden, annem öldüğünde. Yazgı ve - özlem...”

“Özlem mi. neyin özlemi?”

“Egemen olmanın.”

“Egemen olmanın mı?”

“Evet. kendime ve - acıya egemen olmanın.”

Susma. “Annenizi sever miydiniz?”

“Oh. evet. Ama çok yoksulduk. Bunu birbirimize söyleye-
cek vakit bulamadık hiç. - Sanırım, annem asla öğrenemedi
kendisini sevdiğimi.”

Susma. Ve Marie’nin bir ürkeklik gelir gibi oluyor üzerine.
Asla üzülmemesi konusunda kendi kendine söz vermiş biri gibi.
“Şey. lambayı yakalım ister misiniz?” diyor aceleyle.

“Evet. lütfen. Marie. Ne diyecektim. Harald’ın da dönmesi gerekiyordu şimdiye kadar!”

“Oh, Bayan Malcorn, siz de bilirsiniz bu işlerin nasıl yürüdüğünü.”

“Ama altı buçuğu buldu saat, değil mi?”

Arkadaki komedin üzerinde duran lambayı yakıyor Marie ve lambayı alıp, akşamları oturulan kanepenin önündeki sehpanın üzerine koyuyor.

“Yolda birine rastlamış olacak.” diyerek yatıştırmaya çalışıyor Bayan Malcorn’u. Lambanın üzerine eğilmiş yüzünden endişeli olmadığı anlaşılıyor.

“Belki de kitaplığa uğradı, bir şey alacak oradan.” Harald’ın eve dönmekte gecikmesini açıklayacak bir başka neden daha bulduğuna seviniyor.

Ama Marie’nin sözlerini başka türlü anlıyor Bayan Malcorn: “Bu kitaplar,” diye yakınıyor. “Bütün bu koca koca kitaplar.”

Marie gülüyor. “Evet, bu onun eski bir tutkusu işte.”

“O kadar çok okumaya veriyor ki kendini. Her gece bire, ikiye kadar okuyor.”

“İki ayrı hayat yaşıyor Harald. Biri ileriye, biri geçmişin derinliklerine doğru. Bu da işte böyle yapıyor onu - böyle derinlikli...”

Hâlâ lambanın aydınlattığı bölgenin dışında, karanlıkta bir yerde, eşyalar arasında dikilmiş duruyor Bayan Malcorn. Marie’nin son açıklamasını işitmemişe benziyor. “Sık sık kalkıp sessizce odasının kapısına sokuluyorum. Aralıktan bakıyorum ki, hâlâ ışık yanıyor içeride. Seslenip bir şey demeyi göze alamıyorum. Kulak kabartıp dinliyorum hep...”

“Evet, evet, sesli sesli okumayı seviyor,” diyor Marie, pek üzerinde durmadan. Sonra gidip perdeleri kapıyor, akşamın eksik kalan yanını tamamlıyor böylece. Ve lambanın aydınlattığı alan sakinleşip yuvarlak bir çember şeklini alıyor. Ama o anda Bayan Malcorn bir sırrı açığa vurur gibi fısıldayarak, “Harald öksürüyor.” diyor.

“Ne yapşın.” diye yanıtlıyor Marie. “Havaya baksanıza.”

“Hayır. hayır. havayla ilgisi yok. Çoktan beri bir öksürük var Harald'da. Hem öyle. öyle derinden öksürüyor ki, korkunç!”

Derken endişeye kapılan Marie de kaybediyor serinkanlılığını. Ancak bir an kuşkusuz. Sonra silkip atıyor endişeyi üzerinden. “Ama siz de tuhafşınız. Bayan Malcorn! Her şeyi hemen olumsuz tarafından ele alıyorsunuz.” Ne pahasına olursa olsun. latifeyle karışık bir şey bulup söylemesi gerektiğini görüyor Marie. “Siz bir konuşmaya kalkın bakalım, öyle beş, altı yüz kişi önünde, sıcak, dumanlı bir salonda, iki, üç saat durmadan...”

Bayan Malcorn, lambanın aydınlattığı çember içine kalkıp gelmeyi göze alıyor sonunda. “Ciddi mi söylüyorsunuz, Marie?”

“Elbette, Bayan Malcorn. Düşünün bir! Ama içiniz rahat etsin diye Harald'ı ikna edip bir doktora görünmesine çalışacağım.”

“Ne iyi –”

“Evet işte, içiniz rahat etsin. Ama hiç kolay olmayacak bu, Allah biliyor ya! Kendine zaman ayırmaktan asla hoşlanmayan biri. Harald. Yine de göze alıp bir şeyler yapabileceğimi sanıyorum bu konuda.”

“Siz ne istersiniz yapar o. Marie...”

“Oh - biz iyi arkadaşız onunla. Bu da aramızda bir denge sağlıyor. Sonra, her bakımdan Harald benim o kadar üstümde ki...” Susma. “Çok vakit korkutuyor beni bu.”

“Korkutuyor mu?”

“Ne olsa hissediyor hemen. Çokluk başkaları arasında bulunuyorken bir yerde konuşulan bir sözcük, bir bakış, bir davranış dikkatinden kaçmıyor. Ben farkına varmıyorum pek, ama ona bakınca hemen anlıyorum ki, bir yerde bir şey olmuştur. Bir sözcük, bir bakış, bir davranış bir olay Harald için. çok önemli bir şey...”

“Ne demek istiyorsunuz bununla. Marie?”

“Eh, pek doğal bir şey. Harald olgun biri. Yüzyıllar boyu süren bir gelişim sürecini geride bırakmış. Komutanlar, piskoposlar, hatta belki krallar onun altında. Biri öbürünün omzunda hep. En üstteki de o, Harald. Bu geniş temelde başgösterecek en hafif sallantıyı içinde algılıyor hemen...” Derken kendisinden söz etmeye başlıyor Marie, ses tonu tümüyle değişip, nerdeyse kabalaşıyor:

“*Benim* büyükbabam köylüydü...” Birden Bayan Malcorn karşısındaki saygısını unutup, saatin yedi kez vurmasına aldırmaksızın sürdürüyor konuşmasını. Sanki bütün içindikileri dökerse, neşesi yerine gelecekmış gibi acele ediyor konuşurken.

“Ben dünün insanıyım işte, Bayan Malcorn. Toprağa, balçığa, diyeceğim işlenmemiş malzemeye daha yakıным. Ben kültür konusunda daha toyum, daha pişmedim. Sağlıklıyım, gücüm kuvvetim yerinde. Ama övünge bir sağlık benimki. Büyükleme bir güç benimki; yukarılarda gözü, yukarılara çıkmak istiyor bir kez. Evet, evet, böyle. Harald başkalarına el uzatabilir. Gerçekten yapabilir bunu, başkalarını tutup yükseğe çıkarabilir. Yukarıda o. Hep yukarıdaydı zaten. Başkalarına yardımını bir olgunluğu, bir güzelliği içeriyor, zahmet denen şey yer almıyor içinde...”

Ama Bayan Malcorn, o anda ayağa kalkıp Marie'nin ve onun bütün sözlerinin önünden aceleyle geçip gidiyor. Harald'ın yolda gelmekte olduğunu sezdi çoktan. Derken Marie de ayak seslerini işitiyor Harald'ın.

“İyi akşamlar anne. Galiba geciktim? İyi akşamlar, Marie. Sizi beklettim mi? Ne yaparsın, önceden hesapta olmayan bir sürü iş çıktı yine...” Bütün bunları çabuk çabuk söylüyor Harald ve sesi bu koşu sırasında tökezliyor yer yer. Annesinin kasvetli kucaklamasından kendini kurtarıp, Marie'ye deri bir çanta uzatıyor. “Al şunu, Marie! Daha sonra gözden geçireceğiz içindikileri, hem de bugün. Dilekçeler söz konusu - şey, nasıl olsa göreceksin...”

Birden Harald ayakta dikildiğini ve annesinin ıslak palto-sunu omuzlarından almasına sesini çıkarmadığını fark ediyor. İrkilip, annesinin narin ellerini kollayıp gözetmek ister gibi bir harekette bulunuyor.

“Yağmur yağıyor mu dışarıda?” diye soruyor Bayan Malcorn kaygılı.

“Sis var. yağmur. pis bir sis. İnsan üç adım önünü göremiyor. Sis giysilere bir işliyor ki! İnsanın ciğerlerine sonra. Şu sonbahar günleri bir geçip gitse.”

Bu arada çantanın içindekilere bir göz atan Marie, sakın, zeki gözlerini Harald'a çeviriyor.

“Bugün konuşma yaptın mı?”

“Evet, öğrenci derneğinde.”

“Peki?..”

“Ne pekisi?”

“Nasıldı yani?”

Harald üşüyen ellerine bakıyor. “Her zamanki gibi işte, biliyorsun. Çoktan beri burda mısınız?”

Bayan Malcorn hemen atılıyor oradan: “Marie'nin yanımda olması beni öyle sevindirdi ki! Sen gecikince korkmaya başlamıştım.”

“Evet, anne, biliyorsun işte. Kendi zamanımın sahibi değilim.” Harald'ın sesine ve hareketlerine konuşma yaptığı salonun büyüklüğü sinmiş, bunları bulunduğu dar odaya uydurmakta zorlanıyor. Bu yüzden, Marie'ye dönüyor. “Çantadakilere hemen baksak mı?”

Bayan Malcorn'daki düş kırıklığını fark ediyor Marie ve Harald'ı odada tutmaya çalışıyor. “Olmaz, Harald. ilkin şöyle yeniden bir göreyim hele seni. anlıyor musun. Gözlerini hemen bu korkunç kâğıtlara dikersen, bugün artık kaybetmiş sayılırim onları. Oysa bu gözler üzerinde benim de hakkım var sanırsam, öyle değil mi?”

“Evet. Marie. evet.” Harald'a öyle geliyor ki. sanki kendisine eziyet için oradakiler yine bir şey uydurmuş kafalarından:

“Hepinizin bir hakkı var üzerimde. biliyorum. Hepinizin - hepinizin. hepinizin...”

Bu sözler Bayan Malcorn`u korkutuyor bir hayli. “Gel. Harald, sobanın yanına otur şöyle. soğuk iliklerine işlemiş olmalı.”

“Evet, evet, sobanın yanına. hep sobanın yanına oturmak. sobanın arkasına belki de...” Ama büyük bir utanç duyuyor ansızın. yürüyüp annesinin yanına geliyor. “Bağışla sözlerimi. anne... Görüyorsun yine içimde kötü bir öfke var dışarı vurulamamış. Marie biliyor, önemsiz bir şey bu. öyle değil mi? Bazen ağzından kaçıyor işte insanın. Oysa öfkenin dışarı vurulacağı yer burası değil, Tanrı biliyor ya, burası değil.” Annesini usulcacık elinden tutup lambanın yanındaki o çok sevdiği yere götürüyor ve beklenmedik bir sevecenlik sesinde açığa vuruyor kendini. “Gözlerin kan çanağına dönmüş, anne. Doğru söylüyorum, gözlerin kan çanağına dönmüş. O kadar çok mu çalıştın yoksa? Ha? - Elindeki işte o korkunç kırmızılık... Evet, ille de bu kırmızılık mı olması gerekiyor, bu kanlı kırmızılık mı? - Ne istiyorsun bakayım?”

Mutluluğun bu kadarına da inanası gelmiyor Bayan Malcorn`un. “Bir masa örtüsü -,” diyor yavaşça, duygulanmış; sesi titriyor bu arada.

“Demek masa örtüsü,” diye yanıtıyor Harald yine çok uzaklarda, kafasında yine tümüyle yabancı düşünceler. Ve Marie`ye dönüyor sonra. “Anlayacağın, çantadakilerin gereğini hemen bugün yapıp çıkarmalıyız aradan. Öyle çok iş oluyor ki artık, sanki kalplerde hiç gündüz olmayacak - tıpkı dışarıdaki gibi. Nereye baksan diz boyu sefalet. Maddi sefalet, sıkıntı. yoksulluk. hastalık; - ruhsal sefalet ayrıca, kendini beğenmişlik, önyargı ve bencillik. Bu yetmiyormuş gibi sefalet içinde kalmakta ayak direyiş, miskinlik. korkunç. küflenmiş. şifa bulmaz miskinlik. Herkesin geçmişin bu ağır boyunduruğuyla ortalarda dolaşması. Acıları. sevinçleri var bu insanların. Anlamsız bayağı ıstıraplar ve ürkek. yalancı. korkuyla karışık bir mut-

luluk. Bunun dışına çıkmak istedikleri de yok. Çıkarmaya çalış. karşı koyarlar sana. Onları rezil alışkanlıklarından koparıp aldın mı. dışlanmış hissederler kendilerini. geçmişlerine dönmek isterler.” Ve çaresizlik içinde bir aradan sonra: “Oysa siz dürüst bir iradeyle. hükmetmek gibi bir niyetten uzak. hizmet etmeye hazır. yeter ki ileriye giden bir yol üzerinde olsun. en küçük. en sıradan bir işten bile kaçmayan bir güçle davranırsınız. - Biliyorsun sen. Marie. ne kadar köklü. ne kadar gönülden inanmışımdır varılacak hedefe. değil mi? Biliyorsun işte. nasıl bir derinlikten çıkıp geliyor bütün bu güç bana. Sen kendin de bir defasında hissettin bunu, öyle değil mi?”

“Sevgili Harald, benim her gün yeniden hissettiğim bir şey.”

“Ve bana inanıyorsun?”

“Güneşin varlığına inandığım gibi.”

Harald. teşekkürle elini uzatıyor Marie’ye ve soruyor:

“Yani çiçeklere mi yoksa meyvelere mi inanıyorsun?”

“İkisine de. İlk birincisine, sonra öbürüne, Harald.”

“İlkin birincisine, sonra öbürüne demek?.. Birinden öbürüne çok zaman ister. Marie, çok zaman...”

“Genciz daha.”

“... sonra sabır...”

“Sende var sabır.”

“Biliyor musun bunu kesinlikle?”

“Sende sevgi var çünkü, Harald.”

Susuyor ikisi de. Derken, rahatlamış. derin bir nefes alıyor Harald.

“Teşekkür ederim.” Hemen ardından yine neşelenmeye çalışıyor. “Evet... anne... senin masa örtüsünü görebilir miyim. şu işlediğin örtüyü?”

Bayan Malcorn gülümsüyor. göstermek istemezmiş gibi davranıyor ilkin. ama sonra alıp geliyor örtüyü. lambanın altında örtü açılıyor. “Vay - vay -” diyor Harald daha örtü tastamam açılıp serilmeden önünde. “Görüyor musun, Marie. biz-

ler konuşuyoruz da konuşuyoruz. ama şu yaptığımız işi gösterin bakalım dendi mi. apışıp kalıyoruz. Oysa anneciğimiz sessiz sedasız. ağzını açıp bir şey söylemeden böyle şahane bir iş çıkarıp koyuyor ortaya. Sonra sadece bir masa örtüsü diyor. Sadece bir masa örtüsü. Nasıl da yanılabilir insan! Bana sorsan. bana sorsan. çok daha muhteşem bir şey derdim bunun için.”

Marie meraklanmış soruyor: “Örneğin?”

“Ne bileyim işte... bir giysi...”

“Giysi mi?” diye gülüyor Marie katılarak. “Sence böyle giysiler giyiyor mu insanlar?”

Harald gözlerini kaldırıyor. “Bence? Bence? Ne tuhaf geliyor kulağa: Bence! Sanırım ilk kez bu sözcükler böyle art arda çıkıyor ağzımdan. Bir buluş adeta. Sonra öyle de basit ki. Bütün buluşlar gibi işte... Tanrıca - insanlarca. sen - ce, - sen - ce ve bunun gibi: Bence, bence. İyi ama. ne diyecektim ?.. Neden konuşuyorduk?” Derken annesine karşı az önce gösterdiği sevecenlik geliyor aklına. “Evet - peki. bu masa örtüsünü ne diye işliyorsun bakayım, anne? Kutlayacağımız bir bayram mı var?” Bayan Malcorn, mahzun mahzun Harald’a bakıyor. Ama Marie, bir şey buluyor hemen. “Aman Tanrım, kutlanacak bir şey vardır her zaman. Ne olursa kutlayabilir insan. Baharın ilk gününü kutlayabilir örneğin. karın ilk yağdığı günü kutlayabilir. Kutlayacak bir şey bulamadı mı, yeni işleyip bitirdiği masa örtüsünü kutlar, değil mi?”

Ama anneye oğul Marie'nin şen önerisini hiç işitmemiş benziyor, öylesine ciddi ve sessiz duruyorlar yan yana. Derken Harald aklına esip soruyor sadece: “Böyle bir örtüyü işleyip bitirmek uzun sürüyordur herhalde?”

“Üzerine düştü mü insan...” diyor Bayan Malcorn göğüs geçirerek. “Ben.” diyor Harald gülümseyerek. “böyle bir örtüyü dünyada işleyip bitiremezdim. İşlemeye başladım diyelim. elimin altında çok koyu renkte iplikler olur, yitip giderdim bu renklerin içinde. Kanaviçe üzerinde boyuna yol alıp dururdum. Boyuna daha karanlıklar içine dalar. sanki bir ormanda ilerle-

yip durur - hedefe hiç ulaşamazdım... Bir sona ulaşmaktan korkardım çünkü.”

O an Harald evdekilerden çok uzaklarda bulunuyor. Anesiyle Marie hayretle, endişeyle kulak vermiş onu dinliyorlar, ama anladıkları yok onu. Harald'a gelince giderek daha da uzaklaşıyor kendilerinden. Kollarını kaldırıp kapalı gözlerinin üzerine koyuyor.

“... Öyleyken bayramlara, şenliklere, sıradan olmayan biricik bir saate öylesine özlem duyuyorum ki! Kırmızı reнге, güllere, güzel kokulara, altına, ihtişama, işitilmedik bir ihtişama özlem! Bunlar kör etse beni, artık hiçbir şey görmesem, artık hiçbir şey. Ama şunu bilsem: Bunları yaşadım geçmişte. Ve görülmedik bir savrukluğun duygusunu içimde taşısam.

Bazen şöyle demek istiyorum insanlara: Evlerinize gidin hepimiz, en iyi giysilerinizi giyinin, sakladığınız her şeyi çıkarın sandıklardan; ninelerinizden, dedelerinizden kalmış ne varsa, o lavanta kokulu kumaştan yapılmış ne varsa çıkarın, altından düğümler gibi o ağır, birbirine dolanmış broşları çıkarın. Ve pencerelerinizin önündeki saksılarda yetiştirdiğiniz çiçeklere el atın bir yol. Çocuklarınızın ellerine tutuşturun onları, çocuklarınız gülümsesin. Ve sonra - dönüp gelin yine! Hepiniz de dönüp gelin!” Ne var ki, Harald'ın elleri cesaretini yitirip, her şeyi kucaklamak isteyen o güzelim, düşlerde gezinen konumunu terk ediyor ve Harald bir düş kırıklığını içeren yorgun sesiyle sürdürüyor konuşmasını: “- ve gerçekten dönüp yine geldiler mi, o zevksiz pazarlık giysileriyle, ayaklarında fazlasıyla kısa pantolonlar ve boyunlarında kâfur kokan o kaskatı, büklüm yerlerini içeren şallarla dönüp geldiler mi. - o zaman... o zaman birbirimize söyleyecek hiçbir şeyimiz kalmayacak, ansızın bir arada oynamaları istenen yabancı çocuklar gibi davranacağız...” Susma.

Harald'ın konuşmasına başka bir şey ekmediğini görünce, susma konusunda toy Marie hayranlıkla atılıyor oradan: “İlkin bir kral gibi konuştuğun, sonra da - bir şair gibi...”

“Ve ne kralım. ne de şair...” Harald uyanıp kendine geliyor.

“Soyumuzda krallar vardı kuşkusuz. öyle değil mi anne? - Bir söylence dolaşüyor bu konuda. Çok eski bir söylence. Bin yıl öncesinden belki...”

Marie. korkuluksuz bir kulenin üzerinde bulunuyormuş gibi gözlerini yumuyor:

“Bin yıl...”

“Evet; bizim ismimizi söyledin mi. yavaşça. - sulara gömül-müş bir kilisenin çanları gibi tek ismin boğuk ve karanlık yan-kılandığını duyarsın içinde...” Ve Harald. adeta bir anlatının orta yerinden sürdürüyor konuşmasını: “... Derken büyük bir dalga gelip kral tahtını altına aldı ve son kralı derin bir unutuşun içine sürükledi. Bu unutuluşun içinde torunları yaşadı düz-de. ovada. Ama çok sonradan. ortaçağda içlerinden biri yeni-den güç ve toprak kazandı. Öyle değil mi, anne? Bir başka ül-kede gerçi, örtülü bir isimle ve yalnızca küçük, bağımlı bir kral olarak. Onun soyundan gelenler bir süre daha üstte kaldılar, derken bir kez daha tarihte boy gösterdiler, Otuz Yıl Savaşla-rı sırasında. Ama ufak ufak kavgalar ve düşmanca çatışmalar-la bitkin düştüler ve güçsüz kalıp eski ismi çıkardılar ellerin-den. Gidip gidip ta pagan krallarına dayanan bu ismi... Ve ben bir isimsizlik döneminin içinde açtım dünyaya gözlerimi.” Odadakiler bir şey demiyor. Yalnızca saat o yumuşak, modası geçmiş üslubuyla bir şeyler söylüyor bu konuda. Sekizinci vu-ruşunda aklına bir şey geliyor Harald'ın.

“Bir şair gibi... Kim söylemişti bunu? Sen mi, Marie? - Ama ilk söyleyen değilsin sen. Senden çok önce bir ses dile ge-tirdi bunu. içimden. çok derinlerden gelen bir ses: Şair! - Elim-den ne gelir. Biliyor musun. ulaşılamayacak bir yerden geliyor-du ses. Benden bir başkasının sözünün geçtiği o karanlık yer-den... Sanatçı olmak. genç olmak! Sanki ikisi aynı şeymiş gibi - değil mi?” Ve ansızın. istemeyerek çıkıyor Harald'ın ağzın-dan soru: “Bir sanatçı olaydım. ister miydiniz?” Susma. “Söy-le. anne?”

“O zaman evde. yanımda kalır mıydın?”

“Bilmem. Bir şey diyemem bu konuda. Belki. Belki o zaman her şey kendi içinde olur insanın. Belki içinde olmayan bir şey kalmazdı. Belki... Peki. sen ister miydin, Marie?”

“Bir sanatçı olmanı mı? Ama zaten sanatçı olduğuna inanıyorum ben. Harald.”

“Yanıyorsun yavrucuğum. Kesinlikle! Sen her şeyi fazla aydınlık görüyorsun. İçinde her şeye yetecek ışık var. Ben şair değilim. - Olabilirdim belki. Ve öyle de - kalabilirdim, ama olmadım. - Çok geç bunun için.” Ve iyice heyecanlanmış, Marie'ye doğru yürüyor Harald.

“Daha önce dedin ki. Marie, sende sevgi var. Sevgi var mı bende? Altından girip üstünden çıkmadım mı bu sevginin. dolu dolu ellerle saçıp savurmadım mı? İki, üç yıldan beri, bu ana kadar onu boş yere harcamak yaşamımı oluşturmadı mı? Yüzlerce kişinin sarılıp bırakmadığı bu sevgiye benim diyebilir miyim? *Tutalım ki* onu isteyip geri aldım bu insanlardan. var gücüyle kendisine sarılan, aşınıp yıpranmış, yaşlanıp solmuş yüzlerce elin izini taşıyan bu sevgi ne işime yarayacak? Ve henüz yaz mevsimini yaşayıp olgunlaşmamış bu sevgiyi ne yapacağım. Yo yo! Bunun için asla zaman tanımadım bu sevgiye; aç insanlara o yeşil, o ham meyveleri kaldırıp attım: Al sana! Al sana! Al sana!.. Aç insanlar ne karınlarını doyurabildi bu sevgiyle, ne de sağlıklarına kavuşabildi.

Ne diye o günlerde gelip bana el uzattın. Marie? O günler vakit vardı daha. O günler bir kurtuluş umudu henüz vardı. tutumlu davranabilirdim.

Seni suçlamak istiyor değilim - hayır! Ancak. beni sanatçı diye nitelemen doğru değil. Senin böyle yapman. bir alay gibi geliyor bana...” Birden hafif hafif öksürmeye başlıyor Harald. Bayan Malcorn'un gözleri oğluna dikiliyor. bir korku gelip yuvalanıyor bu gözlere; ama Marie o anda buna dikkat edecek durumda değil. Harald'ın söylediklerine bir cevap vermeye yükümlü hissediyor kendini.

“Heyecanlandın, Harald. Böyle konuşmaya hakkın yok. Zafer içinde yürüyüp gittin bu güne kadar. Şimdi kararsızlığa kapılmamalısın. Ne istediğini bildin hep. Sana bunu hatırlatmanın gereği var mı?” Harald’ın sözlerini geri çevirir gibi, elini oynatmaktan yılmıyor Marie. “Her şey için teşekkür borçluyum sana. İçimdeki güven için ayrıca. Bu güveni sen bana verdin. Benim oldu artık. Onu savaştan, öyle kolay kolay geri alamazsın benden.

Harald yeni bir öksürük nöbetinin yaklaştığını hissediyor. çabuk çabuk, sert bir dille şöyle diyor yalnızca:

“Öyle iri iri sözler ediyorsun ki Marie!”

“Senin kendi sözlerin hepsi, ben yalnızca geri veriyorum sana bunları – hepsini, ayrıca şüpheci sözcüğünü! Sen kendi yazını bekleyemez misin? Yarı olmuş meyveler değil. - tohumlar saçtın yüzlerce yere, onun için de yüzlerce yerde kaldıracığın hasatı beklemen gerekiyor.”

Marie, her şeyi yine rayına oturtacak bir yanıt bekliyor Harald’dan. ama Harald başını sallamakla yetiniyor. o anda Marie’nin sözlerine hiç aldırdığı yok. Gelmekte olan yeni bir öksürük nöbetinden korkuyor. Ve annesinin gözü sürekli üzerinde. Derken Marie bir kez daha bütün gücünü topluyor. ağzından sıcak ve rahat dökülüyor sözcükler: “Cesaretini kaybetme, Harald! Haksızlık ediyorsun. Düşün! Bir ara kelimesi kelimesine şöyle demiştin: ‘Sanatçı olmayı isterdim elbet, ama şu sıra sanatın zamanı değil...’”

“Söyledim mi bunu...? O zaman bağışla.” Nerdeyse alaylı bir ton var Harald’ın sesinde.

Ama Marie yumuşamıyor: “Başkalarının yardımına koşan bir yaşam on yaşama bedel değil midir? Hayli gurur verici bir görevi üstlenmedik mi seninle? Bizi zenginleştirmiyor mu bu? İzleyeceğimiz yolu bilmiyor muyuz Harald? - Zaferi kazanan bizler değil miyiz? Bize inanmıyor musun?”

Marie’nin kendisine uzattığı eli Harald’ın görmesi gerekiyor aslında. Öyleyken elin önünden geçip gidiyor Harald. an-

nesinden yana yürüyor. Annesi de korkuyla bekliyor onu. Daha annesinin yanına varmadan. “Yorgunum...” diyor Harald usulca.

Marie. Harald’ın kendimi koltuğa bıraktığını ve üzerine eğilmiş, narin bir kadın olan annesinin üzerini iyice örttüğünü görüyor. Susup başka şey söylemiyor artık. Söylese de duyulacağı yok. oldukça yüksek sesle öksürmeye başlıyor Harald.

* *

*

Kışın sağlıklı kişiler, bahar geldi mi ne acınacak durumdadır. Hastalıktan kalkmışlar da nekahet dönemini geçiriyorlarsa, baharı nasıl anlayabilsinler diye düşünüyor Harald. Bir bulutlu, bir açık, pencereler önünden seğırtip geçen gökyüzüne bakıyor sürekli, baharın ilk günlerinde bir ikindi vakti çok yukarılarda. İçi gülen gözlerle bakmıyor sadece, saklı gizli hiçbir şeyin yer almadığı bütün yüzüyle bakıyor. Dal budak salıp tümüyle dudaklarını örtmüş bıyığının altında yalnızca ufak bir gülümseme seçiliyor ve çiçekleniyor gülümseme, bir sözcük onu tutup insanlara taşısin diye bekliyor. Ama beklenen sözcük çıkmıyor Harald’ın ağzından.

Bayan Malcorn bir hasta odasına girer gibi usulca içeri girip. “Yalnız mı kaldın? Marie gitti mi?” diye sorduğunda bile başını sallamakla yetiniyor Harald, ama sonra belli belirsiz bir sesle. “Bak şuraya!” diyor annesine. Hasta bakıcıların o deneyimli kavrayışıyla yüzünü pencerelere döndürüp bakıyor annesi, ama bir şey göremiyor. Bunun üzerine açıklıyor Harald. “Şu bulutlar... Şaşılacak bir manzara. Pek çok zaman var ki böyle bir şey görmedim. Çocukken işte bazen, ama daha sonra hiç...” Ve ardından, annesinin bir süre önce sorduğu soruyu yanıtlıyor: “Doğrusu Marie artık gelmese iyi olacak. Ben yolladım onu. Uyumak istediğimi söyledim. Aslında yorgundum sadece - onu karşımda göremeyecek kadar yorgun. Boyuna bu eski şeyleri işitmek istemeyecek kadar yorgun. Şu altta kalanlardan söz ediyorum. Altı ay var ki, yanlarında değilim. Altı

ay! Ve bütün bu zaman içinde öyle görülüyor ki olup biten hiçbir şey yok. En azından Marie'nin söylediklerine bakılırsa..."

"Görüyorsun, sensiz hiçbir şey yapamıyorlar..."

"Sevgili anneciğim. Ben yanlarında olunca da bir şey yaptıkları yok. Her şeyden önce de: Benim onlarla bir yere vardığım yok gerçekte." O an bu aydınlık, kımıl kımıl gökyüzünden önemli bir başka şey yokmuş gibi yeniden pencerelere çeviriyor yüzünü. "Eskiden bütün bunları görmüş değilim. Ve hiç de küçümsenecek şeyler değil bunlar. Bilmem ki, anne, insanın her şeye bu kadar dikkat etmesi ve böyle şükranla karşılaşması, nerdeyse bilge... ister istemez tıpkı çocukluğundaki gibi adeta bilge birine dönüşmesi hasta olmasından mı? Bir yol üstlenilmiş rolden hiç dışarı çıkamıyor insan." Susma. Sonra yavaşça: "Sen inanıyor musun geç olduğuna?"

Bayan Malcorn, koltuğun arkasına yerleştirilmiş yastıkları düzeltiyor.

"Geç mi Harald, ne için?"

"Başlamak için. Çocukluğun hemen ardından yeniden başlamak için. Alttakilerin yanında bu üç yıl hiç geçirilmemiş ya da uzun süren bir hastalıkmiş da bu ben bu hastalıktan yavaş yavaş ayağa kalkıyormuşum gibi..." Alnında bir öpücük hissedilen Harald soruyor yeniden: "Geç değil mi?"

Bayan Malcorn hayır anlamında başını sallıyor; sonra Harald'ın önünde diz çöküyor yere; Harald da o narin, dinlenmiş ellerini hafifçe annesinin saçları üzerine koyarak konuşmaya başlıyor: "Benim için güç olmayacak sanırım. Çocuklukta yaşadıklarına daha sonra yaşananlardan çok daha yakınım. Her şeyi biliyorum. İstersen sınavabilirsin beni. Çocukluğun çok gerilerine kadar, senin şu gökyüzündeki bahar bulutları gibi baştan aşağı dantellerden o giysiyi giyip kuşandığın zamanlara, sık sık ağladığın o günlere kadar her şeyi... Oh, hâlâ aklımda hepsi. Akşamın alacakaranlığında, piyanoda usulca küçük ezgiler çaldığın günlere kadar hepsi. Şimdi hâlâ çalabilir misin bunları?" Bayan Malcorn başını iyice eğiyor aşağı. Harald'ın

elleri de annesinin saçlarında daha ilerilere, ellerin sıcaklığıyla ısınmış yerlerden diğer serin yerlere kayıyor. Ve Bayan Malcorn, üstünden Harald'ın sesini işitiyor yeniden. "... Orası öyle. çok zaman geçti aradan. Yine de nasıl olduğunu tastamam hissediyorum. Sanki karanlık saatin içinden bir parıltı yürüyüp gidiyor. ansızın çakan bir ışık. nesnelere son bir gülümsemesi uykuya dalmadan önce: İşte böyleydi senin ezgin. Bir ara usulcacık yanına sokulmuştum. geldiğimi hiç duymamıştın sen. o zaman şöyle söylemiştin ismimi... şöyle söylemiştin... Jerôme demiştin... tuhaf... Jerôme... İsmim Harald'dı oysa... ve... babam... babamın da ismi Harald idi... öyleyken sen o zaman Jerôme demiştin... Ve bu da çaldığın ezgiye öyle uyuyordu ki... sanki ezginin kendisiydi Jerôme... Görüyorsun, nasıl her şey aklımda hâlâ?" Susma. Derken ayağa kalkan Bayan Malcorn, kendini zorlayarak şöyle diyor: "Hatırım için, söylesem bir şey yapar mısın, Harald?"

"Yapmayacağım bir şey yok senin için."

"Skal'a gitmeyelim. - burada kalalım!"

Bu sözlerdeki rica tonu şaşırtıyor Harald'ı.

"Ama zaten sen istersen olacak bir şeydi bu?"

"Evet - anlıyor musun - şatonun yanında kocaman, eski bir park vardı da, sonra genel olarak... dayına yazıp bizi davet edip edemeyeceğini sormam bunun içindi. Orada kendini daha çabuk toparlayacağını umuyordum. - ama -" Hemen söze karışıyor Harald: "Aynı şeyi ben de senden rica edecektim, anne. Bugün ya da yarın. Başlangıçta büyük bir sevinç kaynağı ve özgürlük gibi görünmüştü bana. Ama burada, bu odalarımızda kalmak daha çok memnun edecek beni. Biliyor musun, hastalığım sırasında daha çok ısındım bu odalara. Doğrusu henüz fazla tanıdığım yok. Çünkü çok seyrek bulunuyordum evde - eskiden - bir zaman... Tabii kalıyoruz, gitmiyoruz Skal'a."

Çaresiz, içi içini yiyerek, yeniden başlıyor Bayan Malcorn konuşmaya: "Hiç sormuyorsun neden ben bu planı...?"

“Bunun için birtakım nedenlerin olacak. anneciğim... Ve bunların neler olduğunu da kestirebildiğimi sanıyorum! Dayımın lütfen sunacağı bir şeyi kabul etmek gelmiyor içinden. - gururuna yediremiyorsun...”

Ama Harald'ın özellikle bu sözleri konuşmaya zorluyor Bayan Malcorn'u. Ve düşünmeden, utancından kendini tümünden kaybetmiş, sözcükler dökülüyor ağzından: “Hayır, Harald... yalan söyleyemem... senin karşında... sana açıklamalıyım... gururdan... gururdan değil... korku...dan.”

“Korkudan mı?”

“Korkudan. evet.” Harald. henüz hiçbir şey anlamış değil: “Korkudan ha? Bayan Walpurga'dan mı? - Ama benim cesur, minik annem ve - korkudan ha?”

Bayan Malcorn gülümsemeye çalışıyor. Ama oğlunun bakışından kendini kaçırabilse, hepsinden çok sevinecek. Oğlunun gözleri öyle iri iri bakıyor ki! Ve kendisi de hep bu gözlerin etkisi altında kalıyor. odadaki eşyalar arasında şaşkın şaşkın dolaşsa bile, onun yumuşak parıltısı gelip buluyor kendisini. Sonunda ateşi canlı tutmak çok gerekliymiş gibi, sobanın önüne çömüyor Bayan Malcorn. Ve bu sığındığı yerden, diz çökmüş konumda, bütün yüzü canlandırılmış ateşin kızgın parıltısı içinde, fısıltıyla konuşmaya başlıyor:

“Bayan Walpurga söylencesini anımsıyor musun?”

“Yaklaşık olarak. Değişik şatolarda görüldü Bayan Walpurga.”

“Evet. en sık da Skal'da.”

“Öyle mi? Ortaya her çıkışından üç gün sonra da biri öldü. değil mi?”

“Evet. Öyle deniyor.”

“Tarihi kayıtlara göre beş. altı defa da gerçekleşti bu. Ama Bayan Walpurga'nın XVI. yy.'ın ortalarında boy gösterdiği ve o zamandan bu yana beş ya da altı defa kendisiyle karşılaşıldığı düşünülürse, Malcorn'ların büyük çoğunluğunun onunla yüz

yüze gelmeden ölmüş olduğunu varsaymak gerekiyor. Tabii daha hayatta olanlar varsa.”

“Peki. Walpurga hakkında bildiğin başka bir şey yok mu?”

“Bir zaman her şeyi biliyordum. çocukken. - bir çocuk olarak... ama çocukluğumu dün gibi duyumsadığım şimdi bilmem gerekirdi aslında... Dur bakayım: Bayan Walpurga kontun ... kontun eşiydi (yoksa baron muydu o zaman..). hayır. sanırım... sonra kitaplara bakarız söylediğim doğru mu değil mi... haklıysam bana bir ödül verirsin artık - evet mi?” Harald belleğinde arayıp tarıyor. bu arada annesinin son sorudaki espiye karşılık vermediği kaçıyor dikkatinden. Oturduğu koltukta doğruluyor, ilgili yeri doğru ve emin bir şekilde belleğinden çıkarıp aktarıyor: “Sigismund Ferdinand. ilk Avusturya Malcorn Kontu: Tschakathurn ve Hallpach'ı ve diğer bazı yerleri elinde bulunduruyor. Oğulları: Topal diye anılan Ferdinand III., Apel, sonra Christoph. Christoph, sonradan Sarnkirchen ve Skal'ın efendisi; Indichar Baronu'nun kızı Walpurga'yla evli... bulduk işte! Gördün mü. Bak göreceksin doğru bu söylediklerim. Daha anlatayım mı? Sanırım, XVIII. yy. içlerine kadar torunlarını ve torunların oğullarını da sayabilirim istersen.”

“Hayır, hayır.” diye karşı çıkıyor Bayan Malcorn boğuk bir sesle.

“Eh, ben de bu kadarı yeter diye düşünüyorum. Ne diye böyle inceden inceye Bayan Walpurga konusu üzerinde duruyoruz, anlamıyorum. Madem artık huzura kavuşamıyor bir türlü...”

“Biliyor musun, neden?”

“Neden mi Bayan Walpurga huzura kavuşamıyor? Öyle anlaşılıyor ki, dünyadaki bütün ‘beyaz’ kadınlar gibi: Saadet nedir bilmeyen, günahkâr biri. Öfkeye kapılan kocası tarafından bıçaklanarak öldürülmüş...”

“Saadet nedir bilmeyen, günahkâr biri...” diye yineliyor Bayan Malcorn hayli titrek sesiyle: Harald, başını çevirip annesine bakıyor. Annesi hemen yakınında yine, koltuğun arkasın-

da dikilmiş duruyor. Harald'a o kadar yakın ki. "Babanı anım-sıyor musun?" diye sorduğunda. ağızından çıkan sözcüklerin kanatları Harald'ı sıyrıp geçiyor.

"Pek değil. Sık, ak bir sakalı vardı. Yaşlıydı sonra." Bayan Malcorn'un elini Harald'ın saçlarının içine daldırması geliyor, ama Harald'ın yalnızca omuzlarına kadar kaldırabiliyor elini: narin eli öylesine ağır işte. Birden. "Tuhaf, hırçın elleri vardı..." diyor Harald.

"Harald!" Bayan Malcorn'un ağızından bir çığlık gibi çıkıyor ses, ama Harald annesinin yüzünü göremiyor.

"Düşünebiliyor musun. Harald...?" dediğini işitiyor annesinin; ses arkadan geliyor. Ve ürkek, ilginç susmalarla devam ediyor Bayan Malcorn: "Senin ... baban ... beni..." Derken başını annesine döndürüyor Harald. Bayan Malcorn onun üzerinden yeni çöken alacakaranlığa diyor gözlerini ve nerdeyse bağırarak: "... babanın da – Kont Christoph gibi beni...?"

Annesinin ne dediğini ilkin anlamıyor Harald. Derken uzanıp annesinin elini tutuyor, eli buz gibi annesinin; eli usulcacık kendine doğru çekiyor. Annesi yanı başına diz çöküyor birden, ağlamasını onun kucağına bastırıyor ve Harald'ın yukarıdan gelen sesini işitiyor yavaş, vakur, nerdeyse resmî: "Yaşlı bir adamdı babam. Onu sevmedim." Ve ansızın Harald'ın ellerini öpüyor Bayan Malcorn. Harald'ın elleri, korkmuş, usulcacık karşı koyuyor. Ve Harald doğrulup kalkmaya çalışıyor ayağa ve gülümseyerek. "Görüyor musun." diyor. "henüz çok güçsüzüm. Ayağa kalkamıyorum. Seni tutup havaya kaldıramam henüz."

Annesi hafifçe doğrulup kalkınca, mutlu bir uykuya dalmak ister gibi yaslanabildiği kadar arkaya yaslanıyor. Yüzünde hiç kıpırtı yok. Yalnızca çenesinin altında, gergin, incelmış boynu üzerinde atıp duran bir damar kalbe doğru akıp gidiyor.

Bir süre sonra derin derin nefes almaya başlıyor. Harald ve annesi soruyor: "İyi misin?" Harald gözlerini açmıyor: "Evet. Bugün gelmeyecek akşam nöbeti..."

“Ama Şimdi dinlen sen...”

“Gitme - yanımdan.”

“Gitmiyorum. yanındayım hep.”

Ve bunu bir suskunluk izliyor. tam bir loŐluęa gömülüyor oda. EŞyalar, kapıları kapanan bir kiliseden çıkar gibi parıltıdan çekip alıyorlar kendilerini. Duvarlar boyunca çöküp oturuyor, birbirlerini ısıtıyorlar, bir uyuklamadır eŐyalardan kalkıp yayılıyor çevreye, yalnızca direkte asılı saat güç bela bu uyuklamaya direniyor. alacağı saat sessiz sedasız sıvıŐmak üzereyken, telaşla ve ın ın odadakilere duyuruyor onu.

Saatin sesine uyanıyor Harald.

“... Yanımda mısınız?”

“Evet, hayatım. Bir Şey istiyor musun?”

“Uyumayacağım.”

“Olmaz, Harald, uyumalısın. Uyumak seni güçlendirecektir.”

“Kendimi çok iyi hissediyorum, uyumam gereksiz. Çok iyi hissediyorum kendimi. Uyudum mu bakarsın bu duygu içimde kaybolur. Oysa iyi olduğumu duyumsamak istiyorum ben. Konuşalım.” Ancak Şimdi biraz kımıldııyor Harald, gözleri uyur durumunu koruyor. Yalnızca sol elini biraz yana uzatıp, “Elini ver!” diyor annesine. İsteği yerine gelince, “Bu senin elin,” diyor. “Gözlerim görmez olunca, elinden taniyacağım seni... Anlayacağın korkmam gereksiz, kr olmaktan bile korkmam... kr olmaktan bile... ama - diyelim ki... o zaman bırakacağım elini ister istemez...”

Bayan Malcorn irkiliyor birden; korkmasının bir nedeni de, Harald’ın “o zaman” sözcüğünü hemen diye anlaması. Farkında olmadan çekip geriye alıyor elini.

“Eyvah!” diyor Harald, kristal bir Şeyi elinden yere düŐürmüŐ gibi. Adeta sert zemine düşen kristal nesnenin Őangirtisi yüzünde korkulu bir gerilime yol açıyor.

Ama hemen korkusunu yatıştırmaya alıŐıyor Bayan Harald. “Ben yanındayım işte, Harald.” “Evet.” derken gözlerini

uykuya yatırıyor Harald ve onları uyandırmak istemezmiş gibi alçak sesle konuşuyor: “Yine de iyi oldu hastalanmam. Düşün bir! Hastalanmasaydım. öyle sürüp gidecekti hep. aşağılara düşecektim. boyuna daha. boyuna daha aşağılara. ta ki... Ama şimdi... şimdi yeniden kurup çatabilirim yaşamımı baştan başlayarak... Çocukluğuma gelince? Şey. Çocukluğumdan şikâyetim olmadı hiç. Biri vardı da böylesine güzelleştirdi mi çocukluğumu. böylesine masalsı bir güzellikle donattı mı. Sen... bileceksin... kimdi bu... Şen sözüyle anlatılmak istendiği gibi pek de şen sayılmazdı çocukluğum. oyunlarla. eğlencelerle dolu. Yalnızdım hep, daha doğrusu seninle birlikte yalnız. - Ama öylesine... derin bir çocukluktu ki! Ne zaman başladığını göremiyorum. Binlerce yıl önce belki – binlerce... yine de bazen tek bir gün varmış gibi arada, hâlâ sona ermemiş, sona ermesini de düşlediğim tek bir gün. Aklın alıyor mu böyle bir şeyi?”

Suskunluktan başka bir yanıt beklediği yok Harald'ın. Ve bu suskunluğa uzun süre kulak veriyor, sonra da sürdürüyor konuşmasını: “Böyle bir şeyi düşünebilmek zor olmalı. Ben kendim de bunun pek üstesinden gelemezdim, ama şimdi bana çok doğal bir şeymiş gibi görünüyor. Çocukluk her şeyden bağımsız bir ülke. İçinde kralların yer aldığı tek ülke. Ne diye sürülüp atılalım buradan? Ne diye bu ülkede kalmayalım, bu ülkede yaşlanıp olgunlaşmayalım?.. Ne diye *başkalarının* inandıklarına inanmaya alıştıralım kendimizi? Çocukluğun o ilk güçlü güven dolu ortamında inanılandan daha mı çok doğru'yu içeriyor bu? Hâlâ aklımdadır... her şeyin özel bir anlamı vardı çocuklukta ve öyle de çok şey vardı ki. Ve hiç biri de öbüründen değerli değildi. Bütün nesnelere üzerinde eşitlik ilkesi egemendi. Her nesne zamanı geliyor, biriciklik aşamasına yükseliyor, yazgının kendisi olup çıkıyordu: Bir kuş örneğin, geceleyin uçup gelen, siyah ve vakur, benim hepsinden çok sevdiğim ağaca gelip konan; bir yaz yağmuru sonra, bahçeyi değişime uğratan, bütün yeşilliğin koyu bir renge bürünüp bir parıl-

tıyla donanmasına yol açan: bir kitap ayrıca, yaprakları arasında bir çiçek. Allah bilir kimden. - bir çakıl taşı şekli yabancı. yorumu açık. - bunların hepsi de öyleydi ki, sanki büyük nesnelere daha çok şey bilinirdi kendilerine ilişkin. Adeta her nesne insanı mutlu kılabilir, her nesne büyüklüğe kavuşturabilirdi. Ama her nesne öldürebilirdi de insanı.”

Derken değişik bir ses tonuyla soruyor Harald:

“Geç değil henüz. böyle dememiş miydin sen?”

“Asla geç değil. Harald.”

“Asla mı? Bir an gelip geç olabilir, örneğin ben... Doktor doğruyu söylüyor mu gerçekten?”

“Sen kendin de duyuyorsun ne dediğini. Çünkü her zaman sesini iyice yükselterek, durumundan memnun bir tavırla konuşuyor...”

Derken Harald tanıklığa çağırıyor gözlerini. Annesini süzüyor. “Peki... kapının önünde başka türlü konuşmuyor mu seninle?”

Bayan Malcorn bu soruya hazırlıklıdır. Harald’ın bakışlarını, ince, ketum bir sitem içeren yüz ifadesiyle karşılıyor rahatlıkla.

“Özür dilerim. anne. Ama konuşabilirdi de. Hasta evlerinde daha önce bunu gördüm çünkü. Şimdiye kadar bazen fırsat düşmüş... Peki ama Marie’ye ne diyeceğiz?”

Harald, damdan düşercesine söylüyor bunu. “Ne demek istiyorsun?” diye soruyor Bayan Malcorn şaşırmış.

“Şey, bir daha gelmesin diye.”

“Ciddi misin bu konuda.”

“Evet. Tasarladığım gelecekte bir yer yok kendisine. Yaşam alanı dar ve benim bu alana pek çok şey yerleştirmem gerekiyor. - Marie’nin bir başka yaşamda yeri, benim aklımdan çıkıp gitmiş günlük yaşamalarda. Ben böyle bir yaşamı aklıma getirmek istemiyorum artık. Ama Marie, bana geçmişini hatırlatıyor. dile getirmese de, yanımda oluşuyla yapıyor bunu. Marie uzaklaşmalı!” Bir kararlılık ve acımasızlık yankılanı-

yor bu sözlerde ve Bayan Malcorn söylenileni hemen kavrayamıyor. Bir yığın soru geliyor aklına. bunları dile getirecek sözcükler bulamıyor. Öte yandan, Harald da konuşmasıyla başını almış gidiyor. bu işi aradan çıkardığına memnun. içi rahat.

“Resim yapacağım. ama belki bir kitap yazarım çocukluk ve sanat üstüne. Bu son haftalarda pek çok şey geldi aklıma; sana bunları yazdıracağım. Korkmana gerek yok. yormam seni. Her gün yalnızca birkaç satır, ama eksiksiz, güzel... Bir ara bakarsın bir şarkı da kotarırım. o zaman sen de çalarsın bunu. Aklıma eser de tutup bir ev yaparsam, tabii sen de oturursun içinde... Yani biz, - öyle ya. seninle birbirimizden hiç ayrılmayacağız ki... Değil mi?.. Söyle!..

Bayan Malcorn. dalgın, gülümsüyor:

“Sen evleneceksin...”

“Evlenmek mi?”

“Evlenmek tabii - günün birinde...”

“Marie ile evlenebilir miydim sence?”

Bayan Malcorn, evet anlamında başını sallıyor.

“Hiç düşünmedim bunu.”

Kafası iyice karışmış, konuyu değiştiriyor Bayan Malcorn:
“Ne resmi yapacaksın, söylemedin?”

“Ne resmi mi? Bulutların resmini.”

“Hayalperest seni!”

“İlkbahar bulutlarının resmini! Bulutlardan bir giysin! Senin giysin!.. Senin resmin!”

“Bulutlardan giysim yok artık...”

“O zaman yeniden yaptırılmalısın...”

Mahzun mahzun gülümsüyor ince bir kadın olan Bayan Malcorn. “Atlastan modası geçmiş beyaz bir giysim kaldı yalnız. o da son balodan.”

“Evet, - beyaz -” diyor Harald. “Üzerinde beyaz bir giysiyle resmini yapmalıyım senin, çiçeklerle sonra. Sıcak. kırmızı çiçeklerle. Hiçbir yerde rastlanamayan çiçeklerle. Böyle kırını-

zı... (nerede gördümdü bunları?..) Senin masa örtünde. Böyle çiçeklerle işte. Sen mi uydurdun o çiçekleri?..”

“Öyle rastgeldi işte,” diye yanıtlıyor Bayan Malcorn fısıldayarak, yüzü kıpkırmızı kesiliyor.

“Tuhaf. bak sen!.. Çiçekler icat ediyorsun!” Ve Harald inceleyen. araştıran bakışlarla annesine bakıyor, sanki o çekingen ve utangaç sıklıkla içinde annesinin yüzü bir şey hatırlatması gerekiyor kendisine. Derken annesinin yüzüne bakmaya kısa bir süre ara veriyor. “Böyle konuşmam çocukça belki. Doğrusu şimdiye kadar hiç denemedim resim yapmayı. Ama böyledir diye hiç denemeyeyim mi? Bakarsın ben yine... bir başlangıç... Bana öyle geliyor ki. bir defa konuşmuştuk seninle Malcorn'ların dönüp dolaşıp yine kral olduklarından... Ve içlerinde bir halkı olmayanları - belki bunlardır gerçek kralar...”

“Sanatta da bir halkın başında yer alabilirsin...”

“Belki. Belki sanatçı değişik bütün halklardan oluşturabilir halkını ve onu dilediği gibi eğitebilir... Ama istemiyorum ben. Hiçbir zaman da istemeyeceğim. Kimseyi de eğitmeyeceğim. Başarı istemiyorum, hiçbir konuda, asla başarı istemiyorum. İstedğim tek şey var. o da güzellik...”

“Evet,” diyor Bayan Malcorn, kendi kendisiyle konuşur gibi.

“Sen anlıyor musun bunu?” Adeta şaşırmış, annesine bakıyor Harald.

“Evet...” diye yineliyor annesi, sesini daha da alçaltarak; gözlerini kaldırmaya pek cesaret edemiyor. Ve kısa bir sessizlikten sonra Harald'ın şöyle dediğini duyuyor: “Ne kadar güzelsin!” Ve Harald'ın gözlerini üzerinde hissederek ürperiyor.

Ve bir kez daha: “Şu an ne kadar güzelsin!”

Usulcacık. farkına varılmasını istemediği hareketlerle doğrulup ayağa kalkıyor Bayan Malcorn ve Harald, “Şimdiye kadar hiç böyle güzel görmedim seni!” diyene kadar bekliyor olduğu yerde.

Ama sesi bu kez Harald'ın sesine benzetemiyor. Ve sallana sallana uzaklaşıyor Harald'ın yanından. gidip karanlıkta dikiliyor, nefes alıp verişini hemen burnunun ucunda hissettiği saatin koruyuculuğuna sığmıyor adeta.

“Nasıl yürüyorsun? Genç kızlar yürür böyle.”

İki pencere arasında dikilen Bayan Malcorn, Harald'ın söylediklerini dinliyor.

Harald soruyor: “İsmin ne senin?”

Yerinden kıpırdamıyor Bayan Malcorn, ama içinden ateşten belki diye geçiriyor ve büyük bir rahatlama hissediyor. Ne var ki, kendisine yarı buçuk armağan edilmiş bir şey, yine elinden çekilip alınacakmış gibi bir üzüntü duyuyor..

“Evet, hiç isminle çağırmadım seni. İsmi unuttum.” diyor Harald.

Bayan Malcorn bir süre kalbinin sesini dinliyor, sonra yine oğlunun söylediklerine kulak veriyor. “Şimdi geldi aklıma: Edith senin ismin -” Ya gerçekten ateş nöbetiyse diye geçiriyor içinden Bayan Malcorn ve Harald'ı dinliyor.

“Peki, sana nasıl hitap etti onlar ... onlar... senin sevdiklerin?”

Soruyu yanıtladığının pek farkında olmaksızın, değişik, genç bir sesle, “Edel,” diyor Bayan Malcorn.

Harald ismi alıp okşuyor. “Edel - evet, böyle olmalı ismin. Edel: beyaz yani, bembeyaz...(*)

Ama hâlâ eski giysi var üzerinde, dünün giysisi, önceki günün giysisi, siyah giysi, hasta giysi... Ama sen beyaz değilsin. İsmine ihanet ettin. Onu inkâr edemezsin artık; git de beyaz giysini getir!” Bayan Malcorn saatin siyah kisasına tutunuyor.

“Git!”

“Yarın!..”

Harald işitmiyor onu? “Neyi bekleyeceğiz? Güzellik gelmek istiyor bize.”

(*) Edel (soylu) ve weiß (beyaz) sözeüklerinden oluşan Edelweiß, Almanca da Alplerde yetişen, Türkçede aslanpençesi denen bir çiçek. (Ç.N.)

Harald'ın sözlere kapıya doğru itiyor annesini, ama Bayan Malcorn duraksıyor.

“Çabuk ol! Güzelleştir kendini, çok geçmeden yine dön gel! Sen gelene kadar bir bayram yerine dönecek burası. Ne kadar mum, ne kadar lamba varsa yanmış olacak dönüp geldiğinde, beyaz Edel!” Derken doğrulup kalkacakmış gibi bir hareket yapıyor. Bayan Malcorn koşup önlemek istiyor onu, aneliğini yerine getirmek istiyor. Ama Harald çoktan dikilmiş duruyor karşısında güçlü, uzun boylu, kolları iki kanat gibi açılmış. Ve gülüyor annesine.

Ve şimdi Harald'ın dediğini yapıp gidiyor Bayan Malcorn.

Ve Harald mutlulukla bakıyor annesinin arkasından ve gü-lümsüyor.

Ama gülümseme fazla kalmıyor ince dudaklarında. Saatin kımıldanışıyla silinip gidiyor ve korkuya kapılarak boş yüzünü elleriyle kapıyor Harald. Ellerin soğukluğunu hissediyor. Ve tek başına odada ve karanlık büyük, onu yeniden koltuğa dön-meye zorluyor; suskun, gömülüyor koltuğa.

Belki uzun bir zaman koruyor Harald bu konumunu.

Çünkü kendine geldiğinde gece olmuştur.

Gözleri odadaki siyah, ağır eşyaları görmeye alışık değil es-kisi gibi, korka korka sessizlikte sağda solda geziniyor ve ansızın açılıyor iri iri. Derken bir kapı hareket ediyor, sanki ay ışığı çıkıp gidiyor odadan. Ve pencerenin önünde bir kadın beliyor, baştan aşağı beyazlar içinde...

Derken Harald sıskı kollarıyla savunuyor kendini ve korkudan çirkinleşmiş, kısık bir sesle bağıyor: “Henüz - değil! Walpurga!”

Biri lambayı yaktı odada. Harald tanınmayacak durumda oturuyor yastıklar ortasında, başı öne uzanmış, kolları iki yana sarkık. Ve önünde Bayan Malcorn duruyor, benzi sararmış, üzerinde atlas bir giysi, ellerinde eldivenler. Ve yabancı bir dehşetle birbirlerinin ölü gözlerinin içine bakıyorlar.

KISMET

(Çingene yaşamından bir taslak)

Güçlü Kral, geniş omuzlu, ağır vücuduyla tarlalar arasından geçip üzerinde saban izleri görülen yol kenarında oturuyordu. Tjana da gelip yanına çömeldi. Çocuksu yüzünü esmer ellerine bastırmıştı, kımıldamadan durdu öylece, iri iri gözlerle. kulağı dinlemede ve pusuda. Önlerinde sararıp solmuş hasta çayırdan oradan oraya konup göçerken kullandıkları yeşil araba görülüyor, kapısının üzerinde renk renk kundak bezleri rüzgârda usul usul uçuşuyordu. Dar demir bacadan mavi renkte hafif bir duman kıvrıla kıvrıla yükseliyor, doygun havada titreşerek eriyip gidiyordu. Arabanın arkasında, uzun ve düz dalgalar halinde yakınlarına kadar yukarılardan akıp geliyora benzeyen yamaçlarda arabaya koşulan yorgun at çamur içinde bata çıka hareket ediyor, yaz sonundaki kıt otları aceleyle yerden koparıp koparıp yiyordu. Arada bir duruyor, başını kaldırıp sabırsız gözlerle köydeki küçük pencerelerin, yanıp tutuşarak selamladığı akşamdan içeri bakıyordu.

Hoyrat bir kararla, “Dinle!” dedi Kral, “o, senin için burada!”

Tjana cevap vermedi.

“Yoksa Prokopp’un ne işi var burada?” diye ekledi Kral somurtarak.

Tjana omuzlarını silkti, elini uzatıp yerden uzun. gümüş renginde bir otu koparıp aldı. ıslık ıslık parıldayan beyaz dişleri arasında oynayarak tuttu. Derken köydeki yanan ışıkları sayar gibi durdu kımıldamadan.

O sırada karşıdan Ave Maria ayinini haber veren bir çan sesi duyuldu.

Küçük, tiz sesli çan koşmaktan iyice yorgun düşüp yavaşladı sonunda ve sustu. Çan sesi birden bir yakınma gibi boşlukta asılı kaldı. Genç çingene kız ince uzun kollarını arkaya atıp yamacı yaslandı. Gözlerini yumdu. Cırcır böceklerinin ürkek ürkek ötüşünü ve yeşil araba içinde bir ninni söyleyen kız kardeşinin zayıf sesini dinledi.

Kral'la bir süre seslere kulak kabarttılar. Derken arabada çocuk ağlamaya başladı usulcacık, uzun ve umutsuz tonlarla. Tjana başını Kral'a döndürdü, alay edercesine. "Gidip karına yardım etsene, Kral! Çocuk ağlıyor," dedi.

Kral, elini yakaladı Tjana'nın.

Yalnızca, "Prokopp senin için burada!" diye cevap verdi hırsından köpürerek.

Tjana inatla başını salladı: "Biliyorum."

Bunun üzerine Kral, Tjana'nın öbür elini de yakalayıp yamacı bastırdı. Tjana, çarmıha gerilmiş gibiydi. Bağırılmak için dudaklarını ısırıp kanattı adeta. Kral, yukarıdan Tjana'nın üstüne abanmıştı. Tjana, akşamdan hiçbir şey göremez oldu. Yalnızca geniş ve ağır omuzlarıyla Kral'ı seçebiliyordu karşısında. Üstüne abanmış Kral iri vücuduyla arabayı, köyü ve mavi gökyüzünü kapamıştı. Tjana, bir an gözlerini yumdu, Kral'ın Almanca karşılığının "König" olduğunu geçirdi içinden. Gerçekten de öyleydi Kral.

Ne var ki, bir an sonra bileklerinde ateş gibi yanan ağrıyı hissetti, bir yüz karasıydı adeta. Tjana fırlayıp kalktı ayağa, bir silkinişte Kral'dan sıyırdı kendini; şimşekler çakan vahşi gözleriyle Kral'ın önünde dikildi.

Göğüs geçirerek. "Ne istiyorsun?" dedi Kral.

Tjana hafifçe gülümsedi: "Dans etmek!"

Ve ince uzun, çocuksu bir narinliği içeren kollarını acele etmeden indirip kaldırmaya başladı, esmer elleri kanat olup çıkacaktı sanki. Başını hayli arkaya atmış, siyah saçları bütün ağırlığıyla aşağı sarkmıştı, gizemsel gülümsemesini doğan yıldız armağan etti. Hafif, esnek çıplak ayakları el yordamıyla bir

ritmi aramaya koyuldu. İncecik vücudu eğilip bükülüyor. akşamın öptüğü uzun saplı, narin çiçeklere özgü bilinçli bir keyfini çıkarış ve istemsiz bir teslimiyet bu vücutta açığa vuruyordu kendini.

Kral dizleri titreyerek Traja'nın önünde dikiliyor, onun açıkta duran bronz rengindeki solgun omuzlarına bakıyordu. İçten içe hissediyordu ki, Tjana sevginin dansını yapmaktaydı.

Çayırlar üzerinden gelen esintiler, yüze gülen hafif bir okşayışla Tjana'nın devinimlerine kendini uyduruyor, bütün çiçekler ilk düşlerinde Tjana gibi salınıp onun gibi sağı solu selamladıklarını görüyorlardı. Tjana, boşlukta süzüle süzüle Kral'a yaklaştı ve öylesine yabancı ve tuhaf bir şekilde önünde eğildi ki, Kral'ın kolları kendini kaptırmış Tjana'yı izlemekten felce uğramış gibi kımıldamadan kaldı. Kral, bir köle gibi oracıkta dikilmiş duruyor, kalbinin baş döndürücü bir tempoyla çarptığını hissediyordu. Tjana, bir rüzgâr gibi esip önüne geldi, yakın devinimlerinin ateşi bir dalga gibi üzerine kapandı Kral'ın, sonra yeniden gerilere kaydı Tjana, çok gerilere, mağrur ve muzaffer, gülümsedi ve bir duygu uyandı içinde: "Kral falan değil o."

Yavaş yavaş uyandı Kral, düşteki bir görüntü gibi el yordamıyla ve sezdirmeden Tjana'nın peşine düştü. Birden durdu. Havada süzülen Tjana'nın eğilip bükülmelerine bir şey gelip karışmıştı, çoktan onun devinimlerinde uyuyor görünen ve şimdi bu devinimlerin ritimlerinden giderek daha zengin ve daha dolgun tomurcuklanıp çiçeklenen hafif, sel gibi akıp gelen bir ezgi. Tjana duraksadı derken, devinimleri yavaşladı, hafifledi. adeta kulak kabartıp dinleyen bir havaya büründü. Kral'ı süzdü bakışlarıyla. her ikisi de ağır. insanı felce uğratan bir şey gibi ezgiyi duyumsadılar. Farkına varmadan gözlerini aynı yöne çevirdiler ve gördüler: İleriden Prokopp geliyordu. Çocuksu vücudu, bir siluet olarak gümüş grisi loşluktan öne çıktı. Adeta bir düşte yürür gibi bilinçsiz yürüyor, basit bir köy kavalıyla usulcacık bir ezgiyi çalıyordu. Kral ile Tjana onun gide-

rek yaklaştığını fark ettiler. Kral fırladığı gibi delikanlı Prokopp'un dudaklarından tahta kavalı çekip aldı. Hemen kendini toparlayan Prokopp, güçlü elleriyle üzerine saldıran Kral'ın kollarına sarılıp, kısıvrak yakaladı onu; gözlerinde sorgulayan bir ifade. Kral'ın ateşli, düşmanca bakışlarına göğüs gerdi. İki erkek karşı karşıya dikilmiş duruyordu. Etrafta çıt çıkmıyor, yeşil araba mat bir şekilde aydınlatılmış küçük pencerelerden üzgün, bekleyen iki göz gibi kırlara, bayırlara bakıyordu. Hiçbir şey konuşmadan iki erkek ansızın ayrıldılar birbirinden. İkisi de gözlerini Tjana'ya çevirmişti. Kral yanıp tutuşan bir meydan okuyuşla, delikanlı Prokopp gözlerinde sorgulayan bir ifadeyle. İki erkeğin bakışları altında Tjana kendi içine gömüldü. *Bir ara Prokopp'un yanına gidip onu öpmeyi ve "Nereden biliyorsun bu ezgiyi?" diye sormayı düşündü. Ama bu gücü bulamadı kendinde. Üşüyen bir çocuk gibi çaresizlik içinde yol kenarına oturup sustu. Ağzı susmuş, gözleri susmuştu.*

İki erkek bir süre durup bekledi. Derken Kral, karşısındaki delikanlıya meydan okuyan bir bakış fırlatarak yürüyüp gitti. Prokopp biraz daha durdu. Tjana, onun mahzun gözlerindeki vedayı fark etti. Bir titreme sardı vücudunu. Derken ince uzun, esnek vücuduyla Prokopp ayrılıp uzaklaştı oradan, bir hayale dönüştü giderek, bir belirsizlikten içeri kaydı, sonunda Kral'ın gittiği doğrultuda gözden kayboldu. Tjana, ayak seslerinin çayırdaki yankılanıp söndüğünü işitti. Nefesini tuttu ve gecenin içine kulak kabarttı. Düz tarlalar üzerinden bir yel esip geldi ılık ve barışçıl, uyuyan bir çocuğun soluğu gibi. Her şey aydınlık ve sessizdi; engin sessizlikten körpe gecenin hafif sesleri çözülüp geliyordu. Yaşlı ıhlamların yaprakları hışırdadı, bir yerde akan çayın çağıltısı duyuldu, derken olgun bir elma sonbaharın boylanmış otlarına pattadan düştü.

SIR

Rosine diyen her Karbach`hının Klothilde de demesi gerektiğinden bu yana otuz yıl oldu olacak. Hikâyesi şöyle: Klothilde ile Rosine bilindi bilineni Karbach`ta bir arada otururdu. iki yaşlı kadının pencereleri önünden geçecek her Karbach`lı vatandaş kasabanın simgesi emektar kilise durup dururken kulelerinden birini kaybetse o kadar şaşırılmazdı da, bir defa Rosine hanımcığın ak saçları şöylece iki yana ayrılmış başının yanında, kırmızı sardunyalardan arkasında Klothilde hanımcığın titizlikle iki yana taranmış tuhaf denecek kadar siyah saçlı baş görünüşüne daha çok hayrete kapılırdı. Her ikisine tek bir kişi gözüyle bakmaya kasabada alışılmıştı, bu da kahve içip onun bunun dedikodusunu yapan çalçene kadınlar için az buz bir özveri sayılmazdı. çünkü Klothilde ile Rosine`nin tek kişiye dönüştürülmesiyle çekiştirecekleri kişiler arasından biri eksilmiş oluyordu. Ne var ki, bir kez ak saçlı baş içinde kotarılmış planları, üzerine siyah saçlı başın kol kanat gerdiği düşüncelerden ayırmak gerçekten kolay değildi. Ama yaşlı iki kadından her birinin unutulmuş bir mum gibi kendi kendine yanıp tükenmesiyle kıyaslandığında, aralarındaki bu karşılıklı ilişkiden işe yarar daha çok malzeme çıkacak olması dedikoducu kadınlar için ele geçmez bir avuntu kaynağıydı.

Aynı evde oturanlar biliyordu ki, kırmızı sardunyalardan arkasında fırtınalı kötü havalar da yaşanmakta. böyle durumlarda bir eksiği içermeyen her kötü havada olduğu gibi, şimşek rolü Rosine`ye. gök gümbürtüsü rolü de Klothilde`ye düşmektedir. Evdekiler ayrıca şunu da biliyordu ki, kötü havaların sayısı, en asık suratlı meteoroloğun bile tahmininden hayli yüksekti ve otuz yıldan beri iki yaşlı kadın arasındaki kavga gürültülere başlarını sallayıp duruyorlar. saçları sarıyken başlarını sallama-

ya başlamış bazıları, saçları ağarınca hâlâ başlarını sallamayı sürdürüyordu. Herkes aslında birbiriyle ne akraba olan ne aralarında kendilerini birbirine bağlayacak başka bağ bulunan iki kadını kuşkusuz bir arada kalmadıkları başkentten Karbach'a taşınmaya ve nerdeyse otuz yıl bir arada oturup gerçekten haklı olarak birbirlerinin dostu diye nitelenebileceklerini kanıtlamaya yönelten nedeni bir türlü bulup çıkaramıyor. hayretten kendilerini alamıyorlardı.

Bilmece kolay çözülecek gibi değildi. Çünkü sardunyaların arkasına pek az kişinin bir göz atmasına izin vardı. bu az sayıdaki kişinin de bütün görüp görebildiği, sardunyaların arkasında ancak Arkadya'da(*) rastlanabilecek bir dirlik düzenin, bir uyumun varlığıydı. Evin dışında yaşlı kadınları taşıyan iki atlı arabaya yalnızca pazar ya da kilise yolunda rastlanmaktaydı. Siyah saçlı Klothilde alacakları tavukların semiz olup olmadığını çok iyi anlarken, Rosine görkemli ayinlere karşı pek duyarlıydı ve "*Dominus vobiscum*"(**) sözü ayinde yinelendikçe kutsal bir telaştan sırsıklam rahiple sofuluğa kaçan bir anlaşma içinde göz göze geliyordu. Öte yandan, tesbih tanelerine karşı parmak uçlarındaki duyarlık Rosine'de hemen aşırı deneyecek gibi incemiş, bir mükemmelliğe ulaşmışken, Klothilde, bezelyelerin yeterince olgunlaşıp olgunlaşmadığını onları ancak parmakları arasından yuvarlayarak anlayabiliyordu.

Dolayısıyla, sıradan bir okuyucu, kendisinin bütün Karbachlılardan daha akıllı olduğu gibi bir görüşe kapılıp kasabanın o kusursuz, akli başında sakinlerinin hanidir kerpetenleriyle kıramadıkları çetin cevizi hiç zahmet çekmeden serçe parmağıyla kırdığına inanabilir. Buna neden olarak da iki yaşlı kadının maddî ve manevî, dinsel-kuramsal ve yararlı-pratik yeteneklerinin birbirini bütünleyip kadınlara alabildiğine yarar

(*) Yunanistan'da Peleponisos (Mora) Yarımadası'nın orta kesiminde dağlık bir bölge. Ortaçağda sanatçılar tarafından bir mutluluk ülkesi olarak bakılan yer. (Ç.N.)

(**) Hıristiyanlığın Katolik mezhebindeki ayinlerde rahibin ayinin başında cemaati "Tanrı sizinle olsun!" anlamında selamlaması. (Ç.N.)

sağladığını göstererek, onların bir arada yaşamalarının yalnızca şaşılacak değil, hatta zorunlu, tüm uzaklıklara karşın gerçekleşmekten geri kalmayacağını, dolayısıyla Grönland'dan Rosine'nin tropikal bölgedeki bir *ultima Thule*'den(*) Klothilde'yle ister istemez bir araya geleceğini ileri sürebilir ancak. Ama böyle bir buluşmanın gerçekleşeceği yer olarak ille Karbach'ın mı seçilmesi gerekiyordu sorusunu ise en zeki okuyucular bile yanıtlayabilecek gibi değildir.

Ama kasabadaki az sayıdaki kişilerden biri bu okuyucuyu alıp sardunyaların arkasına götürebilse, o da evdeki atalardan kalmış emektar eşyalar arasında pırıl pırıl bir uyumun varlığı izlenimini edinse de, ister istemez şunu itiraf etmeden duramayacaktır ki, çözüme kavuşturulamamış bir şey Klothilde'nin o hamarat toz bezine kafa tutarak maun ağacından dolapların ve ceviz masanın üstünde bir örtü gibi ışıldayıp durmaktadır. Ve işte bu örtüyü bütün Karbach itfaiyecilerin bir atlama brandası gibi çekip çekiştirmekte, o yakıp kavurucu merak konularından acaba hangisine ilişkin bir haber brandaya yukarıdan atlayacak diye beklemektedir.

Bir sürü haber çıkıyor atlayan. Ama branda yırtılıp parçalanacak gibi değil.

İşte nedeni de budur. Neyin nedeni? Karbachlıların Klothilde demeden Rosine diyememelerinin ya da bunun tersini yapamamalarının.

Bir sır.

Peki bu sır denen kara böcek, sürekli tıkırdayıp duran kurt siyah ya da beyaz saçlardan hangisinde yuvalanmaktaydı. Bu böceğin, bu kurdun Rosine'de uzun süre barınması olanaksızdı. Diyelim Rosine bir kimseye alabildiğine ciddi bir tavırla, "Başkalarına söylersem, Allah canımı alsın!" diye söz mü verdi (ve bu da Rosine'nin sık sık yaptığı şeydi, çünkü romantik bir yanı vardı bunun, kendisine genç kızlığında rengârenk ka-

(*) Ortaçağda dünyanın en kuzeyinde, yer aldığı varsayılan bir ada: İzlanda'ya böyle bir ada gözüyle bakılmıştı. (Ç.N.)

paklarıyla herkesten gizli okuduğu kitapları anımsatıyordu), sır saklayacağı konusunda karşısındakine kelimeleri vurgulayarak o romantik sözü mü verdi. kendisine emanet edilen sırrı normalde yarım saat sonra başkalarına anlatacakken. o resmen verilmiş söz dolayısıyla yarım saat önce anlatacağından emin olunabilirdi.

Klothilde ve Rosine çocukluk arkadaşıydı. Genç kızlık yıllarında ayrı pansiyonlarda kalmaları onları birbirlerinden ayırmış, daha başka rastlantılar da bu ayrılığı, evlenmemiş yaşlı kadın karamsarlıklarının ilk evrelerinde başkentte birbirlerini yeniden bulmalarına kadar uzatmıştı. Yabanın ortasındaki ısızsız bir istasyonda birbirlerini yeniden gördüklerinde ilkin sevinçten yerlerinde duramamışlarsa da hep beraber olacakları düşüncesi Mars kadar uzaktı kendilerinden. Rosinecik içindeki o bir sürü sırdan ilkin hangisini arkadaşına anlatacağını bilememiş, yaşantıları arasında bir erkeğin karanlık ve gizemsel bir şekilde, ama Uçan Hollandalı gibi her zaman isimsiz yer alışıyla az böbürlenmemişti. Erkek, anlattıklarında başkişi rolünü oynamıyorsa da önemli bir dekor parçasıydı ve Rosineciğin anlatısında bu parçayı yerleştirdiği yerler onun dekor beğenisini ele veriyordu. Ve bunu konuklarında masalsı bir zenginliğe sahip bir aile izlenimini uyandırabilmek için, evlerindeki tek gümüş tepsiyi bir odadan bir odaya taşıyan küçük insanlar gibi yapıyordu kuşkusuz. Her yerde hazır bekleyen gümüş tepside bazen şeker oluyordu, bazen çiçek, bazen meyve; hatta gerektiğinde kartvizit bile konabiliyordu içine.

Büyük bir anlayış ve seyrek rastlanan engin bir sabırla Rosineciğin sırlarını dinleyen Klothilde, sonunda sevdiği adam uğrunda çektiği çilelere onun yiğitçe göğüs genişine hayranlığını açığa vurmayı ihmal etmemiş, ayrıca karşı cinsin vefasızlığına bakmayarak kendisine böyle bir kötülüğü reva gören erkeğe karşı gönlünde yalnızca küçümseme duygusuna yer vermeyişinden takdirini esirgememişti. Rosinecik erkeklerden söz açacak oldu mu, genç kızsı ürkekliğinden bir kalıntıyı hâlâ sesine yer-

leştirebiliyordu ve böyle zamanlarda kuşkusuz yeniyetme bir kızın gözleriyle duruma bakabiliyor, hayli yetersiz duruma gelmiş gözlükler gibi göz çukurlarındaki bu gözler de hayli canını acıtıyorsa benziyordu. Hak edilmemiş bir çilenin ermiş kişilerin başlarındakine benzer büyük halesi, yaşadığı bütün sıkıntıları ona unutturmaya yetiyordu. Çünkü Rosine ruhunun derinliklerinde şuna inanmıştı ki, tüm mutsuzluğu isminden kaynaklanmaktaydı. Öyle insanlar vardır ki, anne ve babaları beşikte kendilerine kulağa bir ansiklopediden alınmış gibi gelen bir ismi verirler ve bu insanlar da ne pahasına olursa olsun ünlü kişiler olmak zorunda kalırlar. Çocukluklarında düşüp kafalarını gözlerini kırmaları bu yüzdendir. Mutsuz anne ve babaları körü körüne davranıp o uğursuz günde kendilerini öyle bir isimle donatmıştır ki, ister istemez kız oğlan kız bir kocamışlıkta alırlar soluğu, bir Hint Tanrıçası'nın güzelliğini bir Otero'nun(*) cazibesiyle birleştirebilseler bile yine değişmez durum. - Bu dehşet verici yazgı trajedisinin başkışisi olarak Rosine, kuşkusuz kendini acınacak olduğu kadar önemli biri gibi görmekteydi. Yine de Klothilde'nin ona duyduğu ilgiyi izleyebilecek kadar vakit bulabiliyordu. İlk Klothilde'nin içtenliğiyle büyülenmişse de, yeniden görüşmelerinin o ilk günlerinde, böyle derin bir paylaşma duygusuyla davranan kişinin kendisinin de benzeri şeyler yaşamış ve benzeri çileler çekmiş olması gerektiği gibi zekice ve sinsi bir kuşku da gelip yerleşmemiş değildi içine.

Böyle bir kuşku vücutta gezinen bir gut hastalığından farksızdır. Bir bakarsın burada, bir bakarsın orada duyurur sesini. İnsan sonunda nöbeti tam atlattım derken, bakarsın bu kez bir başka yerde belli eder kendini. Kuşku sonunda Rosine'nin sindirim sisteminin bozulmasına, kimi akşamlar saçlarını maşalarla kıvrıp lüleler yapmayı unutmasına yol açmıştı. Rosine tüm olasılıkları ölçüp tartıyor, her seferinde Klothilde'nin bütün

(*) La Belle Ótero, asıl ismi Augustine Caroline Otero Iglesias; 25 Aralık 1868'de Galiçya'daki Ponte Volga kentinde doğan. 10 Nisan 1965'te Niza'da ölen İspanyol dansözü, şarkıcısı. (Ç.N.)

konularda kendisinden kesinlikle çok gerilerde bulunduğu sonucuna varıyordu. Öyleyken Klothilde. Rosine ismini taşımasının büyük avantajı dışında bir yaşantısını da sır olarak kendisinden saklayabilirdi pekâlâ.

Pek çok gün kırlara açıldıklarında. Klothilde'nin Karbach'a taşınmak isteğinden giderek daha sık söz etmeye başlamasıyla. saklanan büyük sırrın kendisine hep kapalı kalacağına ilişkin anlatılmaz bir korku yuvalandı Rosine'nin üzerine. Çünkü böyle bir sırrın varlığını kesinlikle biliyordu artık. Biliyordu ki, Klothilde'nin dolabında kendisinin "Wertheimer"(*) diye nitelediği bir kutuyu gözü gibi saklayıp korumaktaydı. Acı acı gülüyordu Klothilde. "Wertheimer." Kasada değerli kâğıtlar bulunduğuna Rosine'yi inandırmak için, bu ne ikiyüzlülüktü. Elbette - mektuplar vardı yalnızca içinde ya da belki bir resim, o erkeğin resmi, o kadar.

Bu düşünce artık Rosine'nin yakasını bırakmadı bir türlü. Giderek Klothilde'ye daha çok güvendiğini açığa vuran bir tavır sergilemeye koyuldu. çünkü şöyle geçiriyordu içinden: Güven. güven yarattı karşıdakinde ve bir gün loş bir saatte Klothilde kuşkusuz gidip "Wertheimer"ını alıp gelirdi. Ne var ki, Klothilde'nin Karbach'a taşınma vakti yaklaşıyordu, Rosinecik ise bütün hayal gücünü Klothilde'ye fazlasıyla güven beslediğini göstermeye harcamış, bir çocuk gibi eli boş ve çaresiz kalakalmıştı.

Gözlerini kırpmadan geçirdiği gecelerin birinde karar verdi: Klothilde ile bir arada kalmanın yoluna bakacaktı. İki insan pek çok gün yan yana bir arada yaşar, öğleyin aynı şarabı içer. aynı tuzu kullanır. aynı açlığı duyar ve geceleyin horlayarak birbirini karşılıklı rahatsız ederse. iki kişi tek bir insana dönüşmese de, her iki yarımı tümüyle çakışan simetrik bir bütün oluşturması kaçınılmaz.

Rosinecik. daha o zamanlar böyle bir bir aradalığın doğuracağı güçlükleri görmüyor değildi. Klothilde'nin sertlik ve ti-

(*) Almanya'da bir firmanın ürettiği çelik kasanın ismi. (Ç.N.)

tizliğinin. amacından şaşmayan çabasının farkındaydı. Buna karşı içindeki güçlerle el ele verip kimi savaşları göze almak gerektiğini kendi kendisinden sakladığı yoktu. Her şeyi açıkça görebildiği böyle anlarda kendisini sık sık boş hayaller peşinde vakit geçirirken yakalıyordu; öyle hayaller ki. hâlâ Uçan Hollandalı bunlara krallık etmekteydi. Rosine bütün günü evde aslında birkaç sandalyeyi yerlerinden oynatmaktan. ıvır zıvır birkaç nesneyi komedinden kaldırıp başka yere koymaktan öte bir şey yapmaksızın ordan oraya seğirterek ayaklarını yorup yara bere içinde bırakıyordu. Ama kendisini avutan bir şey vardı: Bir yol bir arada yaşamaya başlasınlar hele, sırrın ele geçirilmesi hiç de uzun sürmeyecek, en geç bir yıl sonra veda edip Klothilde'den ayrılacak, bu sırada sonuna kadar önünde hiç açılmış duran "Wertheimer" in içine zaferi kazanmış birinin gözleriyle bakmayı ihmal etmeyecek, bir bakış da sır saklayamayan zavallı Klothilde'ye fırlatacaktı. Hayalinde bu iki bakışı da şimdiden gerçekleştiriyor, böylece kafasında yaşattığı sahnenin başlangıçtaki dekoratif etkisini güvence altına alan bir antrenmanın sahibi oluyordu.

Biraz ürkek ve zoraki gülümseyen gözlerinde kötü niyetinin yansıması. Klothilde'ye planını açtı. Klothilde de ne şaşırıp ne duraksayarak, kısaca, "Hay hay, sen istiyorsan," diye yanıtladı. Bunu söylerken pek bakmamıştı Rosine'nin yüzüne. Ama Rosine'ye sanki dostu Klothilde kendisine alaylı alaylı gülümsemiş gibi geldi. Böylece planı daha bir kesinlik kazandı, çünkü bu alaylı gülümsemeyi de Klothilde'nin yanına koymayacaktı.

Derken Karbach'a taşınacakları gün gelip çatmıştı. Klothilde, şafak söktüğünden beri bir odadan ötekisine koşturup duruyor. işçilere sert emirler veriyor, gerektiğinde kendisi de bir işe el atıyordu. Rosineciğe gelince, kendisi de çalışmalara katkıda bulunduğuna inanıyor, suyun gemisini sürükleyip götürdüğü bir çocuk gibi davranıp kendisi küreklere sarılıp gemisini yüzdürdüğünü sanıyor. amaçsız bir telaşla ortada dolaşırken. holde ya da merdivende ikide bir Klothilde'ye tosluyordu. So-

nunda dayanamadı Klothilde. Rosine'yi tutup biraz kızgın. "Adamların ayağına dolaşmaktan başka şey yaptığın yok." diye yükseltti sesini. "Ben onlara yardım edeceğim. Kasadan da gözümü ayırmamam gerekiyor. Sen biraz tutar mısın şunu!" Klothilde bir anda yine uzaklaşmıştı. Rosinecik adeta bir düşte hissetti kendini, sağ elinde tuhaf denecek kadar ağır bir şey vardı ve ağırlığıyla onu adeta yere doğru çekiyordu. "Wertheimer" idi bu. Korku ve heyecandan bütün vücudu titremeye başlamıştı. Elindeki mücevherle holün karanlık bir köşesine çekildi. Iskartaya çıkarılmış bir sandalye bulup çöktü üzerine. ayaklarının dibindeki siyah kasayı süzdü. Zaman zaman kapağı usulcacık aralanıyormuş gibi bir duygu uyandı içinde. Bir ara telaşla eğilip baktı, kilidin ne inatçı, kolay açılacağı benzemeyen bir şey olduğuna inandı.

Dizleri üzerinde kavuşturulmuş eller ve iri iri açılmış tetikte bekleyen gözlerle fetişi önünde bir Hintli gibi oturdu. Yazgının yollayacağı işaretlere güveniyor, onun gizli amaçlarına derin ve romantik bir anlayışla yaklaşmaya çalışıyordu. "Wertheimer"i elinde tuttuğundan beri biliyordu ki, bu madeni kasanın derinliklerini araştırmak onun bir misyonu olmuştu. Ve bu misyonu Nil ırmağının kaynağındaki ağaçların seyreltilmesi ya da sporlu bitkilerin hayvansal yaşamına ilişkin denemeler kadar önemli sayıyordu. Kutsal bir zevk, kahramanlık taşan bir kararlılık çullandı üzerine, bu kilit zorlayarak değil de hile ve kurnazlıkla açılana kadar işin peşini bırakmayacaktı. Böyle bir misyonu üstlenmekle hayli önemli bir aşamaya yükselip büyüdüğünü hissetti. İçi umutla dolup taşarak ve büyük bir azimle Karbach'a geldi, yeni evde sürekli kalacağı yere yerleştirilene kadar siyah sırdan ayrılmadı.

* *
*

Rosinecik, bir şey ele geçirmek istediklerinde çevresindekilere güler yüzle davranabilen insanlardan biriydi. Kaldı ki, böyle bir durumla hayatında ilk kez karşılaşılıyordu. Bir sırrı

vardı ve bu sırrın kendisi bir sırdı. Başlı başına bir romandı bu sır ya da en azından romanın sondan bir önceki bölümüydü. Yeni misyonunda. kendine. ilkeller arasında belli bir şeyi gizlice ele geçirmekle görevli bir elçi gibi bakıyordu; dünyadaki bütün devletlerin esenliği. dünya savaşı ve dünya barışı bunun üstesinden gelinmesine bağlıydı. Ve bu işin yürütülmesindeki hüner ve titizlik her şeyi belirleyecekti. Dolayısıyla. Rosinecikle birlikte yaşam. ilk yıllarda sanki evdeki odalardan birini güneşin kendisi kiralamış gibi ıslık ıslık parıldayıp durmuştu. İki yana taranmış saçlarının altında artık siyah demir kutunun hezeyanı da barınmaz olmuştu; Rosineciğin belli belirsiz bildiği tek şey, evde büyük bir amacın yakasına yapışmış kendisini bırakmayı-ş, bu amaca ulaşmak için de gülümsemeyi yüzünden eksik etmemesinin gerektiği idi. Bu da hani o kadar zor bir şey değildi kendisi için.

Bu arada Rosineciğin özsaygısı büyümüşü ve bu saygı ruh haline, sindirim durumuna. dışarıdaki havaya göre, takındığı tutumla ilgili olarak içinde uyanan hayret ve hayranlık duygusuyla açığa vuruyordu kendini. Yüce misyonunu yerine getirebilmesi için. bir bakışla olsun kendini ele vermeden Klothilde ile birlikte yaşamayı sineye çekmiş. hiçbir zaman duyduğu merakı belli etmemiş, bir ara “Wertheimer” saklı köşesinden çıkarıldığında bile kılı kıpırdamamıştı. Kuşkusuz ilk zamanlar yüzüne tuttuğu gazete üzerinden siyah kutuya hafifçe gözü kaymamış değildi. ama sonra bu yaptığından utanmış, “Wertheimer” saklandığı köşesinden alınıp o gün için saklanacağı bir başka yere taşınırken çokluk evin hayli uzak bir köşesine çekilmiş ya da kalkıp bir diğer odaya gitmişti. “Benim beklediğim saat gelecek elbet!” demişti kendi kendine.

Ne var ki, dışarıda birinin gırtlakladığı çocuklar gibi kedilerin bağırduğu, yağmur damlalarının meşe ağacından eski bir dolaptaki ölümcül solucanlar gibi camları tekdüze bir sesle tıklatıldığı berbat bir gece. o zamana kadar uyguladığı taktiğin başarısına karşı ilk kuşklar içinde sesini duyurmaya başladı. Sa-

bahleyini. rengi soluk ve yorgun. yataktan kalktı; sanki bütün gece "Wertheimer"ın ağırlığı altında kalmış gibi göğsünde bir ağrı duydu. Kahvaltıda çekine çekine yakınmaya başladı. Rosine'de böyle bir şeyle karşılaşmaya alışmamış Klothilde gerçekten tasalandı ve arkadaşına gösterdiği ilgiyle, onun bayrağı üzerinde belli bir melankolinin yer aldığı yeni savaş yöntemine geçişini kolaylaştırdı. Birkaç hafta içinde eski Rosine olduğu gibi gidip yerini yeni bir Rosine aldı: bu yeni Rosine, uyuyan birini uyandırmaktan korkar gibi usulcacık odalar içinde dolaşıyordu. Ayrıca şarabı öylesine sulandırarak içiyordu ki, bu içkiye ayda ödenen para eskisinden çok daha azdı. Doğrusu bu davranışından da kazançlı çıkan yine Rosine'ydi. Sırtına fazla iş yüklendiğinden korkan arkadaşı Klothilde, onun üzerindeki işin elden geldiğince büyük bir bölümünü kendisi üstlenmişti. Böylece Rosinecik yine eli böğründe boş oturacağı pek çok sessiz, sakın saate kavuştu; bu saatlerden her biri de, anahtarı Uçan Hollandalı'nın elinde bulunan sessiz bir kapıydı. Artık çok daha sık olarak bu Hollandalı'nın düşünüyörüyor, her seferinde nasıl onun içtenlikle aynı anda oyalanmak istediğini geçiriyordu içinden.

Böyle zamanlar bilgin, belki de ünlü bir kişi kimliğiyle (doğrusu onun ileride nasıl biri olacağı bilinemezdi), duvarları sanki yalnız koca koca kitaplardan yapılmış karanlık odasında oturuyor, Rosine'den bir armağan olarak sakladığı o pembe kurdeleye el atıyordu. Rosine, sevdiği adamın kurdeleyi öptüğünü görüyor, hayalinde gür sakalının dalgaları arasından yuvarlanarak düşen o kocaman, değerli inci tanelerini yakalıyordu. Uçan Hollandalı ağlıyor, gönlünü kaptırdığı kadın uğrunda gözyaşı döküyordu. Gerek Uçan Hollandalı'nın, gerek kendisinin, gerekse Klothilde'nin durumu Rosine'yi hayli duygulandırmaktaydı. Kaderin bütün bu cilvesinden Klothilde'nin de haberi vardı, ama Uçan Hollandalı'nın ismini gizleyip asla kendisine söylememişti Rosine. Dolayısıyla, gerektiğinde onun da Klothilde'ye açabileceği bir sırrı vardı. Bir ara gri bir alacaka-

ranlık saatte bu kutsal itirafa başvurdu mu. Klothilde artık kendisinden bir şey saklayamaz. ona da bütün kalpleri ve o çelikten kutuyu tek bir anahtarla açmak kalırdı.

Ama çok sürmedi. bu düşünceden yine vazgeçti Rosine; çünkü Klothilde'nin Uçan Hollandalı'yı tanımış olduğu aklına gelmişti: orası öyle. üstünkörü bir tanımaydı bu ya da fazla bir şeyin sezilmediği bir tanıma. Ve Rosine şunu hissediyordu ki. sevgilisinin sık sık öylesine parlak çizgilerle içinde yaşadığı resmini Klothilde'nin duyguları büyüsellikinden soyutlayacak ya da onu anımsamaların kuru bir resmine indirgeyecekti. Böyle bir resim de Klothilde'nin hiç hoşuna gitmeyebilirdi, çünkü "sevgilisi" bir zaman onu kuşkusuz ihmal etmiş. ismine bakmayarak açıkça Rosine'ye yönelmişti. Rosine hâlâ böyle olduğu bilinciyle gülümsemekten kendini alamıyordu. Öte yandan, sevgilisinin ismi konusunda da bir sakınca vardı. Sevgilisi hiç de gerektiği gibi bir isim taşıymıyordu. İsmi Jacob Gans idi. Bu da bir talihsizlikti. çünkü bir kez Jacob romanın sondan bir önceki bölümünde insanlara değil, kargalara verilen bir isimdi. Sonra Gans güzel olmadığı gibi yanlış bir isimdi. aslında Gänserich(*) olması gerekiyordu. Çünkü Rosine'nin ona hep Rolf ya da Robert demesi bu yazgıda hiçbir şeyi değiştirmiyordu; nihayet Rosine de kendine düşlerinde "Thea" diyor ya da düşlerinin Robert'ine böyle dedirtiyordu.

Sonunda iki arkadaş aynı talihsizliği yaşıyor, bu da onların daha güçlü bir şekilde birbirine bağlı kalmasını sağlıyordu.

Jacob Gans'ın sonradan fikrini değiştirmesini kuşkusuz Tanrı bağışlamış olmalıydı; çünkü Jacob Gans ismi ünlü bir kişinin ismi olmaya. Rosine isminin bir evlilik ismi olmasından daha elverişliydi (belki o zaman Latince de yazılabilirdi Jacob Gans ismi.).

Dolayısıyla. bu dönemde Rosinecik evde tam bir uzlaşi ve hoşgörüyle davranmaktaydı. Akordu bozuk piyano başına ge-

(*) Gans Almancada genel olarak kaz. Gänserich ise erkek kaz anlamına gelen sözcük. (Ç.N.)

çip kaskatı parmaklarıyla Schumann`ın unutulmuş birkaç ezgisini çalmayı deniyor. konfirmasyonda^(*) kendisine armağan edilmiş kitaptan Heine`yi okuyor, yatmadan çözülmüş saçlarla odada bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu.

Ama ne onun Schumann ezgileri ne de çözülmüş saç örgüleri yılları geçip gitmekten alıkoyabilmekteydi. Kırk beşinci yaş gününü kutladıktan sonra Schumann`ın ezgilerini çalmamış, Heine`yi okumamış, saç örgülerini çözüp dağıtmamış, bütün bunlardan istemeyerek el çekti. Üstlendiği misyonun hizmetinde yaşlanıp kocadığını hissediyordu. Karanlık odada bile aynaya baktığında sanki ay ışığı gibi bir şeyi yakalayıp kendilerinde alıkoymuşlar gibi, iki yana taranmış saçlarını görebildiğini fark etmişti. Ve aynadaki ay ışığı da her geçen gün biraz daha parlak, biraz daha belirgin nitelik kazanmıştı. Melankolisi, pek çok egzersiz sonucu tümüyle bilinçsiz durum almıştı. Rosine, büyük bir ormana gömülür gibi giderek daha çok içindeki karanlığa gömülüyor, ama kendisi bunun bilincinde olmuyordu. Sonunda ormanın içine büsbütün gömülür gömülmez bir fırtına koptu. Böylesi fırtınalar da pek çok tehlikeyi barındırır kendilerinde. Ansızın kalbinde kin ve nefretten başka şey kalmamıştı; bu zahmetli, umutsuz misyonu çelikten bir boyunduruk gibi boynuna geçiren acımasız yazgıya karşı kin, bu yazgıyla savaşmayıp eli boş oturmasına karşı kin, içlerinde bir tutukevi gibi ömür boyu kalmasının istendiği, gizli bir davaya özverili bir hizmet uğrunda yavaşçak ölüp gittiği odalara karşı kin. ama hepsinden çok duruma adeta seyirci kalmasını zalim ve bayağı bulduğu Klothilde`ye karşı kin!

Bari bir üçüncü kişi olsa da ona her şeyi açabilseydi. Ama böyle bir şeyin olanaksızlığını hemen anlamıştı; bir kez yabancı birini yaşamsal misyonunun büyüklük ve önemine inandıracak güçte hissetmiyordu kendini. Ruhundaki bu vahşi savaşın

(*) XVI. yy ortasından bu yana Protestan Kilisesinde düzenlenip, 13-16 yaş arasındaki çocukların daha önce aldıkları konfirmasyon dersinin ardından bir sınavdan geçirilerek kilise cemaati içine kabul töreni. (Ç.N.)

öylesine gözlerden uzak olup bitmemesi. tek başına ortada duran kahramanlığının anlayışlı bir biyografi yazarına kavuşması. duygulandırıcı özverisinin ona hayranlık duyacak bir şairin dikkatini çekmesi kendisi için bir teselli oluşturabilirdi belki. Ama bu da umulacak bir şey değildi. Böylece ağlayıp duruyordu Rosine, gündüz hırsından, gece bir eşi daha gösterilemeyecek fedakârlığından dolayı yaşlar akıtıyordu gözlerinden.

Hırsından ve ağlamaktan sonunda iyiden iyiye hasta düştü.

Doktor her gün gelip bir çeyrek saat yatağının yanı başında dinleniyor, kaşlarını kaldırıp yuvarlak gözlüklerini temizliyordu. Bir ara sordu, pek de nedensiz değildi sorusu, eve bir rahibin gelip gitmediğini öğrenmek istedi. Bir gün her üçü oturup bir parti vist oynayabilirlerdi. Klothilde'nin başını sallayarak öneriyi kabul ettiğini bildirmesi az şaşırtmadı Rosine'yi. Sonunda rahip geldi, ebedî mutluluktan, bir sonraki ilahili ayının tarihinden söz etti, akşamleyin *Roter Ochsen* lokalinde büyük bir şenlik düzenleneceğini, bunu asla kaçırmak istemediğini açıkladı.

Bir sonraki gece üç düş gördü Rosine. Biri ebedi mutlulukla ve rahiple ilgiliydi, güzel bir düştü. Öbürü ebedi mutlulukla, rahiple ve orgla ilgiliydi, bu da güzel bir düştü. Üçüncüsü de aslında rahibin kendisi olan orgla ve ebedi mutlulukla ilgiliydi, ebedi mutlulukta da hayvan kesimi şenliği gibi bir hava esiyordu. Bu, Hıristiyanlıkla her ne kadar bağdaşmıyor olsa da, düşlerin en güzeliydi.

Üçüncü düş sona erdikten sonra, Rosine, hayvan kesimi şenliği ve ebedi mutluluk içinde olmak üzere hepsini toparlayıp "Wertheimer" in içine tıktı ve hayalinde yaşatıp durduğu "Wertheimer" i alarak evin içinde ordan oraya taşımaya koyuldu. Bu arada kendisi yatakta yatıyor, güçlkle nefes alıp veriyordu. Bu da dördüncü düştü ya da hastalığın üzerine bastıran ateşiydi.

Ertesi gün ateşi geçmişti, ama ölümcül derecede üzgündü Rosine. Rahibin derdinin ne hayvan kesimi şenliği, ne de ki-

lise müziği olduğunu. aslında onun eve ebedi mutluluk için çıkıp geldiğinin farkındaydı . Bu da hayli can sıkıcı bir şeydi: artık öleceğini biliyordu Rosine. misyonunu yerine getirmeden bu dünyadan göçüp gidecekti. Tıpkı Musa gibi. Eşi görülmedik bir mutsuzluk çullandı üzerine. Bütün gün kafasında tek bir düşünce vardı: Sıçrayıp kalkarak. odada dik. yatık ya da asılı duran ne varsa tutup “Wertheimer”in kapağına dayamak. Oysa kurşun gibi ağır el ve ayaklarla yatakta yatıp duruyordu, perdeler tutuşup yansa bile yerinden kalkacak durumda değildi. Sürekli bir şey olmasını bekliyordu. Ama her zamanki gibi akşam oldu yalnızca. akşamla birlikte Klothilde çıkıp gelerek elindeki koyu yeşil abajurlu lambayı masanın üzerine bıraktı. Sonra sevecen adımlarla Rosine’ye yaklaştı.

“Rosine, biraz iyileştin mi?” diye sorduğunu işitti Klothilde’nin.

Cevap vermedi. Kim onu cevap vermeye zorlayabilirdi. Klothilde kendisini uyuyor sanmış olacaktı ki. usulcacık birkaç adım geriledi.

Ama Rosine yastık ve yorganlar içinde doğrulup oturdu. - Zavallı vücudu, geceleri taktığı çizgili pazen korseciği içinde büyüdü.

“Ya”, dedi usulca. “Benim nasıl olduğumu soruyorsun. demek? - Duygulandırıcı bir davranış. Biraz daha zaman tanımalısın. Elimden geleni yapmıyor değilim. Ama o kadar çabuk ölmüyör işte.”

“Rosine!” dedi Klothilde korkuyla. yatıştırarak. Elini hasta arkadaşının alınına koyacak oldu. Ama Rosine eli tutup zehirli bir hayvan gibi geriye itti.

“Dokunma bana, kalpsiz yaratık! Benim ölümümü hazırladın. Sen... Sen...” Birden soluksuz kaldı Rosine. Hızlı hızlı. kuru bir sesle öksürmeye başladı. bir yandan da titriyordu. Kendine geldiğinde bir çocuktan farksızdı. Ellerini kavuşturup. yavaşçacık ve giderek sönen bir sesle. “Klothilde. biricik.

iyi kalpli Klothilde,” dedi. “Şu “Wertheimer”i n’olursun göster bana. Bir kerecik olsun göster!”

Klothilde, bütün bunları Rosine’nin ateşli durumuna verdi. Masanın üzerindeki yeşil lambayı itip yatağa yaklaştırdı. sonra siyah kutuyu alıp geldi. belli bir yerine hafifçe bastırır bastırılmaz bir yay gibi kalktı kapağı. Rosine, bir açgözlülükle incelmış parmaklarını kutunun derinliklerine daldırdı ve susuzluktan ölen kişinin bir pınarın suyunu içine çekip alması gibi. elle-riyle kutunun içindekileri çıkardı. Hiçbir şeyi gözden kaçırmadan tek tek baktı hepsine: Belki ancak öbür dünyada çekilişi yapılacak günü geçmiş piyango biletleri vardı içinde, olmayacak yazılarla hayli eskiyip dökülmüş mektuplar, çıtır çıtır eden kurumuş çiçekler ve acayip güzel kokan ermiş resimleri ve solmuş fotoğraflar vardı. Fotoğraflardan birinin arkasında şöyle yazıyordu: “Güzel Klothilde’ye, sadakat dolu bir sevgiyle. Sizi taparcasına seven Jakob Gans.” Rosine, farkında olmaksızın dört defa okudu bu yazıyı. Sonradan ne okuduğunu anlamaksızın üç kez daha okudu.

Alabildiğine bir güçsüzlükle kolları iki yana sarktı, her şey düştü ellerinden; bütün ıvır zıvrı toparlayan Klothilde, Rosine’nin dizleri üzerindeki ağır kutuyu kaldırdı. O anda canı çekilip alınıyormuş gibi bir duyguya kapıldı Rosine. İçinde bir hafiflik hissetti. Boşlukta süzülüyormuş gibi bir esiklik sardı vücudunu. Derin derin nefes alıyordu. Ama Klothilde odadan çıkıp gittikten bir süre sonra başını kaldırarak, korku ve telaşla çevresine bakındı. sonra bir ağıt tutturdu; ilkin yavaşça ağlıyordu; derken ağlama bentlerinden boşanmış azgın bir ırmağa dönüştü. zayıf bedenini önüne katıp götürmeye başladı. çekip çekiştirdi bu bedeni, sarsıp silkti. Rosine, bir sonsuzluğa doğru sürüklenip gidiyordu. Belli belirsiz bir his vardı içinde: Otuz yıl kafasını kurcalamış kutuda bula bula kafasındaki düşün enkazını bulmuştu.

Rosine bir çocuk gibi ağlıyor, Klothilde ise ne yapacağını bilemeyerek yatağının yanı başında dikiliyordu. Hemen rahip

efendiye haber yollayıp vist partisiyle ilgisi olmayan bir iş için gelmesini istedi. Rahip efendi de çıkıp geldi hemen, ama bu kez yalnızca ebedi mutluluktan söz etti. Çünkü bunun vakti gelmişti artık.

Rosinecik, aradığı sırrı ele geçirmişti. Bundan böyle Klothilde'yle birlikte kırmızı perdeler ardında oturmasına gerek kalmamıştı. Artık yalnız olabilirdi. Kasabanın büsbütün kenarında bir yerde kalacaktı artık. Evden taşınması hayli ilginç oldu. Dört beyaz atın koşulduğu bir arabada gidiyor, otuz yıldan beri Klothilde deyince Rosine de demeden duramayan bütün Karbachlılar kendisine eşlik ediyor, okul çocukları da bir yandan ilahiler söylüyordu.

MASKELER (Bir renk taslağı)

Solgun yüzlü imparator Rudolf'un her geçen gün biraz daha yaşlanarak Hradschin'de oturduğu. ülkeler kaybedip yıldız yıldız nişanlar kazandığı ilginç bir dönemdi. Günlerden bir gün sıradan bir vatandaş kentin dar bir sokağındaki işini bırakıp dışarıdaki günlük yaşamdan içeri kulak kabarttı. Kentin kapısına yakın bahçesinde hayli zamandır oturan yaşlı bir adam, meraklı gözlerle akşamın gelişini izledi. Gece yarısı bir köpek uykusundan uyanmış. gereksiz yere, bir tehlike söz konusu değilken ertesi günün yorgun sabahına kadar uluyup durdu. Ama kaygılı insan kitlelerinin üstünde yer yer büyüyen insanlar vardı, normal boyutların dışına taşan, yaklaşan korkulu günlerin ateşten parıltısını adeta giysi olarak üzerlerine geçirmiş insanlar.

İmparatorun yasadışı evlilikten oğlu Julius Cäsar da bunlardan biriydi. Sanki İspanya sarayının katı kuralları gereği babasının ancak herkesten gizli düşleyebildiği bütün düşleri gerçekte yaşamak görevi kendisine düşmüştü. İşte böyle biriydi Julius Cäsar.

Habsburgların Rosenburglardan teslim aldığı Krummau Kalesi'nde geçti olay. Günümüzde hâlâ duruyor kaledeki maskeli baloların yapıldığı salon ve duvarları freskten yüce ve renkli kişilerle hâlâ ayakta. Dans eden her çiftin arkasında bir başka çift. onun da arkasında yine bir başkası kımıldıyor adeta. içoğlanların ve soytarıların sağa sola yaltaklanmalar ve şaklabanlıklarla sıra sıra çiftler arasından ıkına sıkına geçtikleri görülüyor. Kapı önlerinde sağda solda dikilen nöbetçilerin bugün bile insanın içine salacakları korku küçümsenecek gibi değil. Böylece geçmişte freskleri yapan kimliği belirsiz ressama

övgüler döşenilmesinin anlaşılmayacak yanı yok. Oysa ben her ne kadar ölmüş birini incitmek istemesem de şunu biliyorum ki. fresklerdeki figürler devingenliklerini. onları yapan ressam borçlu değil. Figürlerdeki devingenlik onların asla donup kalmak istemeyişlerinden kaynaklanıyor. Hepsi de o *tek* geceyi kutlamak için ikide bir yeniden uyanmadan edemiyorlar. O gece ise şöyle başlamıştı:

Şövalyeler ve hanımlar. ışıl ışıl salonu kaynaşıp duran parıltılı topluluğuyla dolduruyor. Derken kapıdaki dev yapılı nöbetçi askerler ellerindeki harbelerle sertçe yere vuruyor. Bunun üzerine salondakiler sıra sıra diziliyorlar. Gümbür gümbür bir ses ansızın üzerlerinden yuvarlanıp geçiyor. Ele avuca sığmayan, altı yağız atın çektiği arabayla Julius Cäsar şatonun rampasına gelip dayanıyor; bir nefes alacak kadar zaman geçmiyor aradan. boylu boslu ve üzerinde siyah bir giysi gelip dikiliyor konuklar arasında. Dalgalanan bir başak tarlasında bir söğüt ağacı sanıki. Derken müzik kalabalığı harmanlıyor. Yabancı bir müzik; görkemli giysiler birbirine sürünüp geçerken doğuyor adeta, bir denizin melodisi gibi büyüyüp genişleyerek ve gümbür gümbür öterek salondaki kalabalık içinden yükseliyor. Ve prensin bir el edişi uysal dalgaları yer yer bölüp ayırıyor birbirinden. Bu dalgalar içinde kaybolan prens bir başka yerde, siyah giysisiyle. konuklar arasında yeniden boy gösteriyor, ışıl ışıl gülümsemesi güneş ışığından şimşekler gibi salondaki topluluk üzerinden kayıp gidiyor. Bir sütuna yaslanıp. krallara özgü parlak bir sözcüğü bir mücevher gibi fırlatıyor dalgalanan topluluk içine. Oradakiler mücevheri kapmak için birbiriyle yarışıyor. Ve giderek daha bir çılgınca sağa sola sallanmalar arasında prensin içindeki gizli istek büyüyor. Ansızın gümüştten zırhıyla bir şövalyenin yanında mavi balo kıyafetiyle solgun yüzlü bir kız ilişiyor gözüne. hemen gönlünde kıza karşı bir şehvet. ona kavalyelik eden şövalyeye karşı ise bir nefret duyuyor. Ve içindeki her iki duygu da aceleci ve kızıl renkte.

Prens çifte doğru eğiliyor. Bak sen. şövalyeyi kral mı yaptı? Şövalyenin ışıltılı zırhı üzerinden aşağılara akan erguvan rengi bir sıvı giderek geniş bir alana yayılıyor. fazlalaşıyor giderek. Sonunda pelerininin katları kıvrımları arasında yığılıp kalıyor şövalye. sesi çıkmaz oluyor. "Bazı kralların başına gelir bu." diyerek gülüyor siyah giysili prens. şövalyenin can çekişen gözleri içine bakıp. Şenliğe katılmış konuklar dehşetten taş kesiliyor. Gülümsemelerini unutmaya kalmadan. yüzleri sararmış. yavaş yavaş salonun duvarlarına çekilip siliniyorlar ortadan ve terkedilmiş salon onların en son ışıltılı dalgaları içinde çıplak bir kayalık gibi yükselip çıkıyor.

Yalnızca Julius Cäsar kalıyor salonda; inatçı gözlerinin domuzsuz ateşi. titreyip duran mavi giysili kadının aklını başından alıyor. Tam elini uzatmış yakalayacakken. kendini prensin zorba bakışlarından kurtarıyor kadın. kaçıp çın çın öten siyah salona sığmıyor; paralanan ince. mavi ipek giysisi ay ışığından bir parça gibi prensin aç gözlü parmaklarında kalıyor ve prens koynuna doluyor giysiyi. bununla kendini boğacak adeta. Derken prens peşine düşüyor kadının. el yordamıyla gecenin içine dalıyor ve sevinç çığlıkları atıyor birden: Kadının duvar kâğıtlarıyla örtülü gizli kapıyı keşfettiğini işitmiştir ve biliyor ki. kadın artık elinden kurtulamayacak. Çünkü bu kapıdan ileriye yalnızca tek bir yol vardır: Moldau ırmağına bakan kulenin tepesindeki lavanta kokulu yuvarlak odayla sonlanan merdiven. Kendinden emin. kabına sığmayan bir aceleyle peşine düşüyor kadının. peşinden ayrılmıyor, ürkek ayak sesini işitmiyorsa da merdivenin her dönemecinde onu bir ışıltı gibi önünde görüyor. Derken bir kez daha yakalar gibi oluyor kadın; bu kez onun ince. korkudan sıcak gömlekçiği elinde kalıyor. Dudaklarında ve parmaklarında serinliğini hissediyor gömleğin. Gömlek başını döndürüyor. duraksayarak duvara yaslanıp öpüyor ganimetini. Sonra bir kaplan gibi üç, dört sıçrayışta kulenin tepesindeki odanın kapısına gelip dayanıyor ve - donakalıyor birden: Geceye karşı yükselen bir vücut. çıplak. saf ve beyaz.

adeta pencere pervazında açmış bir çiçek. Ve prens de, kız da kımıldamadan öylece duruyor. Ama derken prens ne yapacağını daha düşünürken, pencere pervazındaki vücuttan iki kol çocuksu bir ürkeklikle yıldızlara doğru uzanıyor, kanat işlevini görmek istiyorlar adeta. Prensın gözleri önünde duran bir şey silinip gidiyor birden, yüksek kemerli pencere önünde içi boş, uluyan geceden ve bir çığlıktan başka bir şey kalmıyor...

MANZARA

(Quattrocento'nun Floransa'sından bir taslak)

İkisi de unutmuştu birbirini. Uzun süre yüksek yabangülle-ri arasından ıssız yerlerden geçen yol onları ansızın açık alan-
daki aydınlığa götürüp bıraktı. İki genci kaldırıp Floransa'ya
gösterdi: Al bunları, dedi. Ve mermerden kent alıp kabul etti
armağanı. Delikanlıyı ve kızı birbirinden ayırdı, çünkü bir baş-
ka Floransa'ydı bu, delikanlıyı da, kızı da kaçırıp götürdü. Be-
ato Angelica'nun(*) kenti Simonetta'nın yurduydü ve Simonet-
ta, kentin ortasından, korkulara yabancı, baştan aşağı beyazlar
içinde, Santa Maria del Fiore'ye doğru yürüyüp gitti. Dar ve
koyu mor giysisi içinde delikanlı, dimdik yükselen kalelere öy-
künüyor ve onların tetikte bekleyen kuleleriyle birlikte büyü-
yordu. Yüz çizgileri gerilip olgunlaşıyor, adeta görünmez bir
keskinin altında giderek eksiklerinden, kusurlarından arınıyor-
du. Birden Arno Irmağı boyunca uzandı bakışları, olduğu yer-
de durup kulak kabarttı. Sonra heyecanla, "Tütüyor hâlâ." de-
di.

Simonetta gizlice kiliseye giderken arkasına döndü, sesle-
nip çağırdı delikanlıyı, kafası karıştı ve Giuliano'yu hemen bu-
lamadı, çünkü yaşlanmıştı Giuliano.

Delikanlı sabırsızlandı, görünmez bir yaydan bir ok yolla-
yacakmış gibi bütün gücüyle gerdi kolunu: "Görmüyor mu-
sun?"

Kız irkildi. Çaresizlik içinde, çarçabuk rastgele bir yere yö-
neltti bakışlarını.

Bakışları arayarak, kubbeleri ve binaların cephelerini do-
landı, Fiesole'nin günün geç saatinde altın renge boyanmış
dağlarına kadar uzandı. Derken korkuya kapılıp yorgun düşe-

(*) Angelica. Fra Giovanni da Fiesole, il Beato: İtalyan ressamı (1395-1455).

rek dönüp geldi geriye. Kızın gözkapaklarındaki titreme, kuşların kanat çırpmalarına benliyordu.

Giuliano uyanıp kendine geldi, zavallı gözlerini ne kadar acımasızca işe koşturduğunu anladı. Ve pişmanlıktan gençleşebileceği kadar gençleşti. Ve bunu hisseden sevgilisi büyüdü, irileşti ve Giuliano'ya adeta bir anne gibi davranmaya başladı.

Bir yabangülünü tutup koparmadan kendine doğru çektir ve onun beyaz çanağındaki yapraklardan yazıyı okudu: "Vereceğiniz her habere layık gözüyle bakın bana. Burada olup bitenlerden hiçbir şey işitemiyorum. Ama söyle, neydi senin demek istediğin? Gördüğün dumanı göster bana. Onu bulmama yardım et ve ne anlama geldiğini anlat bana."

Delikanlı da ürkek ürkek anlatmaya başladı: "Floransa'da büyük bir yangın çıkmıştı. Bir rahip, siyah bir giysi içinde, tek tek sokaklardan geçiyor ve bir vaaz verir gibi şöyle diyordu: Sevdiğiniz her şeyde sizi ayartacak bir şey vardır. Sizi lüksten, ihtişamdan kurtarmak istiyorum."

Derken Arno'nun çağılması geldi aşağıdan. Giuliano, gözlerini akşamdan içeri çevirdi. Her şey ihtişam ve israftı. Adeta mahcup, konuşmasını sürdürdü yavaş yavaş, arada bir durak sayarak:

"Rahibe herkes sevdiği şeyleri getirdi: Bir hançer, sevimli bir kitap, Venedik'ten bir resim, altın, değerli taşlar, zincirler... Pek çok kadın, kadife ve erguvan renkli kumaşlar getirdi, kendi saçlarını getirdiler ayrıca. Ve bunların hepsi rahibin sert ellerinde alev döndü." Delikanlının kızgın sesi sönüp gitti sözcükler içinde: "ve alevden sonra - duman, kül ve yoksulluk."

Başını öne eğmiş, yürümeye devam etti delikanlı. Göze alıp, kendisinin de on gün önce mücevherlerini getirerek odun yığını üzerine koyduğunu itiraf edemedi. Patikanın sol kenarından yürüyor, öbür kenarından da Simonetta geliyordu. Yol boştu ve güneş vurmuştu üzerine. Derken ikisinin arasında bir ırmağa döndü yol. Çağılması kulaklarda yankılanıyordu.

Sessizlik.

Derken birbirlerine seslendiler. Her biri kendi korkusu içinden.

“Giuliano!”

Sessizlik.

“Simonetta!”

Sessizlik. Aralarındaki ırmak genişledikçe genişledi.

“Korkma!” diye bir ses geldi sağdan. uzaktan.

Sessizlik. Soldan gelen bir ses sordu:

“Ne düşünüyorsun?”

“Ama o zaman yoksul olması gerekirdi şimdi insanların?”

“Evet.”

“Evet.”

Ve sağdan: “Peki Tanrı?”

Delikanlının içinden bağırdı bir ses: “Tanrı da!” Delikanlı ayakta dikiliyor, sallanıyor, el yordamıyla ilerlemeye çalışıyordu. Birden genç vücutlar birbirlerini duyumsadı ve birbirlerine sımsıkı sarılmış, yolun ortasında adeta tek bir insana dönüşmüş gibi durdular. Gözlerini yummuşlardı. Bu ortak, dar gecede değil de bir başka yerde bir arada olabilmek için fazla güçsüzdüler henüz.

Derken. nasıl görünüyorsun, sevgilim diye geçirdi içinden Simonetta.

Ve karanlıkta. “Güzelliği nasıl anlatayım?” diye sordu kendi kendine Giuliano.

Derken bir hüznü çöktü üzerlerine; çünkü hiçbirinin öbürü hakkında bir fikri yoktu.

Sonunda her ikisi birden gözlerini kaldırdı, sanki gökyüzünü arayıp bulmak istiyorlardı.

Ama birbirlerini buldular ve birbirlerini tanıyıp gülümsediler. Sanki şaşkınlıktan kendilerini alamayarak şöyle dediler birbirlerine: Ne kadar da derinsin.

Sonunda yol da. ırmak da kalmadı aralarında. Uzaklar giderek bir loşluktan içeri gömüldü. Yalnızca kendilerini korun-

muş ve yalnız hissedecekleri kadar bir dünya kaldı çevrelerinde. Daha sonra giderek yorgun düşen kız şöyle dedi:

“Bugün seni alıp anneme götürmek isterdim. Ama annem hayatta değil artık.”

Derken yıldızlar çıktı gökyüzünde ve hava S. Nicolá Kilisesi'nin akşam duası için çalan küçük çanın tiz sesiyle titreşti.

Birden. “Beni Tanrı'ya götürür müsün?” dedi delikanlı.

Kız, önden yürüyüp S. Niccolá Kilisesi'nin kapısından girdi içeri; oğlanın yanında sokakların serin gölgesinde bir ışık gibiydi. Adeta uzun bir bayram alayının başında el ele yürüyüp küçük kilisenin merdiveninden çıktılar. Kiliseye gelmiş başka insanlar arasında uzun zaman tek başlarına diz çöktüler. Ve Tanrı çok zengindi.

KARDEŞLER

Öğleyin Malta Şövalyeleri Kilisesi karşısındaki eski evin üç merdivenle çıkılan dairesine yeni kiracılar taşındı. Akşama kadar haklarında edinilen bütün bilgi, yanlarında döner merdivenin dar kıvrımlarında nerdeyse sıkışıp kalan alabildiğine büyük mobilyalar getirmiş olmalarından öteye geçmiyordu. Yakındaki karanlık taş kulübesinde çapaklı gözleriyle oturan ihtiyar işportacı kadın meşe ağacından o kocaman dolaplar aklına geldikçe heyecanlanmadan pek duramıyor. dolapların “pek lüks şeyler” olduklarına komşuları inandırmak için yeminler edip duruyordu. Bu da evde oturan pek çok sıradan insanı alışılmadık bir telaş ve tedirginliğe sürüklemişti. Tenekeden ya da camdan isim levhalarına iliştirilmiş birkaç kirli kartvizit, beyaz lake kapıların her an birinden üstü başı dağınık bir kadın kafasını uzatıp merdivenlerden yukarılara kulak kabartıyor. daha önce kendisi gibi kapıdan kafasını çıkarmış yukarıları dinleyen birilerini fark edince. ansızın utanıp irkiliyordu. Ama ötekiler de onu fark edip ilk anda korkuya kapılarak kapıdan çekilmeye davranıyor. ama sonra aynı duyguyu paylaşan bu kişiler eve yeni taşınan kiracılarla ilgili varsayımlarının değişik tokuşuna gidiyor. bu da doymak bilmeyen merak duygularını daha da kamçılıyordu.

Ne var ki, duvarlar arasından bir omurga gibi yükselen dar merdiven sahanlıklarındaki dairelerin sakinleri birden avluya bakan pencerelere üşüştü. Çok aşağılarda evler arasındaki bir boruyu anımsatan boşluktan. sanki bir kuyunun dibinden gelir gibi “dilenci opereti”nden(*) bir melodi, bir laternadan adeta bir hıçkırık sesiyle dökülmeye başlamıştı. Çok geçmeden nereden çıkıp geldiyse birkaç çocuk da hemen oracıkta bitivermiş,

(*) Avusturyalı besteci Karl Millöcker’in (1842-1899) bir opereti. (Ç.N.)

yaşlı ve ayyaş laternacının çevresinde tuhaf bir dans tutturmuş, çılgınca dönüp duruyordu.

Laternadan yükselen sesler acılı bir sızlanışın ardından bir geçirti gibi, orgun kurumuş gırtlaklarından bir yay gibi yukarılara fırlayarak bütün mutfak ve çatı pencerelerinden inanılmayacak kadar dışarı uzanmış, acayip mimari süslemeler gibi duvarların çıplaklığını yer yer örten boyunlara adeta görünmez kementler gibi dolanıyor, onları çekip çekiştiriyordu. Sağdan soldan birbirini selamlayan kadınlar, avlunun loşluğunda tek tek ayırt edilemeyecek gibi birbirlerine benziyordu; adeta bütün yüzler titiz bir öykünüşle duvarın o dile gelmeyen çirkin rengini benimsemişti. Ayrıca, kadınların davranış ve seslerinde de öylesine bir birliktelik göze çarpıyordu ki, sanki her biri ötekilerden bağımsız hareket eden kimseler olmaktan çok, oturdukları evin birer parçasıydı. Pencerelerden uzanmış pek çok başın dikkatinin külüstür laterna üzerinde odaklandığına inanılabilirdi rahatlıkla. çünkü başlardan bazısının melodinin ritmine uyarak inip kalktığı görülüyordu. Oysa gerçekte bütün gözler el altından üçüncü katın mutfak penceresine yönelmişti ve pencere ispanyoletlerinin takırtısını işittiğini sanan bazı safdil kulaklar bile yok değildi. Ancak, pinşer cinsi küçük, siyah bir köpeğin ulumalarıyla eşlik ettiği bir galoptan sonra sustu laterna, gür bir sesle teşekkürlerini açığa vuran laternacı ayaklarını sürüyerek ağır adımlarla avludan uzaklaştı. Bağırıp çağıran çocuk kalabalığı adamın peşine takılmış, uzun bir sıra oluşturmuştu ve ansızın kadınlar küf kokan avlunun sessizlik ve karanlığıyla baş başa kaldı. Ama işte sessizliğe kulak vermiş bekleyen o an merak konusu pencere adeta işitilmez bir sesle açıldı ve yaşlı hizmetçi Rosalka pencereden sarkabildiği kadar sarktı dışarı. Nerdeyse bütün başlar birden görünmez oldu, yalnızca küstah, sabırsız bir ses yukarıya seslendi: “Ee, taşındınız bitti mi artık?” Yaşlı Rosalka başını sallayıp onayladı sadece ve laterna bitişik evlerin birinde biraz hüzünlü bir havayı tam çalmaya baş-

lamıştı ki. kocaman, dertli bir kuş gibi siyah pencere boşluğuna kuruldu. hanımıyla efendisinin yaşam öyküsünü soyulmuş patates kabukları gibi kulak kabartmış kendisini dinleyen avluya bir umursamazlıkla parça parça bırakmaya başladı. Artık pencerelerde kimse görünmese de, arada bir kendisini şevke getiren bir sorunun çıkıp geldiği duvarlar varken. Rosalka'nın ağzından çıkardığı o yavan sözcüklerden hiçbiri boşa gitmedi. Bir saat sonra Malta Şövalyeleri Kilisesi'nde Ave Maria ayini için çanlar çaldığında, taştan kulübesindeki yaşlı işportacı kadın bir orman memurundan dul kalmış Josephine Wanka ve iki çocuğunun bütün yaşam öyküsünü öğrenmiş ve öğrendiklerini devamlı müşterilerinin sonuncularf olan zabıt kâtibi Jerabek ile uşak Dvorak'a "lüks dolapları" da unutmayarak aktarmış bulunuyordu.

Ama evdeki kadınların susuzluğunu gidermek için yaşlı hizmetçi Rosalka'nın o eksiksiz açıklamalarına belki hiç gerek yoktu. Çünkü küçük Krummau'dan(*) başkente göçen üç kişi anı ve yaşantılarını adeta giysilerinde taşıyarak buraya getirmişti. dolayısıyla giysilere şöyle bir sürünmek yetecek, bu anı ve yaşantılardan birazı ele geçirilebilecekti. Kuşkusuz bu biraz da Krummau gibi küçük bir yerdeki gelenekten kaynaklanıyordu, çünkü Krummau'da herkes sevincini giyiniip kuşanarak kostümlerinde açığa vurur, üzüntüsünü de yine giysilerinde yansıttı. Kendilerini bunun dışında tutacak kadar akılsızca davrananların sevinçlerini de, acılarını da komşularının acımasız elleri gizlendikleri köşeden çekip çıkarırdı dışarı. O zaman bu kişiler kin ve alayın çirkinleştirdiği söylentilerde kendi suskun, sevinç ve acılarını tanıyabilirlerse tanışınlardı artık! Ne var ki, Wanka ailesindeki bu sır saklamazlığın başlıca nedeni, yaşamlarındaki en yeni ve üzerinde en çok durulmaya değer olayın etkisini, aradan bir yıl gibi bir zaman geçmesine karşın hâlâ üzerlerinden atamayışlarıydı. Özellikle ailedeki kadın üyelerin yüzlerinde yaşanan felaketin izleri ve vahşi ellerinin

(*) Güney Bohemya ormanında eski bir kent.

damgaları okunuyor. hâlâ seslerinin arka planında bir yerde pusuda bekleyip, ortada bir neden yokken ansızın konuşulan bütün sözlere sinen bir dehşetin varlığı seziliyordu. Sadece yaklaşık yirmi yaşındaki oğul Zdenko'nun sert yüzünde vakur ve dışa kapalı bir ifade açığa vuruyordu kendini ve bu yüz kimsenin ona sempatiyle yaklaşmasına izin vermiyordu. Ne var ki, tıp öğrencisi olması –daha kente taşındıkları ilk günlerde evdekilerin kulaklarına gelmişti bu– kendisine sempati yerine zora ki bir saygıyla yaklaşılmamasına yol açmıştı, ama Zdenko bu saygıyı fark etmez ya da yadsır görünüyordu. Ne var ki, Wanka ailesinde kadınlar hal ve tavırlarında kendilerini sürekli ele verse de, hizmete koşmaya hazır ev sakinlerine karşı yine de belli bir soğukluğu elden bırakmıyordu; eve taşındıkları günün üzerinden haftalar geçmiş, orman memurunun dul eşinin odalarından içeri komşulardan henüz ayak atan çıkmamıştı. Böyle bir şey kolay gerçekleşeceğe benzemediğinden, herkesin bir yarış heyecanı içinde kavuşmaya çabaladığı bir amaca dönüşmüştü. Bu uğurda hiçbir hile ve kurnazlıktan kaçılmıyor, gecenin geç saatleri olmasına bakılmayarak Wanka ailesinin kapısı çalınıp, ne tuhafsa gereken yerde aranıp bulunamamış, nereye konduğu da bilinmeyen bir şeker havanı ya da bir tirbuşan isteniyor, olmadı sonradan yine getirilip verilmek üzere tavan arasının anahtarı rica ediliyor, ama gelenler çokluk ellerine tutuşturulmuş nesnelere, oturma odasının eşliğinden içeri bir göz atamamanın kızgınlığını yanlarında taşıyarak geldikleri gibi yine gidiyorlardı. Bu umutsuzca sürdürülen inatçılığın, yaşlı hizmetçinin başlangıçtaki açılmalarıyla hiç bağdaştırılır yanı yoktu. Dolayısıyla, yine her şey Rosalka'nın yardımına kalmıştı. Ama o da işte giderek sır vermeyen, ev sakinlerine kuşkuyla bakan biri olup çıkmıştı; üzerine biraz düşüldü mü, dönüp dolaşıp herkesin çoktan bildiği olayı anlatmaya başlıyor, bir mart sabahından, nasıl orman işçilerinin ormandan kaçak odun kesenlerin vurup öldürdüğü bölge orman kolcusunu taşıyıp eve getirdiklerinden söz ediyor, orman kolcusu Wanka'nın donup kalmış

bir hıncın okunduğu. adeta gür kaşlarının tümüyle gölgesinde kalmış karanlık yüzünden. yumruk yapılmış ellerinin bir türlü açılmayışından. akıtılan onca gözyaşının bile işe yaramadığından. dolayısıyla Wanka'nın kıyamet gününde dindarlıktan katlanmış ellerle bütün zaman öylece yattığını kanıtlamasının hiç de kolay olmayacağından dem vuruyordu. Ardından, alışılmış sıradan bir davranışla istavroz çıkarıyor, gördüğü rüyalardan ve bazı işaretlerden böyle bir felaketin başa geleceğini çok önceden bildiğini de eklemeyi unutmuyordu. Sonra, Julius Cäsar'ın Krummau Şatosu'nda yine dolaşmaya başlaması ve İmparator Rudolf'un, (*) şato kâhyasının karşısında bir koltukta oturarak, başı avuçlarında, gecenin koynunda yatan Moldau vadisi üzerinden gözlerini dikmiş, uzaklardaki yıldızlara bakması da söz konusu felaketi haber veren bir başka işaretti Rosalka'ya göre.

Bu anlattıklarına inanmayacak biri çıktı mı, yaşlı Rosalka fazla düşünmeyerek kısaca küçümsüyordu onu; çünkü böyle bir inanmazlığa bir eğitim, bir görmüş geçirmişlik sorunu, ayrıca "büyük kentte" giderek daha güçlü adımlarla ilerleyen uygarlığın pek çok olumsuz sonucundan biri gözüyle bakıyordu. Akşamları Bayan Wanka temkini elden bırakmayarak oğluyla çok ciddi söyleşilerde bulunurken, Rosalka, iri iri, yitik gözleriyle annesinin ve ağabeyinin yanında boş yere oturan Luisa'yı el edip mutfağa çağırıyor. ne mezarlıktan, ne gece yarısından, hatta ne de gece yarısı mezarlıkta boy göstermekten korkmayan zındıkların günahkâr sözlerine karşı uyarıyor ve kendisini, çok geçmeden mutfaktaki tam gönlünce bir havayı hokus pokus oluşturup ortaya koyuyordu.

Daha az öncesine kadar oracıkta sessiz sessiz durmuş mutfak dolabından ve o hantal çamaşır teknesine kadar evin dört bir yanındaki eşyalar birden kulak kabartmış konuşmaları dinleyen nesnelere dönüşüyor. sanki Rosalka'nın ağzından çı-

(*) İmparator Rudolf II. Hem Bohemya kralı, hem Alman imparatoru olarak başkent Prag'da 1552 ve 1612 yılları arasında hüküm sürdü. (Ç.N.)

kan hiçbir sözü kaçırmamak için giderek yaşlı hizmetçiyle Luisa'nın yanına sokulmaya çalışıyorlardı. Zaman zaman sanki attıkları adımların sesleri işitiliyor, durup dururken saç tavalardan birinin güldüğü duyuluyordu: "Plink!" Her seferinde yaşlı hizmetçi Rosalka konuşmasını kesiyor, Luisa'yla yürekleri tıp tıp atarak gümüşsü sesi izliyorlar, sanki görünmez bir saat vurmuş da günün önemli bir vaktini haber vermiş gibi bir duyguya kapılıyorlardı. Bazen de emektar mutfak lambası, sanki Rosalka'yla bir anlaşma içinde, tam da onlar sağdan soldan gelen seslere kulak kabarttıkları sıra ansızın sönüyor ve mutfaktaki koyu loşlukta salınıp duran binlerce olasılıkla ağır ve bunaltıcı nitelik kazanıyordu. Hep bir köşede sus pus oturan Luisa, çevresindeki bu güçler karşısında küçüldükçe küçülüyor, oturduğu yerde çözülp dağılıyor adeta, korkunun yuvalandığı kocaman iki göz olup çıkıyor ve bu gözler saf bir inançla ortada dolaşan hayaletleri izliyordu. Böyle zamanlar çın çın öten yüksek kubbeli tavanına kadar duvarları doğal büyüklükte insan resimleriyle bezenmiş Krummau Şatosu'nda verilen bir maskeli baloda buluyordu kendini. Anlatıldığına göre, pek çok yüz yıl önce bir Fransız ressam bu karnaval topluluklarının resmini öylesine bir maharetle, öylesine zengin ve şaşırtıcı çeşitlemelerle duvarlara çizmişti ki, güpegündüz bile her figürün arkasında acayip şekilde tebdili kıyafet etmiş öbür konuklar peş peşe boy gösteriyordu. Ne var ki, Krummau'da kesinlikle biliniyordu ki, böyle oluşu ressamın başarısından değil, şövalye ve hanımların belli bir saatte uyanıp uzaklarda kalmış, gecenin oyununu bir kez daha yinelemek istemelerinden kaynaklanmaktaydı. Figürler adeta duvarlardan çıkıp geliyor, salonu ıslık ıslık topluluklarıyla şenlendiriyorlardı. Derken salonun kapısındaki dev yapılı muhafızlar ellerindeki harbeleri sertçe yere vuruyor, bunun üzerine salondaki kalabalık sıra sıra diziliyor ve ansızın gümbür gümbür bir ses yuvarlanıp geçiyordu üzerlerinden. İkinci Rudolf'un yasadışı evlilikten oğlu Prens Julius Cäsar ele avuca sığmayan altı yağız atın çekti-

ği arabasıyla rampayı çıkararak şatonun kapısına gelip dayanıyordu. Göz açıp kapamadan prens, önünde yerlere kadar eğilen konuklar arasında, dalgalanan başaklar arasında yükselen bir servi gibi, siyah giysiler içinde, uzun boyuyla dikiliyordu birden. Derken müzik salondaki kalabalığı harmanlıyordu. Yabancı bir müzik, paha biçilmez giysilerin birbirine dokunuşundan doğup çıkıyordu adeta, bir denizin melodisi gibi büyüyüp genişleyerek ve gümbür gümbür öterek salondaki kalabalık içinden yükseliyordu. Ve prens bir el edişiyle dalgaları yer yer bölüp ayırıyor birbirinden, bu dalgaların bir ucunda yitip öbür ucunda gururla boy gösteriyor, ıslıl ıslıl gülümsemesi güneş ışığından şimşekler gibi salondaki topluluk üzerinden kayıp gidiyordu. Derken çın çın ötüp kabına sığamayan bir sözcüğü şahane bir yüzük gibi fırlatıp atıyordu kalabalığın içine. Salondakiler de onu kapmak için birbiriyle yarışlıyordu. Ve sağa sola giderek daha azgın sallanmalar arasında içteki istek büyüyordu. Ansızın bir şövalyenin eşliğinde mavi balo kıyafetiyle solgun yüzlü bir kız ilişiyordu prensin gözüne. Gönlünde hemen kıza karşı bir şehvet, yanındaki şövalyeye karşı ise bir nefret yanıp tutuşmaya başlıyordu. İçindeki her iki duygu da kızıl renkteydi, beklemeye tahammülü yoktu. Ve prens kendisini krallığa yüceltmiş olmalıydı ki, şövalyenin pırıl pırıl zırlından erguvan rengi bir sıvı akıyordu yukarıdan aşağı ve akan sıvı giderek çoğalıyor, giderek daha çok kanlara bulanıyor şövalye, sonunda sesi soluğu çıkmaz oluyor, kral pelerinin ağırlığı altında yere yığılıp kalıyordu. “Bazı kralların başına gelir böyle şey,” diyordu prens, şövalyenin yavaş yavaş sönen gözlerinin içine bakarak. Salondakiler dehşetten donup kalıyor, sararıp soluyor benizleri, usul usul korku içinde, salonun duvarlarına doğru çekiliyor, giderek silinip kayboluyorlardı ortadan, herkesin çıkıp gittiği salon mat bir kayalık gibi ıslıl ıslıl son dalgalar içinden yükselip çıkıyordu. Kala kala Julius Cäsar kalıyordu salonda ve gözlerinde yanan şehvet ateşi solgun yüzlü kızın aklını başından alıyordu. Yakalamak için kıza eli-

ni uzatıyordu prens. Prens in o zorba bakışlarından kendini kurtaran kız. çın çın öten karanlık salona kaçıyordu. Yırtılıp parçalanan mavi ipekten ince giysisi ay ışığından bir parça gibi prensin hoyrat ellerinde kalıyordu. Prens boynuna doluyordu giysiyi. giysiyle kendisini boğacaktı adeta. Gece içinde el yordamıyla peşinden seğirtiyordu kızın ve birden sevincinden bir çığlık atıyordu. Bir duvarın içinde gizli bir kapı bulup içeri girdiğini işitmişti kızın ve biliyordu ki kız artık eline düşmüştür: çünkü kapı yalnızca kulenin dar merdivenine açılmakta. merdivenin sonunda da yuvarlak. lavanta kokulu bir oda bulunmaktadır. Moldau Irmağı'na bakan yüksek bir kuledir bu. Ve gözü dönmüş prens telaşla peşine düşüyordu kızın. peşinden ayrılmıyor. kızın ürkek adımlarının sesini işitmiyorsa da merdivenin her dönemecinde bir parıltı olarak önünde görüyordu onu. Derken bir kez daha kızı yakalar gibi oluyordu; bu kez de kızın ince, korkudan sıcak gömleğini geçiriyordu ele, yalnızca gömleğini. Dudaklarına ve yanaklarına serin serin değdiriyordu gömleği. Başu dönüyor. ganimetini öperken, duraksayarak duvara yaslanıyordu. Ardından bir kaplan çevikliğiyle üç, dört sıçrayışta kulenin kapısından dalıyordu içeri ve – birden donakalıyordu. Çıplak, ak pak bir vücut yüksekte, geceyle karşı karşıya dikilmiş duruyordu. pencere pervazında açıp boy vermiş bir çiçektir sanki. Ve prens de. kız da kımıldamadan bekliyordu olduğu yerde. Ama derken. prensin ne yapacağına karar vermesine fırsat bırakmadan. çocuk kolları gibi narin. ıslıl ıslıl iki kol havaya kalkıp yıldızlara doğru uzanıyordu. kolluktan çıkıyorlar da iki kanat oluyorlardı sanki. Prens in gözleri önündeki bir şey ansızın ortadan kayboluyor, kemerli yüksek pencere önünde yalnızca gözü yaşlı. dipsiz bir gece kalıyordu.

* *

*

“Sahi. on sekiz yaşında mısın sen?” dedi Zdenko. korku içindeki gözlerinden yaşlar akıtan kız kardeşinin üzerine eği-

lererek. Ürkek kızkardeşi mutfağın bir köşesinde büzülüp ufalmış, gözden kaybolmuştu adeta. “Senin o eski hayaletler peşine takılıp Prag’a da mı geldiler ha? Yoksa Rosalka, tencere, tavaların içine koydu da buraya mı taşıyıp getirdi onları?” Zdenko’nun bu sözlerine içerleyen yaşlı hizmetçi Rosalka, yüzünü başka tarafa çevirdi. “Evet.” diye yanıtladı Luisa, “evet.” Sonra durup kesik kesik nefes aldı. “Buraya geldiğimizde ilkin artık kurtuldum onlardan. kurtuldum demiştim. Kentteki o ıslık ıslık binalarla geniş caddeleri görünce, bayağı ferahlamış, içim şenlenmişti. Ama işte bizim burası, Prag’ın bu Kleinseite semti bizim oradan da kötü. Öyle değil mi?” Bu sözlerin ardından gözlerini ağır ağır çevresinde gezdirdi Luisa. Zdenko da kız kardeşini çekip aydınlık oturma odasına götürdü. “Tabii söylediğim gibi,” dedi annesine dönüp. “Biz burada seninle konuşurken, o yine mutfakta cadı Rosalka’yla oturuyormuş, Rosalka’nın bitip tükenmeyen saçmalıklarından korkup heyecanlanmış.” Bayan Wanka, iki yana ayrılmış, gür ve ağarmış saçlarla başını usulca sallayarak, “Sen ne zaman akıllanacaksın bakayım, evladım?” dedi. Sonra elindeki beyaz keten çamaşırlar üzerine eğildi yeniden. önündeki sepette daha dikilecek dolu çamaşır bekliyordu. Yine de bir süre sonra dul kadın, iğnelerden delik deşik olmuş parmaklarla elini kucığına koyup, kızı Luisa’nın yüzüne baktı. Luisa, lambanın parlak ışığından kamaşan gözlerini yummuştu. Küçülmüş narin ve solgun yüzünde öylesine bir korku okunuyordu ki, irkilirdi kadın. Kızının ne kadar güçsüz ve çelimsiz olduğu ansızın dikkatini çekmişti. Acaba kızı ileride hiçbir yerden destek ve yardım görmeksizin ayakta kalabilecek miydi? Bayan Wanka’nın soluk mavi, sevecen gözleri yaşlarla bulandı. Ama yorgunluktan da kaynaklanabilirdi bu, beyaz çamaşırlar dikmek zahmetli bir işti; dolayısıyla, Bayan Wanka’nın gözkapakları hep biraz kızarmış olurdu. Luisa, annesinin bakışlarındaki yorgunluğu hissetmiş olacaktı ki, bir süre sonra ona yardım etmeye koyuldu. Anneye kız başlarını çamaşırlar üzerine eğdi-

ler. Tavandan sarkan lambanın keskin ışığı annenin ağarmış ve kızın sarışın saçlarını aydınlatıyordu. Birden Zdenko konuşmaya başladı:

“Bilmem ama, Luisa, sırf duyduğu derin saygıdan böyle ufak tefek biri kaldı. Gerçekten! Başka nedeni olamaz bunun. Bir kimse onun gibi pek küçük yaştan başlayarak çevresinde hep öyle büyük büyük şeyler görürse - o sarp kayalar üzerindeki şatoyu düşünün bir, o yüksek sarayları, tabyalardaki o koca topları, sonra salonlardaki o koltukları, o tabloları, o vazoları - hepsi sanki devler için yapılmış - böyle bir durumda ya kendisi de söz konusu nesnelere gibi büyüyecektir...” (Bayan Wanka gülümseyerek oğlunun yüzüne baktı, sonra yine harıl harıl sürdürdü çalışmasını) ya da büyüüp onlar gibi olma cesaretini tümüyle yitirecektir. Çünkü nasıl olsa hiçbir zaman onlar kadar büyüemeyeceğim diye düşünecektir ister istemez. Dolayısıyla, hep o büyük nesnelere bakıp durmalar ve hayrete kapılmalarla geçip gidecek günleri, bir an dönüp kendime bakayım demeyecek, o büyük nesnelere birer örnekten başka şeyler sayılmayacağını aklına getirmeyecektir. Yalan mı Luisa?”

“Olabilir,” diye yanıtladı Luisa, başını sallayarak, işine ara vermeden.

“Ben kendim de bunun baskısını bir ara hissettim üzerimde - küçük bir oğlanken.” Zdenko'nun annesiyle kız kardeşinin üzerinden atlayıp geçen bakışları bir belirsizlikten içeri uzanıyordu. “Ama öyle bir an gelir ki, sarsar, uyandırır insanı, söz konusu nesnelere önünde diz çökmeyi bırakıp ayakları üzerinde dikilmeye zorlar. Bu dönem bir kez atlatılmaya görsün, bakışların nesnelere takılmayıp üzerlerinden ötelere uzanmasının eli kulağında demektir. Ve inanın bana her şey bundan kaynaklanıyor. Çözümlemeyecek bir şey kalmaz o zaman. En tepedeki kişi efendidir her vakit. Yaşadığımız çağı böylesine karmaşaya sürükleyen, böylesine güvenilmez kılan şeyin ne olduğunu öteden beri sezmişimdir

bütün açıklığıyla. Ama şimdi bu kente gelip pek çok insan gördükten sonra şunu biliyorum ki. efendi olan kimse yoktur. Ben açıklayayım da siz bana doğru değil deyin. Kentin başında belediye başkanı vardır. onun üstünde vali. valinin bir hayli üstünde de kral. kralın üstünde imparator, imparatorun üstünde de papa. Ama papa da imparatorunkinden üç kat daha yüksek tacıyla aziz Tanrının bulunduğu yüksek yerin hâlâ altındadır diye düşünüyorsunuzdur siz. Bana sorarsanız. bu sizin tersten bakmanızdan ileri geliyor. Bence en alta Tanrı. onun biraz üstünde de papa yer almakta ve aşağıya doğru böyle sürüp gitmektedir. En yukarıda ise halkın kendisi vardır. Ancak. halk dediğimiz bir kişiden değil. pek çok kişiden oluşur. bu kişiler de itip kakar birbirini. biri ötekisine gölge yapar. Ben hep şöyle düşünmüşümdür: Halkı oluşturan kişiler zaman zaman içlerinden birini tutup yukarı kaldırmalıdır. Fazla da yukarıya değil hani. yoksa kralın ya da imparatorun bulunduğu yere düşmesi işten değildir. Bu kişinin. kaldırılacağı yükseklik öyle olmalıdır ki. kendisini havaya kaldıranların güçlü ve güvenlidir omuzlarını altında hissedebilsin ve onların başlarının üstünden rahat rahat ötelere bakabilsin. Böyle biri sonradan yine halkın arasına döndü mü sanki kendi yurdundan dönüp gelmiş gibi olacak ve insan kardeşlerine güneşin nereden doğduğunu. oraya varmanın daha ne çok zamanı gerektireceğini ve diğer bazı bilgileri verebilecektir. Ne var ki böyle...” Zdenko eliyle gözlerini kapadı. sonra da doğrulup kalktı ansızın. “Eh, yeter. bırakın şu eziyetli işi elinizden de gidip yatın, geç oldu artık. Lamba söndü sönecek.” Zdenko'nun sesi hoyrat çıkıyordu. Derken Luisa'nın. çamaşırlar üzerine eğilmiş başını kaldırmış olduğunu fark etti; içlerinde yanan bir ateş. Luisa'nın gözleri kendisine bakıyordu. Şimdiye kadar onun böyle iri iri. ıslıl ıslıl baktığı görülmemişti. Ne tuhafsa bu gözlerde kendini gördü Zdenko. sanki bir ayna karşısında bulunuyormuş gibi. mağrur ve güçlü. dikildi dimdik.

Ama annesi, elindeki o zahmetli iş üzerinde hiç ara vermeksizin harıl harıl çalışmasını sürdürdü. Zdenko'nun içinden annesine yaklaşıp elini öpmek geldi ansızın.

* *

⋆

Ev sakinlerine karşı Rosalka'yı sessiz ve suskun davranmaya sürükleyen, onlara duyduğu güvensizlik değildi. Taşra kentinin alışılmış küçük ölçekli yaşamından kovulup geldikleri yeni yere kök salmaya çalışan herkeste karşılaşılabilecek bir durumdur bu; söz konusu kişiler yeni yerlerinin büyük ölçekli yaşam tarzına ayak uyduramaz, dar bir odadan çıkıp çın çın öten geniş bir salona ayak atmışlar gibi hissederek kendilerini: burada konuştukları en mahrem sözler sanki görünmez korolar tarafından yineleniyormuş, o pek çok güçlü el kol hareketleri ilgisiz mekânın genişliği içinde yitip gidiyormuş duygusuna kapılırlar. İlk yeni durumdan hoşlanıyor gibidirler, ama çok sürmez, karşılığını görmeden sürdürdükleri moral bozucu bir çaba gibi algılarlar bunu. Bir sabah da eller kucaklarda, sözcükler dillerinde, başlarlar oturmaya. Ayrıca, taşra sakinlerinin şehirdekilere göre önemli ölçüde daha alçakgönüllü olmaları da buna katkı yapar. Günün birinde küçümsemeyecek bir felaketin başa gelmesi elverir, artık bu dünyadan göçüp gidene kadar bildik tanıdıkların acıma duyguları, yaşam boyu sürececek bir emekli maaşı gibi felaketzedeye ödenip durur. Gelgelelim "büyük kentte" - bu da yaşlı Rosalka'nın içerlediği bir şeydi - insanın az buçuk belini doğrultabilmesi, en azından haftada bir babasını kaybedip üç haftada bir de merdivenden yuvarlanmasına ya da pencereden düşmesine bakar. Rosalka, üzgün gözlerle Krummau'daki konumunu düşündü: oğlu Zdenko'nun üniversitede okuyabilmesi için, hanımının kalkıp Prag'a taşınmasını bir türlü affedemiyordu. Onun çamaşır dikerek kazandığı birkaç kuruşu emekli maaşına ve yanındaki hizmetine karşılık prensin kendisine bağışladığı hiç denecek kadar az bir paraya ekleyerek, yeni yerleştikleri evin giderini ve oğlunun eği-

tim masrafını karşılayacağım diye uğraşp didindiğini gördükçe "oh olsun" diyordu içinden. Şunu da biliyordu ki, oğlu için her türlü özveride bulunmaya hazırdı hanımı. Oğlunun okuyup ileride doktor çıktığını görmeyi içten içe özleyip duruyordu. Rosalka ise hanımının yaptığına başını almış giden bir büyüklük sevdasından kaynaklanan, insanın üç defa istavroz çıkarmasını gerektiren bir uğraş gözüyle bakıyordu.

Ama dul hanımının bu uğraşı, çamaşır günü olan pazartesileri yıkanan çamaşırların yırtık söküklerini onardığı emekli albay Meering von Meerhelm'in evinde bir başka türlü değerlendirilmekteydi. Bayan Wanka'nın harcadığı çabayı Bayan Charlotte Meering takdirle karşılıyor, ancak oğlu Zdenko Wanka'nın Alman üniversitesine değil de Bohemya üniversitesinde(*) okumasını hoş karşılamıyordu. Bu açıkça hatalı davranıştan dolayıdır ki, Meering ailesi Zdenko'yu evlerine davet etmeye yanaşmıyordu. Oğlunun Alman üniversitesine gidişinin, kendisi gerçek bir Çek olan rahmetli kocasının isteği doğrultusunda gerçekleştiğini Bayan Wanka'nın kesinlikle açıklaması boşuna zahmetten öteye geçmiyor. Albayın hanımı bu açıklamayı kibarca gülümseyerek karşılamakla yetiniyor, kocasına söylediği gibi, bu insanların dar kafalılığına bir türlü akıl erdiremiyordu. Oğul Zdenko eve davet edilmiyorsa da, annesini almak için Luisa'nın bazen eve gelmesine, Almanca konuşmasına söz versin yeter ki, biri on beş yaşında oğlan, öbürü ondan üç yaş küçük kız Lizzie ile oyunlar oynamasına ses çıkarılmıyordu. Oyun kuşkusuz oyundan başka her şeye benzetilmekteydi: İki kardeş çekingen ve ürkek Luisa'nın üzerine atılıyor, onu bir eşya gibi sağa sola itip kakmaya başlıyorlardı. Bayan von Meering, çokluk tam zamanında çocuk odasının kapısından içeri ayak atıyor, Luisa'nın beyaz bir kurban olarak dolaba bağlandığını, Kızilderililer gibi vahşi zafer çığlıkları

(*) Rilke'nin gençliğinde Çekçe yerine Bohemyaca kullanılmaktaydı. 1348'de Kral IV. tarafından kurulan üniversite (Carolinum) 1882'de biri Alman, biri Çek Karl-Ferdinand Üniversitesi olmak üzere ayrılmıştı. (Ç.N.)

atan çocuklarının da onun çevresinde hoplayıp sıçrayarak dolandıklarını görüyordu. Dolayısıyla, bu gibi ziyaretlerin Luisa'yı hiç de sevindirmeyişi şaşılacak şey değildi. Annesinin bazen kendisini Bayan von Meering'lerin evinin girişinde ya da sokakta beklemesine izin vermesini her seferinde şükranla karşılıyordu. Kimi vakit eve dönen Albay von Meering denk gelip Luisa'nın önünden geçerken, çamaşır gününün rahatsızlıklarından biraz daha uzak kalabilmek için kızın önünde duruyordu. Yüreğinde köklü bir şeref duygusu, göğsünde koca bir nişan. ufak tefek. tıknaz bir adam olan Albay von Meering keyifli bir tavırla, bıyığı nefesiyle biraz havalanırken, Luisa'yla kısa bir süre konuşuyor, bu konuşmaları da hep şu sözlerle başlatıyordu:

“Nişanlısı beyi mi bekliyorlar, sayın hanımefendi?” Her seferinde, sokak lambalarının loş ışığının gerektirdiği ölçüde Luisa'nın kızarıp bozardığı görülüyordu. Onun bu hali Bay von Meering'i keyiflendiriyor, akşam yemeğinin ardından, kuşkusuz çocuklar yattıktan sonra, Lotti'sine seve seve yinelediği esprili cümlesindeki güzelliğin her seferinde daha çok bilincine varıyordu. Genelde fazla konuşan biri değildi Bay von Meering. Dalgın, düşünceli bir mizacı vardı, deminki örnek de bunu açıkça gösteriyordu. “Yukarıdan” arada bir kendisine yollanmış işaretin ne anlama geldiği üzerinde beş yılı aşkın bir süredir düşünüp durmuştu. Ancak aradan epey bir zaman geçip bir çeşit fırtınaya yol açtıktan, fırtına da kendisini alay kumandanlığı gibi bir makamın netameli doruğundan usulcacık alıp o rahat emeklilik yaşamının kucağına bıraktıktan sonradır ki, söz konusu işaretin anlamını kavramıştı ve şimdi emeklilik günlerini yine eskisi gibi dalgın, düşünceli, gezip dolaşmakla geçiriyordu. Hayatta insanın ne kadar yüksekte aşağı düşebileceğini eski takvimlerde sözü edilen düşüşlerin tüyler ürpertici derinlikleriyle kıyaslayarak saptıyor, çok vakit bütün tehlikelere karşın şans ve şöhret merdiveninin ne kadar yukarılarına çıkabildiğine hayret ediyordu. Adaletten şaşmayan karak-

teri, yalnızca kendisine kesin bir itibar sağlamakla kalmayarak, onu herkese de taşıdığı değer ve payeyi dikkate alarak davranmaya yöneltmişti onu. Rahmetli Bay Wanka'nın prensin orman memuru olduğunu, Bayan Wanka'nın da zaman zaman Frauenberg Şatosu'nda^(*) oda hizmetçiliği yaptığını öğrendikten sonra, orman memurunun dul eşinin evine girip çıkmasını memnurlukla karşılamış. Wanka ailesi sayesinde prensin lütuf ve ihsanının dolaylı esintisini üzerinde hisseder gibi olmuştu.

Bayan Wanka, pazartesi akşamları yorgun gözlerle von Meering ailesinin evinin kapısından çıkar çıkmaz kızını öpüyor, sonra anayla kız, çokluk tek kelime konuşmadan Yeni Kent'in cıvı cıvı sokaklarından geçip Taş Köprü'ye doğru yürüyorlardı. Ancak o gürültülü Köprü Sokağı'ndan çıkıp doğru dürüst aydınlatılmamış yan sokaklara sapmalarından sonradır ki dilleri çözülüyor, gece yarısı ürkek ezgilerin düşünüyüşünü gören iki oyuncak saat gibi alçak sesle, ağır ağır Zdenko'dan söz etmeye başlıyorlardı. Konuşmalarında sadakatten ayrılmayan dokunaklı bir sevecenlik havası esiyor, bu sevecenlik konuşulan sözcüklerin içeriğine giremiyorsa da o kadar daha kalpten yankılanıyor, anayla kızını tümüyle sarıp sarmalayarak devinimlerini güzelleştiriyor ve gülümsemelerini daha bir ışıltıyla donatıyordu.

Kardeşinin ateşli sözlerinin etkisiyle gözlerinin pek tuhaf bir şekilde kızardığı o akşam sonrasında Luisa için Zdenko yabancı birine, güçlü birine dönüşmüştü. Bayan Wanka'nın oğluna karşı gönlünde beslediği sevgi derin kaynaklardan çıkıp geliyorsa da, birbirine kulak verip dinleyen anayla kız alçak sesle konuşurlarken birbirini anlıyor, ağızlarından çıkan o pek çok sözcükle birbirine yaklaşık şöyle diyorlardı: Zdenko eski Zdenko değil artık.

Bunda da hakları yok değildi. Genç Zdenko'nun içi sevinçli bir heyecanla doluydu artık. Ormanla dostluk ve baba evin-

(*) Güney Bohemya'da Budweis ilçesinde, Krummau Şatosu gibi Schwarzenberg Hanedanlığı'nın mülkiyetinde bir şato. (Ç.N.)

deki huzur bir vakit bir armağan gibi Zdenko'ya sunulmuş. o da bu armağanın sürekli keyfini çıkarmıştı. Karşılığında ise kendisinden beklenen. gülünç denecek kadar az bir şey olmuştu. Şimdi babasının ölümünden önceki günlere topluca bir göz attığı zaman. hep aynı günü yaşadığına inanası geliyordu daha çok. memnun ve dolu dolu yaşanan her gecenin ardından yine çıkıp gelen ve ilk büyük acıya. değerli babasının bir kaza sonucu ölümüne kadar sürüp giden bir gündü bu. Babasının ölümünden sonra ise dirimsellikten yoksun boş bir zaman. adeta dinlenmek ya da unutmakla geçen bir zaman yer alıyordu. Ama bunun orta yerinde –kendisi böyle görüyor. böyle hissediyordu– bir kapı. bir yerde bir büyük kapı açılmıştı ve bu kapıdan içeri akın etmeye başlamıştı hepsi de taze ve renkli günler ve Zdenko'ya sabırsız bir istekle el uzatıyorlardı. Bunun için Zdenko ne kadar şükran borçluydu kendilerine. Yurduna yuvasına dönüp gelmiş biri gibi Zdenko oracıkta dikilmiş, sağa sola armağanlar dağıtıyordu. Uzak yerlerden geliyordu armağanlar ve bu armağanları alanlar onlardan yararlanmasını biliyordu. Zdenko'nun içinde öyle bir duygu vardı ki. sanki bütün dünya onun kesesinden yaşamını sürdürüyor, kesesi de bundan hiç etkilenmiyordu. - Zdenko, hep gençlerin oluşturduğu bir çevre içinde geçiriyordu vaktini; gençlere rengârenk bir karmaşa içinde ciddi. ayrıca fazla önemsenmeyecek fikirler sunuyor, bu fikirler de onların günlerini ve gecelerini doldurmaya yetiyordu. Gençlerin kafalarındaki bir amacın yokluğu gözünden kaçmıyordu Zdenko'nun. Kendisi de belli bir amaçtan yoksundu. kafasında binlerce amaç vardı çünkü; bazı günler buna. bazı günler öbürüne el atıyor. bu da onu pek çok insanla bir araya getiriyordu. Aynı özveriyle bu insanların hizmetine koşuyor. bir ara hayranlık ve coşkuyla karşıladığı yeni bir düşünce kafasında uyandı mı. bunu çevresini kuşatmış. kuşku-lu gözlerle kendisine bakıp duran insanlara borçlu olduğuna inanıyordu. Ne var ki, giderek sessizleşmişti Zdenko: bundan böyle karşısındakilerin itirazlarını da dikkatle dinlemeye ko-

yulmuş. aslında bu itirazları yanıtlayacak durumda olmadığı sonucuna varmıştı. Bütün hayranlık ve coşkularının bir büyük monoloğun parçaları sayıldığını yavaş yavaş görmeye başlamış. bu da aklını başına getirip kendisini büyük bir yalnızlığın içine sürüklemişti. Artık geceler boyu Nationalcafé'deki gedikliler masasında sesini çıkarmadan oturuyordu. Bu masaya gelip giden. bu masada oturanlar yaşça kendisinden büyük. sonra ağırbaşlı kişilerdi ve Zdenko öyle inanıyordu ki. halkın üst kesiminde yer alıyordu hepsi. Aralarında yazarlar. ressamalar. tiyatro oyuncular ve üniversite öğrencileri bulunuyordu. Tütünün de hal ve davranışlarında bir şey vardı ki, daha önce hayli itici gelmişti Zdenko'ya, ama şimdi Zdenko buna alışmaya çalışıyordu. Tiyatrodan sonra suratları asık ve yorgun argın kahveye geliyor. acınaklı bir gülümsemeyle birbirlerini selamlıyorlardı. Giyim kuşamlarında ya abartıya kaçan bir kibarlık ya da aşırı bir savsaklık göze çarpıyordu. Bu insanları birbirine bağlayan bağın ne olduğunu ilk bakışta kestirmek güçtü. Ancak birkaç bardak çay içip Budweis birası yuvarlamalarından sonra bu bağın vakit ilerledikçe daha bir kalabalık ve daha bir coşkuyla dudaklarından dökülen sözcüklerden oluştuğu anlaşılıyordu. Ne var ki. yine de bir ayırım vardı aralarında; modern şekilde giyinenler sözcüklerini adeta kimsenin el sürmemesi uyarısıyla hemen önlerine. masanın üzerine bırakırken, öbürleri kısaca kaldırıp havaya fırlatıyor, kime rastlayacağını umursamıyorlardı. Masada ulusal sorunlara ilişkin tartışmalara kulak verip dinliyordu Zdenko. Ulusun nasıl bir sıkıntı ve çaresizlik içinde bulunduğunu ilk kez bu masada görmüş. yüreğinde nasıl sessiz ve derin bir özlemin saklı yattığını ilk kez bu masada hissetmişti. Tam gülerken evinde birinin öldüğünü öğrenin kimse gibi. ansızın bir utanç duygusu çullanmıştı üzerine.

Nasıl olup da onca yıl endişe verici böyle bir durumdan hiç haberi olmadığını düşündü Zdenko. Bu konuda çok daha fazla şey öğrenmek için yanıp tutuşmaya başladı. Ama bir süre sonra yeniden masa başındakilere kulak verdiğinde gördü ki.

onların aynı ses tonuyla çoktan başka şeylerden. sanattan ve benzeri konulardan konuşmaya başlamışlardı. Ve birden adamlardaki coşkunun ani bir parlamadan kaynaklandığını. aslında hayal güçleri dışında aralarında ortak bir özellikten söz edilemeyeceği kanısına vardı. Bunun üzerine uzaklaştı kendilerinden. Akşamları artık yine evde kalıp her zamankinden büyük bir şevkle üniversitedeki dersleri üzerinde çalışmaya koyuldu. Bir süre her şey eskiden nasılsa yine öyle olduğu kuruntusu içinde yaşadı. Derken. Luisa'yı mutfakta hayaletlerinin yanında bulduğu o akşam gibi bir akşamdan sonra. iç dünyasının derinliklerinde oluşan düşünceler kendiliğinden sözcüklere dökülmeye başladı. O akşamdan sonra sokakta karşılaştığı insanların gözlerinin içine de bir başka türlü baktığının. yüz ifadelerinden kendi halkını kahreden acıların izlerini ele geçirmeye çalıştığının farkındaydı. Sağda solda gerçekten baskı altında köle yaşamını sürdüren birine rastladığına ilkin inanır gibi oluyor, ama yakından bakınca rastladığı kişinin köleliğin boyunduruğunu değil. yalnızca yoksulluk ve sefaletin yükünü omuzlarında taşıdığını görüp düş kırıklığına uğruyordu. Yine de durumdan rahatsızlık duyuyor. hâlâ içinde birtakım güçlerin varlığını duyumsayıp halkının bunlara ihtiyacı olup olmadığını her Allah'ın günü kendi kendine sormadan edemiyordu. Çaresizlik ve hoşnutsuzluk günden güne büyüyordu içinde. Dolayısıyla. ne üniversitedeki sınıfta rahat oturabiliyor ne de Luisa'nın kendisini beklediği ve iri iri gözlerde onu sorguladığı evde vakit geçirmeye katlanabiliyor. bu yüzden de uzun yürüyüşlere çıkıyordu.

Bir defasında bahardı; derin düşünceler dalmış. Podskal(*) boyunca yürümüştü. Bir ara gözlerini kaldırdınca. biraz kazılmış bir alanda kasvetli. gri bir yapının önünde yükseldiğini gördü; pencereleri bir yangında yanıp kül olmuş gibi gözlerini dikmiş boş boş kendisine bakıyordu. Zdenko bir zaman kışla olarak kullanılan. sonradan harap olup gitmeye bırakılmış bir yer gö-

(*) Prag'ın eski bir semti. (Ç.N.)

züyle baktı buraya. Çevresinde bir bariyer bulunmuyordu. büyük kapılarının birinden içeri girdi. Avlular kapı çerçeveleri, kapılar, tahtalar ve her türlü hurda eşyayla tıka basa doluydu ve hepsi de ikinci sonunun yavaş yavaş sönen donuk ışığında inanılmayacak kadar hazin bir görünüm sergiliyordu. İçindeki bir duygunun dürtüsüyle Zdenko avludan ayrılıp, zamanla yıpranmış ahşap bir merdivenden çıktı yukarı, uzayıp giden beyaz koridorlardan, taban tahtalarından bazısı sökülüp çıkarılmış beyaz badanalı, alçak tavanlı odalardan geçti. Sonra bir merdivenden daha çıktı, yeniden bir koridorda buldu kendini. Koridor sonundaki duvar yarı yıkılmış durumdaydı, gri günün içinden rüzgâr olduğu gibi içeri doluyor, çatı kirişlerinden saman saplarını koparıp alarak ok gibi karşısındaki yabancı adama fırlatıyordu. Zdenko hemen ilk önüne çıkan kapıların birinden girdi içeri, ancak üç adım genişliğinde, uzunluğu da yine daha fazla olmayan dar bir hücrede buldu kendini. Tavanın yanı başındaki kafesli bir boşluktan sızıp gelen kıt ışık her bir tarafını aynı derecede aydınlatmıştı. Bir sürü çizik, beyazımsı gri duvarlarda adeta karmakarışık, acayip bir desen oluşturuyordu. Ancak kısa bir süre geçtikten sonradır ki, Zdenko bu desenin çözümlenip dağılarak birtakım sözcük ve resimlere dönüştüğünü gördü: desen içinde küfürler, kişi ve yer isimleri göze çarpıyordu: bunların hepsi de sırtıp duran vahşi suratlar içine çiziktirilmiş, suratların burun ve göz hatlarıyla ilginç şekilde kaynaşmıştı, sanki yazılardan çok daha fazla şey söyleyen buruşuk ve kırışıklıklar görülüyordu suratlarda. Ve bir yüz bir başkasının gerisinden öne çıkıyordu. Giderek uyanan duvar, karşıdan soluk ve titrek, bir halk yığını gibi, Zdenko'nun üzerine üzerine geliyor, hepsinin önünde de çukura gömülmüş korkutucu gözleriyle ateş püsküren bir adam dikiliyordu. Alnında da boylu boyunca "Jesus Maria" yazılıydı.

O anda birinin kendisine seslendiğini işiten Zdenko müthiş bir korkuya kapıldı, arkasını dönüp kaçmak isterken hızla gidip solgun yüzlü Rezek'e çarptı. Kendine özgü, işin içyüzüne

vakıf bir gülümsemeyle. “Bunlar da. bu burdakiler de sanatçıydı. öyle değil mi?” dedi Rezek.

Zdenko. bu sözlerden bir şey anlamamış gibi, öğrenci Rezek’in yüzüne baktı.

“Yani her biri kendi tarzında işte.” diyerek konuşmasını sürdürdü Rezek: “İnanınız bana. bu resimleri günümüzde ressamlarımızın yaptığı resimlerden. şairlerimizin kotardığı şiirlerden daha yakın hissediyorum kendime. Ne olduklarını biliyor musunuz bunların? Halk ezgileri. Doğup çikalı bin yıl olmamış, ama on bin yıl geçse aradan. değerlerini yine koruyacaklar. Dünya durdukça duracak bir dilde kaleme alınmış şiirler hepsi. Piramitlerin duvarlarındaki hiyegrolif yazıları gibi bu duvarlardaki yazıların da özenle yerlerinden alınıp kiliselerin duvarlarına iliştilirmeleri gerekirdi aslında, çünkü tümü de bir kutsallığı içeriyor.” Birden, “Bakın şuraya!” diyerek ince uzun, kemikli parmağını kaba çizgilerle yapılmış küçük bir ev resminin üzerine bastırdı. “Bu resim özlemin. altındaki dua inancın. ilenme içeren şu yazı da umutsuzluğun eseridir; alay da yara bere içinde kalmış, kanlı tırnaklarla bütün bunların çevresine bir surat oturtmuş, o şirin ev de sonuna kadar açılmış doymak bilmeyen bir ağız gibi duruyor suratın içinde. Siz hiç bundan daha tüyler ürpertici bir resim gördünüz mü?” İçine ansızın bir korku düşen Zdenko, “Gidelim buradan!” dedi. Rezek de peşinden yürüdü Zdenko’nun. “Ben sık sık gelirim buraya.” diyerek sürdürdü konuşmasını. “Yıkım işi öyle ağır yürüyor ki! Her seferinde bir vahiy kitabı gibi okuyorum duvarlardaki yazıları. Kafamı kurcalayan pek çok soruya bu duvarlarda yanıt buldum.”

Sustular. “Orası öyle.” diye ekledi Rezek. “Yanıtlar sonradan yine soruya dönüşüyordu. Ama hep tek bir soruya. hep aynı soruya. Bu da pek çok soru gibi korkunç gelmiyordu insana.”

“Nasıl bir yer burası?” diye sordu Zdenko. terk edilmiş binaya dönüp bakarak. Bina, akşamla yüz yüze. boş pencerele riyle siyah ve kocaman duruyordu oracıkta.

Rezek, gözlerini kaldırıp bakarak, “St. Wenzel’in(*) eski cezaevi.” diye yanıtladı. Sonra durup bir sigara yaktı. Konuşmadan kente doğru yürümeye koyuldular.

Daha önce çokluk birbirinin yanından geçip gitmiş iki genç, bundan böyle hemen her gün buluşup görüşmeye başlamıştı. Zdenko’yu karanlık kasvetli arkadaşına çeken, kendi istemsel gücünden çok, onun üstündeki bir başka güçtü. Daha sonra onun arkadaşına bağlı kalmasını sağlayan ise, son zamanda kendisini kahredip duran, dile getirilmemiş bütün soruları Rezek’in keşfedip kendiliğinden yanıtlamasıydı. Bu yanıtların soruları ne kadar aşip öteye geçtiğini, Zdenko’nun kuşkusuz gördüğü yoktu. Böylece, Zdenko’nun gücü ve saf gençliğinin o naif zekâsı çok geçmeden körü körüne enerjik arkadaşının propaganda çalışmalarının hizmetine girmişti. Bu da Rezek’in çok işine geliyor, onun tarafından olumlu karşılanıyordu. Polisin sertleşmiş tutumu, “Kral Bohusch” olayı ve yarı politik diğer bazı olaylar gençleri dikkatli ve çekingen davranmaya zorlamış, Rezek de kimi amaçlarını gerçekleştirmek üzere ister istemez ayaktakımından kişilerin parayla satın alınan hizmetinden yararlanmak durumunda kalmıştı. Ne var ki, bu kişiler de ilk fırsatta bir muhbir kimliğiyle onun karşısına dikilmişti. Dolayısıyla, Rezek iyi aileden gelen, bozulmamış, girişimlerinin haklılığına inanan, dişini tırnağına takarak kafalarındaki ulusal bağımsızlık idealini gerçekleştirmeye çalışan, gençlere özgü cesaretle kendisinin hiç de her vakit inanmadığı bir amaçın peşinden koşacak kişiler bulmayı hayal ediyordu.

Akşamları birlikte çıktıkları, Luisa’nın da katılıp yapılan konuşmaları kulak verip dinlediği yürüyüşlerde Hradschin tepesinde o zamana kadar hiç bilmedikleri bir taverna keşfetmişlerdi. Yuvarlak cumbasından bakıp, ağır ve sisli bahar akşamlarının kentin nasıl canına okuduğunu, kentteki kubbe ve kuleleri nasıl ateşe verdiğini, orda burda düşüncelere dalmış, iki gözü andıran pencerelerden bir cinnet gibi bu yangının dışarı

(*) Ermış Wenzel I. Bohemya Kralı (921-929). (Ç.N.)

vurduğunu izlemişlerdi. Ve sezgilerle dolu bütün bu alacakaranlıklar tüm ağırlığıyla üç genç insanın üzerine bastırmişti.

Bu sessiz, uzun saatlerden büyük bir korkuya kapılan enerjik Rezek dalgın Luisa'ya dönerek tok bir sesle, "Luisinka." dedi. "bize bir şey çalar mısın!" Derken Luisa'nın oturduğu nişten bir armonyumun kanat seslerini anımsatan uzun tınları duyuldu, sade halk ezgileri oradakileri daha da sessizleştirip yalnızlaştırdı. Giderek karardı ortalık; oradakiler adeta birbirlerine veda edip el eden, ama birbirlerini artık karanlıkta tanımayan kimselere dönüştü... Yankılanıp dururken tam orta yerde ansızın kesildi tınlar ve armonyumun titreşerek susuşu Luisa'nın gözlerinden boşanan çekingen yaşlara karıştı. "Sen bunları bırak da neşeli bir şeyler çal bize..." dedi Rezek.

Ama Luisa'nın bütün bildiği birkaç halk ezgisini geçmiyordu. Ağabeyi de, "Bizim halk hüznü ezgilerden başkasını bilmez." diye atıldı. "Luisa'nın bildiği ezgilerin en güzelleri, göz yaşlarıyla son bulur hep."

Birden Rezek, küçük cumbada hızlı adımlarla gidip gelmeye başladı. Sonunda durup, "Bir çocuk gibidir bizim halk." dedi. "Bazen görmüyor değilim; bizim Almanlara duyduğumuz nefret ve hınç asla siyasetten kaynaklanmıyor. Bir –nasıl desem?– insani boyutu var bunun. Almanlarla bu vatani paylaşmamız gerektiğinden değil onlara duyduğumuz kin, ama böyle erişkin bir halkın egemenliğinde büyüyüp gelişmek zorunda olmamız bizi kahrediyor. Büyüklerin gözetimi altında büyüyen bir çocuk gibi tıpkı. Gülümsemeyi öğrenmeden gülmeyi beceremez bir çocuk."

Garson kızın lambayı yakması üzerine büyük, eski koltuğa oturan Rezek, solgun ve asabi ellerini gözlerine bastırıp, adeta kendi kendine konuşmaya başladı: "Neye yarar bütün bunlar. Bir zaman, sen gençsin, aydınlar utanmıştır bundan hep dendi halka. Halk da bu sefer biraz yaşlanacağına büsbütün ihtiyarlayıp kocadı. Her geçen günün keyfini çıkaracağına, bir düne, bir dünden önceki güne sahip olması gerektiğine inandı. Kö-

nigshof elyazması.^(*) kuşkusuz! Bununla yetinmedi halk, kendi kültürünü yabancı ülkelerde, en başta da bu kültüre hepsinden az rastlandığı bir yerde - Fransa'da aradı. Bu da aydın Çeklerle halkı, sanki aralarında yüzyıllar varmış gibi ayırdı birbirinden. İki tarafın da artık birbirini anladığı yok. Kültür bakımından ya moruklardan ya da çocuklardan oluşuyoruz. Aynı zamanda hem başında, hem sonundayız için. Varlığımızı sürdüreceğiz durumda değiliz. Bu da işte bizim trajedimiz, Almanların değil.”

Rezek bu açıklamalarda bulunurken, kardeşi Zdenko'nun yüz hatlarında kendini açığa vuran şok Luisa'nın gözünden kaçmamıştı. Öyle görülüyordu ki, kardeşi güçle tutuyordu kendini; bütün kasları gerilmiş, karşısındakinin üzerine atılmaya hazır bir durumdaydı. Rezek'in bunun farkına vardığı yoktu. Bir kâbustan uyanmış gibiydi ve sesindeki güçlü vurgu, sanki daha önce bütün söylediklerini geri alıyordu. Rezek, o akşam en atak planlarını serip dökmüş ortaya, kendine özgü bir zekâ keskinliğiyle bütün çare ve olanaklardan öylesine uluorta söz etmiş, yorulmak bilmeyen propagandasının amaçlarını öylesine açık seçik dile getirmişti ki, Zdenko yeniden tümüyle onun etkisi altına girmişti.

Yine de o akşam Zdenko bakımından çetin bir iç çatışmanın başlangıcı oldu. Çalışıp çabalayarak genç ve sağlıklı bir halk yaratılacağına inandığı süre, üstlendiği misyondan gurur duymuş, kendini güçlü hissetmişti. Şimdi ise bu halkın kendi içinde anlaşmazlık gibi bir illete tutulmuş olduğunu ve kendi kendisinden umutsuzluğa düştüğünü öğrenmiş, bütün coşku ve morali uçup gitmişti. Askerlerinin önünde üstün güçteki düşman hatlarından içeri saldıran canına susamış bir teğmen gibi görüyordu kendini. Anlatılanlardan öğrendiğine göre, halkının yenilgisi çoktan imzalanmıştı. İnsanın seve seve üstleneceği bir kahramanlık bir anda kendini boş yere, umutsuzca feda etmeye dö-

(*) Vaclav Hank tarafından 1817'de Doğu Bohemya'da Elbe Irmağı kıyısındaki Königshof kentinde bulunan, eski Çek şiiirlerini içeren yazma. (Ç.N.)

nüsmüştü. Zavallı genç Zdenko, birden içinde tükenmişliği kabullenmeyip bir başka baharda çiçeklenmeyi özleyen yeni, henüz el atılmamış, yalnızlık içinde bekleyen o kadar büyük bir gücün varlığını hissetmişti ki, ulusal coşkunun kafasında çın çın yankılanan o yüce sözleri sönüp gitmişti. Bundan böyle o gizli, o ateşli toplantılardan çıkıp sokaklardaki gecenin içine attı kendini, bu sokaklarda sabahlara kadar belli bir amaçtan yoksun serseri serseri dolaştı. Ama kendisini sultası altında tutan Rezek'in kişiliği öylesine güçlüydü ki, pis pis düşünüp duran Zdenko yine onun kendisine bir çıkış yolu göstereceğini umuyordu. Giderek içinde büyüyen kuşkuyu bu çatık kaşlı dostuna açmayı göze alamıyor, kuşkularını herkesten saklıyordu. Basit, sade bir kadın olan annesinin gözlerindeki endişeli soruyu fark ediyor, vakit geçirmeden göstereceği derin bir sevgiyle bu endişeyi annesinin gözlerinden uzaklaştıracağına inanıyordu. Öte yandan, benzi soluk kız kardeşine eskisinden daha büyük bir içtenlikle yaklaşıyor, lekesiz bir sevginin bu kalıcılıktan yoksun anlarında adeta yeni baştan kendini tanımaya çalışıyordu.

Luisa, artık hiçbir şeyi umursamayan Zdenko'nun ruhunda bir çatışmanın varlığını ancak sezgileriyle kavramaya başlamıştı. Onun kafasında gerçekleştirmeyi düşündüğü amaca yavaş yavaş sırt çevirdiğinden ve üstlendiği misyonu bir dayatma olarak hissettiğinden haberi yoktu çünkü. Ama ağabeyinin elini kolunu bağlayan bir zinciri çekip çekiştirmeye, kırıp atmaya çalıştığını görüyordu. Öyle sanıyordu ki, bu zincir de Rezek'in Zdenko üzerindeki otoritesiydi ve Zdenko bu otoriteden yakasını kurtarmayı deniyor, ama her deneme başarısız kalıp gücünü ve cesaretini yitirmiş durumda yine başa dönüyordu. Zaten hayli zamandır Rezek denen o soluk yüzlü adam kendi tepesinde de dikilmiş durmaktaydı. Bütün düşüncelerinde onun hayali vardı ve Luisa buna da şaşmıyordu artık. Öyle sanıyordu ki, bir manastır hücreesindeki çarmıha gerilmiş İsa gibi Rezek de onun kafasının içindeydi. Hatta onun büyüüp düşlerinden içeri bile girmesinin, sonunda o maskeli balo düşündeki prene dönüşüp,

kendisi için Rezek`likten çıkararak Julius Cäsar olmasının önüne geçememişti. Ve derken tuhaf bir şeyle karşılaştı Luisa: Gerilerde kalmış uzak yıllardan kimi sahneler. yarı unutulmuş düşler ve kişiler. ayrıca Zdenko`dan işittiği erguvan rengi yabancı sözcükler ve bir türlü açıklayamadığı daha başka bazı şeyler. değişik yasa ve ödevlerin yer aldığı, yeni. fantastik bir dünya gibi kuşattı çevresini. Düşle gerçeği birbirinden ayıramaz oldu. Gündelik yaşamın bütün olaylarını. ruhunun alabildiğine derinliklerinde varlığını sürdüren. alabildiği sarsıcı yaşantının, Krummau`daki o kanlı şenliğin renkleri içinde görüp algılamaya başladı. Artık suskun, görkemli kişiler arasında yaşıyor. onların o gizli balosunda kendisinin de bir rol üstlenmesi gerektiğini giderek daha bir açıklıkla duyumsuyordu. Ve günlerce, kucağında unutulmuş bir iş. pencere önünde oturuyor, bakışlarında bir yitklik, Malta Şövalyeleri Kilisesi`nin çıplak ve yüksek duvarlarına bakıp düşünüyordu: “İçlerinden hangisi acaba, hangisi?”

* *

*

Miskin, tembel yaz günleri. yavaş yavaş Meryem Ana yortusuna doğru ilerliyordu. Wanka ailesinin üzerine bir hüznün bütün ağırlığıyla çökmüştü. Evdeki dört insanın artık nerdeyse unuttuğu sıra özlemi beklenmedik bir kılıkta yine dönüp bulmuştu kendilerini. Artık geçmişi özlemeyi bırakmış, kalın perdeler arkasındaki sıcak odalarda oturuyor, adeta kapı komşu serin ormanlarıyla taşrada yaşadıkları o hafif ve havadar yaz mevsimini düşünmeye başlamışlardı. Tarlalar arasından geçen, körpe meyve ağaçlarının insanı duygulandıracak incelikteki gölgelerinin düştüğü ve bir merdivenden çıkılır gibi bu çizgi çizgi gölgeler üzerinden atlanarak yürüdüğü köy yollarını. akşam üzerleri bütün genişlik ve görkemiyle dalgalanmaya başlayan ağır ve olgun başaklarıyla tarlaları, yavaş yavaş karararak sessizliklerinde kimsenin derinlikleri konusunda bir şey bilmediği göller barındıran korulukları yaşıyorlardı düşlerinde. Ve bu arada ailedeki dört kişiden her biri. bir zaman şimdiki yer-

lerine gelirken ufak mutluluğunu ufaklığına bakmayarak yanında alıp getirdiği günün önemsiz belli bir saatini düşünüyordu. Ortada geri getirilemeyecek bir şey söz konusu olmadığından ve memleketteki o şenlikli yazın kendisini beklediğini. ama gelen gidenin olmadığını görünce hüznlendiğini hissettiğinden sıra özlemi dört kişiden her biri için daha da üzücü nitelik kazanıyordu. En azından memlekete yakın olalım diyerek Moldau Irmağı boyunca ufak ufak gezintiler yapıyorlardı. En çok orman memuru Bay Wanka'nın dul eşi. Kuchelbad'ın(*) arkasına düşen küçük ormanların o iyi yürekli taşra yalanına hepsinden kolay inanıyor. yaşlı ve hamarat insanlara özgü neşeyi halinde belli etmeden duramıyordu. Sessiz, içine kapalı bir kadındı Bayan Wanka. Pek gülümseyen biri değildi. ama ormanları görünce dudaklarının çevresindeki kırışıklıklar ortadan kayboluyor, bu da yüzünü belki evliliğinin ilk günlerinde bile karşılaşılmadık genç ve aydınlık bir ifadeyle donatıyordu. Böyle zamanlarda Zdenko'nın başını ağaç kökleriyle kaplı yoldan ne kadar seyrek kaldırıp karşısındaki ıslıl ıslıl kırlara, bayırlara baktığını ve Luisa'nın ellerindeki yaz çiçeklerinin ne çabuk sararıp solduğunu da fark etmiyordu pek. Yaşlı Rosalka büsbütün eve kapanmıştı; yaz konusunda hayır. olmaz diyordu inatlaşarak. o bana gelmedi mi. ben onun hiç peşinden koşacak değilim. Eline bir dua kitabı alarak mutfak penceresinin önüne geçip oturuyor. okurken okurken uyuyakalıyordu.

Tozlu ağustos günlerinin ağırlığını üzerinde hissetmeyen biri varsa. o da Rezek idi. Yorulmak nedir bilmiyor. hatta son zamanlar hal ve davranışında Zdenko'nun akıl erdiremediği bir neşe okunuyordu Zdenko. tehlike burnunun ucundayken ve gizlice sürdürdüğü çalışmalardan kaynaklanıp dururken. onun başka zaman böyle kendini kapıp koyverdiğini doğrusu bilmiyor ve Rezek'teki bu değişikliği ileride ele geçecek başarıların bir habercisi sayıyordu.

(*) Daha önce taşra havası taşıyan bu yer. günümüzde Prag'ın beşinci bölgesi içinde kalmakta. (Ç.N.)

Yine üçü bir arada çıktıkları o alışılmış gezintilerin birinde içindeki son endişeler de kaybolan Rezek. “Vikárka”ya (St. Veits Katedrali’nin karşısında çok eskiden kalmış bir tavernaydı burası) uğramalarını önerdi. Tavernaya girip en arka salondaki karanlık bir masaya oturdular. hakiki Melnik şarabı içip kadeh tokuşturdular. Rezek içtikçe içti, içtikçe içti, sonunda öylesine neşelenip coştı ki, bağıra çağıra konuşmaya başladı. Bunun üzerine tavernadaki diğer birkaç müşteri de (piskoposun hizmetinde adamlardı hepsi) bu neşeli sohbete katılmaktan kendilerini alamadılar. Bir ara Rezek, Czernin Şatosu’nda dolaşan Ekmek Kontesi söylencesini anlatmaya koyuldu. Söylencenin en heyecanlı yerlerine kendi sinsice alayını öylesine bir ustalıkla yerleştiriyordu ki, sözlerinin etkisi tuhaf ve şaşırtıcı bir şekilde değişip duruyordu. Derken daha başka söylenceler de dile getirildi (zaten böyle loş mekânların her bir köşesinde pusuda bekler durur bunlar). Sonunda öyle oldu ki, bu kez Zdenko. Krummau söylencelerini oradakilere buyur etti, Julius Cäsar söylencesi de bunlar arasındaydı.

Önce kız kardeşi Luisa’ya. “Sen anlat bunu.” demişti Zdenko.

Ama Luisa hayır anlamında başını sallamakla yetindi, sonra da şarap kadehini kaldırıp ağzına götürdü. Uzun bir süre de kadehi çekip almadı ağzından, ağzını hemen hep kapalı tuttu, sömürerek içti şarabı, bu arada gözlerini dikerek kadehteki içkiye bakıp durdu, şarabın erguvan rengi küçücük yüzünde yansıdı.

Rezek, birden sesini yükseltti: “Neler de anlatıyorsun sen! Tuhaf doğrusu. Şu bizim yaşadığımız zamanımızla otuz yıl savaşları arasında bir benzerlik yok mu sence?” Rezek’in ağzından çıkan sözcükler altında titreşen bir şeyler vardı. Zdenko ve oradakiler güldü. Ama şarap kadehini serin ve kırmızı dudaklarından usulca çekip alan Luisa, korku yürümüş gözlerini kaldırarak öğrenci Rezek’e baktı.

Gezintiden dönüyorlardı ki, Rezek şatoya çıkan merdivenin sonunda, kemeri üstünde siyah bir evlilik armasının parıldadığı kapı önünde durup, “Hiç girdiniz mi içeri?” diye sordu.

İki kardeş, Zdenko ve Luisa hayır dediler.

“Siz Daliborka’dan^(*) söz edildiğini de hiç duymamışsınızdır Allah bilir. Utanın. utanın!”

Rezek, kapının dar boşluğundan içeri girmişti bile. O sırada Rezek’in yanında duran Luisa, yüksek duvarlarla çevrilmiş temiz bir avlu gördü karşısında, üzerine öğle sonrasının geniş ve sıcak gölgeleri vurmuştu. Ufak tefek, yaşlı bir kadın ileriden yaklaşarak gelenleri selamladı; bir küme tavuğu önüne katıp kovaladıktan sonra yabancı ziyaretçilere el edip kendisini izlemelerini bildirdi. Zdenko önden gidiyor, onu Rezek izliyor, arkadan da Luisa geliyordu. yol çok dardı çünkü, tek sıra halinde yürümeleri gerekiyordu. Luisa arada bir duraklıyor, gözlerinin içi parıldayarak sağına soluna bakınıyordu. Derken gülünç denecek kadar ufak bir sebze bahçesi ilişti gözüne, içinde yetişen lahana ve kuşkonmazlar altı yaşındaki bir çocuğun bile sayabileceği kadar azdı; ama bahçenin orta yerinde iri gövdeli bir elma ağacı yükseliyor, küçük, kırmızı elmalarını uzakta yavaş yavaş kararan kente adeta gururla gösteriyordu.

Yabani otların dal budak saldığı birkaç basamakla bayırın nemli ve loş bir yerine iniliyordu; burada dalları Luisa’nın bir türlü aralarından geçmesine izin vermeyen pek çok yabangülü vardı. Birden durdu Rezek. Zdenko’nun sesi geldi Luisa’nın kulağına: “O ünlü açlık kulesi demek burası. Şövalye Dalibor, hasretten yanıp tutuşarak keman çalmasını burada öğrendi ha?”

“Evet,” diye yanıtladı Rezek. “Ama ben sanırım keman çalmasını daha önceden biliyordu. Hasretin ezgilerde dile geldiği seyrek görülür çünkü.”

O anda gri kulenin ağır demir kapısının önüne gelmişlerdi. Başını kaldıran Luisa, geniş duvarların ancak bir bölümünün

(*) Prag’ın Hradschin semtindeki cezaevi kulesi. Kule, burada idam edilen ilk mahkûm asi Dalibor’un ismini taşımakta. Smetana’nın ölümüne mahkûm edilmiş Dalibor’un söyleneceye dönüşmüş yazgısını dile getirdiği “Dalibor” operasında Dalibor’un kemanım çalarak kendini avutmaya çalıştığı anlatılır. Gerçekte keman cezaevindeki bir işkence aletiydi. (Ç.N.)

yeni kotarılmış bir çatıyla kaplanmış olduğunu gördü. Çatının açık kısmında iç içe girmiş dallarıyla bir gümüş dikeninin yanı başında ince, uzun ve genç bir akasya ağacı yükseliyordu; salkım salkım solgun yapraklarını ince bir zarafetle aydınlık gökyüzüne kaldırmıştı. Bu da ziyaretçilerin o günden algılayabildikleri son görüntüydü.

Havadaki nem oranı giderek artıp ortalık kararıyor, bunalıcı hava bir gece gibi Luisa'nın gözleri önüne iniyordu. Bir ara Rezek'in, "Bizi kaybetmezsiniz sanırım?" dediğini işitti. Elini Luisa'ya doğru uzatmıştı Rezek. Sesi, buldukları salonun kubbesinin belirsiz derinliklerinden, boğuk ve yabancı, çıkıp geliyordu. Luisa cevap verecek durumda değildi, nefesini tutarak el yordamıyla, hafifçe ürpererek, buz gibi soğuk duvarlar boyunca ilerlemeye çalıştı; ancak bir ışığın kırmızımsı parıltısının adeta bir sıcaklık yayarak bir ileriki salondan geldiğini görünce nerede olduğunu anladı. Zdenko ve Rezek kadınla salonun ortasında belli bir şeyin üzerine eğilmişlerdi ve bir ipin ucundan sarkan bir mum da için için yanarak eğik başları üzerinde sallanıp duruyordu. Birden mum, kulağı tırmalayan bir sesle ip üzerinde aşağı kaymaya başladı, deliğin başındaki üç kişinin yüzleri önünden geçti. bu yüzleri saniyelik bir süre keskin bir ışıkla aydınlatarak ayaklarının dibine kadar indi; döşemedeki siyah ve yuvarlak bir delikten içeri girerek yavaş yavaş gözden kayboldu. Delik üzerinde son bir parıltı titreşerek sağa sola gidip geldi. Luisa da deliğin üzerine eğildi, mumun nasıl küçülerek çok aşağıdaki gri odaya kadar indiğini gördü, onun altında karanlık bir üçüncü oda daha bulunuyordu.

"Şaşılacak şey!" dedi Luisa.

Zdenko, Luisa'nın titreyen nemli elini tuttu. "Dikkat et, Luisa!" dedi.

O anda yaşlı kâhya kadın odanın adeta nemli duvarlarından korkup çekinen cılız ve tekdüze bir sesle anlatmaya koyulmuştu. Ses, odadaki dört kişinin başlarının çevresinde vızıldayarak dar bir çember çiziyordu. Kadın, sanki anlattıkları ilk de-

fadır bir başkasına açtığı, kendisine ait hoş bir anıymış gibi alçak ve mahrem bir sesle doğrudan, “Yeni gelenlere.” diyerek girmişti söze. “buranın yeni konuklarına bir parça ekmek, bir testi de su veriliyordu. Onlar da bu bir parça ekmek ve bir testi suyla ister istemez ayakta kalmaya çalışıyorlardı. Deliğin başında oturup aşağı bakıyor, aşağıdakinin duruma göre bir ya da iki hafta içinde (uzun süre dayanabilecek gücü gösterebiliyordu bazıları) yavaş yavaş açlıktan ölüp gitmesini bekliyorlar, aşağıdaki sonunda öldükten sonra delikten aşağı sarkıtılıyorlardı.”

“Bu iple mi?” diye takıldı Zdenko.

Kadın oralı olmadı: “Aşağı sarkıtılıyorlardı, ama ilkin ölenin anlayacağınız yukarıdan bakıp açlıktan ölümünü izledikleri kişinin döşemedeki delikten aşağı itilmesi gerekiyordu - bakın!” (Oradakilerin hepsi yeniden deliğin üzerine eğildi.)

“Bazen yeni gelen, kendinden öncekini yarı yemiş oluyordu herhalde,” diyerek güldü Rezek barbarca.

“Olabilir,” diye mırıldandı yaşlı kadın ve uzun zamandan beri alışık olduğu açıklamaları sürdürdü.

Zdenko’ya yaslanan Luisa, “Derin mi aşağısı?” diye sordu.

“Hem de çok!”

“Aşağıya sarkıtılan bir daha çıkamaz mı yukarı?”

“Hayır.” diye açıkladı Rezek. “Oyuk bir şişe gibidir; yukarısı dardır, dibe inildikçe genişler, karınlı bir şekil alır. Bu durumda delikten tırmanıp yukarı çıkmak sanırım pek gerçekleşecek gibi değildir. Hem günümüzdeki aşırı doymuş kişiler için de en iyi ilaçtır bu.” Luisa, güldüğünü işitti Rezek’in.

Kâhya kadın mumu yarı yukarı çekip aldı, daha sonra odanın arka kısmına yürüyüp geldi. Erkekler de kendisini izlediler. Derken çakılan bir kibritin geçici, ürkek ışığı sağda solda, sanki bir an sonra sessiz sedasız yıkılıp kaybolacak niş ve koridorları açığa çıkardı. Kibritin aydınlığında ne olduğu belirsiz bir kımıldır başladı. Delik üstündeki ışık korkutucu bir durum aldı, dört bir yanda koyu bir karanlık gözlerini açtı adeta.

yavaş yavaş genişleyip büyüyen figürlere dönüştü, Luisa'nın önünden sel gibi akıp geçmeye başladı. Bu çift çift figürleri Luisa giderek daha bir açık seçik algıladı. Derken çiftler sıra sıra dizildi salonda, ileri geri, sağa sola yalpalanan bir dans başladı. Sonunda Luisa dans eden kişiler arasından birinin karşından kendisine doğru yaklaştığını şaşkınlıkla fark etti, gelen kişi Julius Cäsar idi.

Siyah bir kostüm vardı üzerinde ve hiç sesi çıkmıyordu. Luisa'nın kalbi duracakmış gibi çarpmaya başladı, korkuyla yere indirdi gözlerini. Derken Julius Cäsar yavaş yavaş sonsuz bir derinlikten içeri yuvarlandı.

Birden anımsadı Luisa: Kulenin kenarında dikilmiş duruyordu. O mavi kostümlü kadın kendisiydi. Üşümesinden anlıyordu ki, bir giysi yoktu üzerinde, çırılçıplaktı. Titreyen parmaklarını orasında burasında gezdirdi, vücudundaki kayganlıktan, çıplak olduğunu duyumsadı. Gözlerini kaldırdı ardından, geceydi, yıldızsız bir gece. Derken yanı başında Julius Cäsar'ın dikildiğini gördü, nerdeyse hemen önünde, aşağıdaki uçurumun burnunun ucunda. Birden mavi kostümlü kadın aldı öcünü, bu kez sıra Julius Cäsar'daydı. Mavi kostümlü kadının kendiliğinden kalkan elleri Julius Cäsar'a uzandı, sımsıkı yakaladı omuzlarından. Ama bu ani temas üzerine niyetinden vazgeçip onu kendine doğru çekti, kendi bedeninde hissetti onu, yeni ve derin titremelerle karışık bir mutlulukla kendinden geçti.

* *

*

Ve Zdenko'nun hırsına ve annesinin açgözlülüğüne kendini beğenmişlik ve günahkârlık gözüyle bakan karamsar Rosalka anlaşılan sonunda haklı çıkmıştı. Çünkü genç Zdenko'nun kaldığı yeri üç hafta içinde üç kez değiştirmesi, ilkin Malta Şövalyeleri Kilisesi'nin kalın duvarlarına bakan odacığından bir soruşturma dolayısıyla tutukevine, oradan hastaneye, bu yetmiyormuş gibi sonunda annesinin VII. Friedrich gömütlüğün-

de kendisi için satın aldığı üç adım uzunluğunda, iki adım genişliğindeki yere taşınması kendini beğenmişlik değil de neydi. Daha fazlasını da istememişti Zdenko. Ve bütün bunlar öylesine çabuk olup bitmişti ki, sosyal durumlarındaki bu beklenmedik yükselişi annesinin yaşlanan akli almamıştı bir türlü, kent dışındaki o tuhaf, avuç içi kadar yerin sahibinin kaldığı yerden memnun olduğuna akıl erdiremiyormuş gibi, durmadan kalkıp gömütlüğün yolunu tutmaktan başka bir şey yapmak gelmemişti elinden. İşi gücü, yemeyi içmeyi unutmuştu. Üç günde bir hastaneye gidip doktoru görmüş, doktor akli karışmış anneye ölümle sonlanan hazin zatürree hastalığıyla ilgili açıklamalarda bulunup, yaşanan berbat güz havasında böyle bir şeyin başgöstermesine hiç de şaşmamak gerektiğini eklemekten bıkip usanmıştı. Sabırsız doktor ve bekleşen hastalarca nerdeyse kapı dışarı edilip kendini inci griliğindeki bulanık ve ıslak bir günün içinde bulan Bayan Wanka, "hazin" olaya akıl erdirebilmek için, her seferinde havayı çok titizlikle gözden geçirmeye başlamıştı. Ama dışarıda evlerin ve insanların önünden ürkek ve acele yürüyüp geçtikten sonra nefes nefese eve dönüp geliyor, evde Luisa'yı kızarmış kuru gözler, ateş gibi yanan ellerle hep aynı yerde otururken buluyordu. Derken lambayı yakmadan, ağızlarını açıp bir şey konuşmadan birbirinden hayli uzakta, karanlık iyice çöküp birbirlerini unutana kadar karşı karşıya geçip oturuyorlardı. Zaman zaman ikisinden biri doğrulup kalkıyor, öbürünün hiçbir şey fark etmemesini ister gibi, parmak uçlarına basarak yürüyüp dışarı çıkıyor. Zdenko'nun hanidir terk edilmiş duran tozlu odasına varıp sakınarak kapıdan içeri giriyordu. Ancak boş yazı masasıyla karşılaşp, üzeri örtülmüş, içinde artık yatılmayan yatağı görünce, titreyen dudaklarında dönüp dolaşıp kendini açığa vuran o inanç dolu çılgınca umudun şaşkın gülümsemesi silinip gidiyordu. Salonda kalan öbürü ise, ansızın sesler işitip bir kapının açıldığını duyuyordu. Derken bir ağıttır başlıyordu terk edilmiş odada - korkulu, kolu kanadı kırık. Sonunda bir cumartesi günü arkadaki küçük odayı

yıkayıp temizleyen yaşlı Rosalka kapıyı kilitledi. anahtarını da çekip yanına aldı. Ne var ki, ağlayıp sızlanmaların bir türlü kesilmedi arkası. her gece bir arayışın dürtüsüyle bütün evi dolaşarak durdu. çocukları uykularından etti. Öte yandan büyükler de sabaha kadar açık bıraktılar evlerinde lambaları; çünkü eski binada herkes odasının köşe bucaklarını görmeden rahat edemedi. bir sonraki bozbulanık gün yağmur tanelerinin pencere camlarına vurmasını içten içe memnunlukla karşıladı. Durumdan şikâyetçi olanlara, hizmetçi Rosalka, buna karşı tek bir çare varsa. odalara kutsanmış su koymak ve Vaterunser(*) duasını yapmak olduğunu belirtiyor, söylediğinin doğruluğunu da yeminle pekiştirmekten geri kalmıyordu. Çünkü biri ölüp de içinde pek çok dünyevi arzuya, gerçek bir huzur ve ilahi bir teslimiyetten yoksun olarak öbür dünyaya göçtü mü, her zaman böyle bir durumla karşılaşıldığını dile getiriyordu. Ve apartmanda havuç soyulur, kap kakak yıkanırken dualar edilmeye başlanmıştı artık; evdekiler dua ediyor, taş kulübesindeki işportacı kadın dua ediyordu. Ne zaman anne Wanka ile kızı Luisa. cenaze arabasının arkasından yürürken belledikleri o ağır ve ölçülü adımlarla antreden ve koridorlardan geçse, arkalarından kutsanmış su serpiliyordu. Bayan Wanka. evden çıkıp nereye gideceğini düşünmeden birkaç sokak boyunca acele acele yürüdüktan sonra yine dönüp eve geliyordu. Ama Luisa'nın yerinden kımıldadığı yoktu. Kafasındaki hayallerden eser kalmamıştı. düşlerindeki bütün renkler dışarıda yaşanan günler gibi sararıp solmuştu. Bazen penceredeki yağmur damlalarını sayıyor. damlaların sesine kulak kabartıyordu. Damlalar koca bir ırmak gibi çağıldayarak akıp gidiyor önünden, kırık dökük. anlaşılmaz pek çok sözcüğü de içinde sürükleyip götürüyordu. Sözcükler çoğaldıkça çoğalıyor ve Luisa sanki bir sel gelmiş diye geçiriyordu içinden. Derken biri kendisine seslenmiş gibi irkiliyordu ansızın. sonra camlardan aşağı süzülen damlaları yeniden saymaya başlıyordu.

(*) Bütün Hıristiyan mezheplerinde okunan dua. dualar topluluğu. (Ç.N.)

“Ölüler Günü Yortusu” çıkıp geldi sonunda. Yeni Kent’in geniş caddeleri bile düşünceli bir havaya bürünmüştü. Seçkin çiçekçi galerilerinde zengin, görkemli çelenkler hazır bekliyordu ve olup bitenlerin dışındaki çiçeklerin gülmesine izin yoktu. Reklam sütunlarındaki eğlence duyuruları, üzerlerine yapıştırılan kâğıtlarla kapatılmıştı. Yalnızca “Değirmenci ve Oğlu”(*) isimli eski bir mezarlık güldürüsünün oynanacağını haber veren tiyatro ilanı kalmıştı açıkta. Resim galerilerinin vitrinlerinde sergilenen rengârenk İngiliz baskılarının önüne üç, dört, bazen beş renksiz fotoğraf yerleştirilmişti. Hermann von Glim’in “O burcu burcu muhabbet çiçeklerini koy masanın üzerine...”(**) isimli, çığırkanlıktan uzak, hüznü ezgisini süsleyen resimlerdi hepsi. Islak ıslak parıldayan mezarlar üzerinde erkenden yakılmıştı fenerler; arabacı yerlerinde ve arabaların tavanlarında kocaman defne çelenkleriyle yollardan hâlâ faytonlar geçiyordu. Tramvayların arkalarında yanan renkli fenerlerin üstüne çam yapraklarından ya da tenekeden bir çelenk asılmıştı ve çelenkler ölümler günündeki bu yolculuğu ilk kez yapıyor değillerdi. Sevimsiz Zizkov semtinde gökyüzündeki bir sürü mahzun ay gibi inanılmayacak kadar uzun boyunlu ark lambaları çoktan yakılmıştı. Zamanla büyüyüp genişleyen ölümler parkının geniş kapıları önünde ellerinde yarı solmuş birkaç çiçek, içlerinde karanlık bir hasret duygusuyla bu lambaların altından gitmek istedikleri yere doğru ilerlemeye çalışan gözü yaşlı insanlardan, acıda saklı aceleciliğe akıl erdiremeyen öfkeli kişilerden, ayrıca ilgisiz, keyfi yerinde, gülen ve çevrelerini seyredenlerden ve daha başka pek çok kişiden oluşup kutsal güne yakışmayan bir kalabalık, bir itişip kakışma. Saygısız, fırsat düşkünü satış barakaları daraltmış yolları; çocuklar lambalara, baharatlı siyah çörelere ve oyuncaklara kancalar gibi

(*) 1784 ve 1852 yılları arasında yaşamış E.B.S. Raupach’ın bir melodramı. (Ç.N.)

(**) Rilke, Avusturyalı şair Hermann von Glimm’in (1812-1864) “Ölümler Günü” (Allerseelen) isimli şiirinin ilk dizesini alıntılanmakta. (Ç.N.)

asıldığından, mezarlık yolundaki uzun alayda ikide bir duraklamalar başgösteriyor. Ne var ki, kalabalıkla birlikte ve kalabalığın üstünde yorgun yorgun kokan mahzun çiçeklerden, solmuş yapraklardan, yağmura doymuş topraktan ve sözcüklerin adeta asılıp kaldığı nemli giysilerden tüten ağır bir buğu, uzakta ışıl ışıl parıldayan mezarlığa doğru sürükleniyor. Her ne kadar kalabalık içindekiler mezarlıkta tek tek ağaçlıklı yollara dağılıyorsa da, aslında yanlarında kendileri için armağanlar taşıdıkları mezarlara bir an önce ulaşmak isteyenler fazla değil. İlk herkes kendilerinininkinden başka ölüleri de bayramlıklarını kuşanmış olarak görmeyi arzuluyor. yavaş yavaş yürüyüp soyluların taştan kabirleri önünden geçmeyi, yabancı, uzun isimleri okumayı, değerli mermerleri tümüyle sarıp kuşatan çiçekleri zevkle seyretmekten hoşlanıyor. Sonra da aydınlık, pırıl pırıl mihrapları önünde buruş buruş bir nineceğin, iyi bir ücret karşılığında bu ikinci gündür hiç tanımadığı ölülerin ruhuna patermoster ve Meryem Ana dualarını yolladığı kiliselerden içeri şöyle bir göz atmaktan da kendilerini alamıyorlar. Bu görüp yaşadıkları ışık ve parıltıdan kalabalığı oluşturanların yüzlerine canlı bir neşe sessiz sedasız gelip oturuyor ve yol kenarından siyahlar içinde ürkek ürkek ilerleyen çok üzüntülü birkaç kişinin yüzündeki ifadeyle tuhaf bir çelişki oluşturuyor. Gözü hiçbir şey görmeyen bir sabırsızlıkla kalabalık içinde ilerlemeye çalışıyor bu sonuncular, yer yer seyir heveslisi bir kişiyi bir kenara iterek geçip gidiyorlar. Kenara itilen kişi de, kendisini bir kenara iten kişi hakkında şöyle geçiriyor içinden: Şu baykuşlara da bak! Ne arıyor bunlar burada?

VII. mezarlık daha sessiz, daha tenhaydı, ötekilerden de genişti, çitle çevrilmiş yerin ancak bir bölümünü mezarlar ve aile kabirleri dolduruyordu; kalan bölüm ise çevresinde olup bitenden habersiz, verimli ve sulak bir topraktı, ekilip biçildiği eski günlerin izi hâlâ görülebiliyordu üzerinde ve atıl kalmış gücünü ne yapacağını bilemeyerek, gür, yabancı, anlamsız bir bahçe kotarıp ortaya koymuştu. Mezarı sanki koskoca kentte

kendisinden sonra kimse ölmeyi göze alamıyormuş gibi, solundaki duvar boyunca uzanan mezar dizisinin hâlâ sonuncusunu oluşturan Zdenko Wanka için iyi bir komşuydu bahçe. Onun ölümünden sonra tek başlarına kalmış iki kadın. anneyle kızı bu ikinci gündür ki Zdenko'nun yanından ayrılmıyorlardı. Yaşlı Rosalka arada bir gelip acıdan hiçbir şey duymak istemeyen anneyle kızına öbür aile kabirlerinin görkem ve ihtişamından söz ediyordu. Pek çok şebboya, yıldız çiçeklerine ve unutmabenilere karşın, Zdenko'nun mezarının kutsal güne yaraşır, göz doyurucu bir görünüm kazanamayışının nedeni, bütün o süsler arasından bir yerde ıslak ve taze toprağın yüz göstermesi ve bu toprak içinde ekilen tohumların henüz çiçeklenecek zamanı bulamamış olmasıydı. Yeni mezar, huyunu suyunu bilmediği bir topluluk içinde ilk kez bulunan biri gibi biraz ürkekçe davranıp kendini geriye çeker görünüyordu. Öte yandan, her iki ziyaretçi anayla kızın da kaybettikleri Zdenko'yla doğru dürüst nasıl konuşacaklarını bildikleri yoktu, dolayısıyla yortunun ilk gününün ölmüş Zdenko için hiç de şen bir hava içinde geçtiği söylenemezdi. Bayan Wanka ağlamayı bırakmıştı artık. Mezarların ayak ucuna konmuş tahta sıracıklardan birinde oturuyordu, alışık olmadığı rutubetli sonbahar akşamının giderek daha bir yoğunlukla üzerine çökmekte olduğu aklına gelmiyordu kuşkusuz. Siyah Kaşmir kumaşından giysisiyle her zamankinden daha ufak tefek ve solgun görünen kızı Luisa ise farkına varmadan, karşıdaki bir mezarın başında olup biten bir sahneyi izlemeye koyulmuştu. Sıska, üzüntüden bitkin bir adam, az önce mezarın üzerine küçük, mavi bir fenerle bir demet peygamber çiçeği bırakmıştı: davranışında bir ürkeklik ve dokunaklı bir sevecenlikle genç sevdalılara özgü kaba, acemice bir zarafet vardı. Ama doğrulup da ağlamakta olan üç yaşındaki bir çocuğu kaldırarak, iyi bir terzi elinden çıktığı söylenemeyecek pazarlık giysisine bastırması üzerine, demin sergilediği davranış bıçak gibi kesildi, titreşen, umutsuzluk dolu bir hüznle eğildi başı. Bu umutsuzlukla savaşmaya çalıştı.

durup durup yanındaki çocuğun gözlerini aradı, belki de annesinin gözlerinin nasıl olduğunu çocuğun gözlerine bakarak öğrenmek ya da çocuğun gözlerinden biraz parıltı ve umut ele geçirmek istemişti. Ne var ki, çocuk ağlıyordu... Derken siyahlar giyinmiş, tschmara denen ulusal kıyafet içinde bir topluluk. Luisa ile karısını yitirmiş adam ve annesini yitirmiş çocuk arasına girdi. Topluluktakilerin büyük çoğunluğunu Zdenko'nun dostları, dava arkadaşı üniversite öğrencileri oluşturuyordu, o gün büyüklerinin ve yoldaşlarının mezarlarına kalkıp gelmişler, gösteriler ve şarkılarla onları suskun mezarlar içinde hüküm süren eşitlik yasası üstüne çıkarıp koyacaklardı. Onların bu girişimlerine karşı ihtiyatı elden bırakmayan resmi makamlarca her yıl yeniden sergilenen karşı koyma eylemi, gösterilerin her türlü içtenliğin ötesine taşan gürültülü ve övünge bir karakter kazanmasına yol açmış, hırçın gençlerin çiçek sevgilerini sessiz sedasız mezarlar üzerine koymakla yetinmemesine neden olmuştu. Şimdi gelenler de her şeyle uzlaşıp barışmış ölümlere fırtınalı günleri anımsatacak sert savaş şarkılarından birini söylemek üzere Zdenko'nun mezarının başına dizilmişti. Kardeşlerinin davalarında direndiklerini duymak, sadık yoldaşlarının - Zdenko davalarına sadakatten ayrılmamıştı ölünceye kadar - hoşuna gidecekti herhalde; sanki kendi söz ve arzuları mezarının üstünde dile getirildi mi, bir an için yoldaşları Zdenko yine kalkıp aralarında yerini alacaktı. Ne var ki, tam şarkıya başlama işareti verilmek üzereyken, gençler boğuk bir homurtuyla dağıldılar ansızın. Kaba savaş şarkılarını oradaki siyah giysili kadınların derin ve kutsanmış acıları içine haykırmaktan ansızın utanıp sıkılmışlar, aralarındaki iyilerin içinde de sonsuzluğun sezgisi uyanmıştı. İsimler yazılı kartların ilişti-rildiği Cezayir menekşelerinden o koca çelengi indirip, mezarın ayak ucunda yere bıraktılar, sanki mezara kadar kendileriyle omuz omuza yürümüş yoldaşlarının artık kesinlikle aralarında yer almaktan çıktığını, en azından içinde beslediği özlem bakımından böyle olduğunu belli belirsiz duyumsamışlardı.

Gençlerden yalnızca Rezek kalmıştı geride. Vakur ve dimdik, kollarını göğsünde kavuşturmuş, oracıkta duruyordu; sert bir ifadenin okunduğu solgun yüzünü düşünceli düşünceli eğmişti. Yaşam sevincinin elinden kayıp gidişinin Zdenko'yu ölüme sürüklediğini düşünen tek kişi belki de Rezek'ti: öte yandan, kafasının hepsinden en az alacağı bir şey varsa, o da buydu. Katı Savonarola mizaçlı biriydi Rezek. Ülkede yer yer odun yığınınından ateşler yakıyor, inançlı gençler de gelip tüm varlıklarını, neşelerini, gülmelerini ve özlemlerini alevlerin içine bırakıyordu. Fanatik biri olan Rezek, peşinden gelecek yoksullaşmış, her şeye senin olsun diyen kişilerden bir ordu kurmak istiyordu çünkü, umutsuzluktan daha vahşi bir silahın olmadığını biliyordu. Ve Rezek'in yasası, ruhundaki hazinelerle birlikte kendini de elden çıkaran ve yadsıyan bu yumuşak mizaçlı Slav halkı içinde de taraftar buluyordu.

Luisa da düşleriyle karanlık çocukluğundan nesi varsa, Rezek'in ayakları dibine götürüp bırakmıştı. Rezek ise bunun farkında olmak istememiş, Luisa'ya yanında bir savaşçı olarak yer alabilecek, kazanımı değer taşıyacak biri gözüyle bakmamıştı. Ayrıca Luisa, verdiklerine bir şey, bir isim bulup niteleyemediği, belli belirsiz duyumsadığı bir şey, acılı-mutlu bir şey daha eklemişti. Ama Rezek ne olduğunu bilememişti bunun, çünkü Luisa'nın titrek, ilk sevgisiydi. Şimdi Luisa'ya biraz yaklaştığında bir çocuk üzerine eğilmediğini belki ilk kez hissetmişti. Farkına varmadan gözleriyle selamladı Luisa'yı. Ama Luisa onun bu davranışına bir anlam veremedi. Her şey gibi Rezek de artık uzağında kalmış, geçmişe karışmıştı. Bundan böyle Rezek bir anı bile oluşturmuyordu kendisi için. Bu durumda Rezek'in gözüyle verdiği selam aynı zamanda bir veda selamı oldu. Luisa'nın önünde, Luisa'nın o zamana kadar kendisinde pek görmediği derin bir reveranstan sonra uzaklaştı Rezek.

Artık gece çökmek üzereydi. Luisa, ağlamaktan kızarmış gözlerle ancak biraz ilerdeki ilk mezarlara kadar izleyebildi Rezek'i.

Ölüleri anma gününün o gecesi, Malta Şövalyeleri Kilisesi'nin karşısındaki evde ağıt sesleri işitilmedi. Sabahleyin gün daha doğru dürüst ışımadan uyanıp kalkan Bayan Wanka, her zamankinden daha bir özenle giyinip kızı Luisa'ya o gün Albaylara gideceğini söyledi. Bu işi şimdiye kadar savsakladığı pazartesiler hiç de az değildi. Biraz şaşırın Luisa, gözlerini kaldırıp annesine baktı. Albaylarınınki gibi böyle kolay ele geçmeyecek, kibar bir evi kaybetmek istemediğini de sözlerine ekleyen annesinin sesini bayağı yadırgamıştı. Sonra, kendisini almak için Luisa Albayların evine uğrarsa sevineceğini söylemişti annesi.. Böylelikle Luisa kendisini de Meering ailesine hatırlatmış olurdu. Bunun üzerine evden çıkıp gitti Bayan Wanka. Başlarına gelen felaketten önceki enerjik gücüne nerdeyse kavuşmuş görünen adımları karşısında bütün evin hayretten ağzı açık kalmıştı. Tutunacak bir daldan yoksun, kendini bırakmışlıkla geçen haftalar sonrası hızlı bir hamleyle bu yekini ayağa kalkış gerçekten beklenmedik, pek hayra yorulmamacak bir şeydi. Bayan Wanka, oğlunun mezarı başında geçirdiği iki günde, pek çok yıl var ki aklından çıkmış bir enerji ve güç birikimini içinde yeniden keşfetmiş olacaktı. Bu birikimden de yararlanmaya kalkması, oğlunun kaybından yeterince derin ve kalpten bir acı duymadığına ilişkin olarak Bayan von Meering'in görüşünü haklı çıkarıyordu. Bayan von Meering, karşısında kolu kanadı kırık bir kadın görmeyi beklemiş, oysa ayakları üzerinde nerdeyse dimdik duran birini bulmuştu. Ailenin büyük üzüntüsüyle üzölmeye, duygulanmaya ve onu paylaşmaya dünden hazır Bayan von Meering, Bayan Wanka'da, olsa olsa suskun yas diye nitelenecek bir şey görmüş, bu da onu nasıl davranacağı konusunda hoş sayılmayacak büyük bir sıkıntıya sokmuştu. Bir de ortalıkta dolaşan söylentiden ne kadarının gerçek sayılacağını Bayan Wanka gibi en güvenilir bir ağızdan öğrenmek merakı da gelip katılmıştı işin içine. Albay Meering "Hecht" lokalindeki gedikliler masasından eve pek ilginç haberler getirmişti. Son zamanlardaki bütün politik paro-

laların içinde yer aldığı haberlerdi bunlar; dolayısıyla. Bay von Meering ve eşi böyle adı kötüye çıkmış bir Çek ailesi üyelerinin evlerine girip çıkmasına birden sakıncalı gözüyle bakmaya başlamış, ciddi bir aile meclisi kurulup, konunun olumlu ve olumsuz yanları hakkaniyetten şaşılmaksızın tartıya vurulmuş, ama kesin bir karara da varılamamıştı. Sapa yollara sürüklenen genç Zdenko'nun ölümü eski bir asker olan Albay'ı biraz hoşgörülü davranmaya yöneltmiş, ayrıca işin üzerinde akıllıca düşünülüp taşınması da Wanka ailesine karşı takınılacak tutumun belirlenmesinde kesin rolü oynamıştı: İlk aslında dürüst bir kadın olan anne, prensin orman kolcusunun bu dul eşi Meering von Meerhelm ailesinin evine girip çıkabilecek ve hamarat dul kadın evde çamaşırlar dışında bir şeyle ilgilenmeyecekti. Öte yandan, kadının Rumburg'lu olması ve Meerholm ailesinin on yıldır elinde bulundurduğu beş dişli asalet tacı, toplumu Çekleştirme girişimlerine ve demokrasi eğilimlerine karşı bir güvence oluşturacaktı. Dolayısıyla, Bayan Wanka bundan böyle de güler yüzle karşılandı Albayların evinde ve pazartesi çamaşır günlerinin eskisi gibi sürüp gitmesine pek doğal gözüyle bakıldı. Bayan von Meering eve gelip giden Bayan Wanka'dan bir ara olup bitenlere ilişkin ayrıntılı bir şeyler öğrenebileceğine ilişkin suskun umudunu yitirmemişti. Bu amacına oğlunun ölümünden sonra Bayan Wanka'yla ilk görüşmelerinde ulaşamayışından incinmişse de, ortaya çıkışındaki özel koşulların daha da üzücü duruma soktuğu felaket dolayısıyla dul anneye alabildiğine masum bir ses tonuyla derin taziyelerini bildirmeden duramamıştı. Taziyede bulunurken söylediği, kendisini olup bitenlere vakıf biri olarak gösteren sözler Bayan von Meering'i çok etkilemiş, "bu nankör insanların kapalı kutuluklarına karşı" bu sözlere ince bir dokundurma gözüyle bakmıştı.

Ne var ki, Bayan Wanka ne Albay'ın eşinin uğradığı düş kırıklığından, ne bunun öcünü almak için kendisine indirdiği darbeden bir şey fark etmişti. O günlerde Bayan Wanka'nın

üzerinde düşünüp taşınması gereken pek çok şey vardı ve bu düşünüp taşınmaların sonucunda aldığı kararlar da şimdi hızlı bir dizi halinde art arda hayata geçiriliyordu. İlkini Bohemya, biri Alman, iki günlük gazeteye birer küçük ilan verdi Bayan Wanka; ilanlarda sakın bir semtte sessiz, mobilyalı bir odanın dürüst bir gence kiralanacağı bildiriliyordu. Odayı tutacak kişi hiç vakit geçirmeden Kleinseite semtine uğrayıp taş kulübesindeki işportacı kadından “87 nolu” ev konusunda ayrıntılı bilgi edinebilecek, bunun evin üç merdiven yukarısındaki Wanka ailesinin dairesinde bir oda olduğunu, uğradıkları inanılmayacak büyük felaket dolayısıyla ailenin odayı baylara kiralamak istediğini öğrenebilecekti. Şimdi önemli olan, odayı tutacak kişinin ne kadar genç ve ne kadar dürüst olacağı, taş kulübedeki o karanlık dedikodu yuvasında orman kolcusu ailesinin başına gelenlere ilişkin ne kadar az ya da çok şey öğreneceğiydi. Bir kasım günü 87 nolu evin döner merdiveninden çıkarken iki kez düşüp kolunu bacağını kırma tehlikesi geçiren, Almanca sorduğu soru dolayısıyla değişik kapıların yüzüne kapandığı, sonunda kendisini yaşlı Rosalka'nın karşısında bulan Ernst Land ismindeki gencin Wanka ailesi konusunda ne kadar bilgilendirildiği belli değil. Büyük bir güvensizlikle kendisini süzen Rosalka daha ilk anda adamdan hoşlanmamıştı. Zaman zaman birine karşı Rosalka'nın içinde böyle bir duygunun uyandığı olurdu; bu duygunun nereden kaynaklandığını, ilgili kişideki bir fazlalığın mı yoksa bir eksikliğin mi buna yol açtığını Rosalka'nın bildiği yoktu. Buğulanmış kelebek gözlüğünün camlarına bakıp duran Rosalka, camların arkasında adamın gözlerini bir türlü görememişti. Onun sorduğu soruyu daha ilk defasında anlamıştı, yine de iki defa tekrarlattı soruyu. Ancak güç bela konuşabildiği çok tuhaf bir Bohemyayla kiraya verilmek istenen bir odadan söz etmesi üzerine Rosalka'nın genç baya karşı duyduğu hoşnutsuzluk biraz kayboldu. Beş gündür Ernst Land'ın bu oda işini önünde tekrarlamadığı kapı kalmamış, burnuna gelen yemek kokularından ve

işittiği kötü sözlerden bıķıp usanarak yorgun düşmüştü. Kendisiyle Almanca konuşabildiği Bayan Wanka kira olarak aşırı bir para istemeyince, sakin ve oturulabilir bir yer gördüğü arka odayı tutmaya karar vermişti. Konuşmasının sonunda, biraz ürkek sesiyle, "Gürültü yapmam," dedi. "Hiç rahatsızlık vermem size. Gündüzleri vaktin büyük kısmı mağazadayım, akşamları da, - ah, akşamları da biraz bir şeyler okur insan işte ve..." Onun bu sözlerini, "Rica ederim, rica ederim," diye karşıladı Bayan Wanka, kendisi de o anda ne diyeceğini pek bilemeyerek. Kapıda şöylece arkasına dönüp, "Affedersiniz beyefendi, ne iş yaptığımızı öğrenebilir miyim?" diye sordu. Bir sessizlik oldu bunun zerine. Ardından, "Eczacıyım," diye yanıtladı genç adam mahzun bir sesle, başını çevirip gözlerini Malta şövalyeleri Kilisesi'nin duvarlarına bakarak.

Wanka ailesiyle genç kiracının gerçekten birbirlerine rahatsızlık verdiği söylenemezdi. Birbirleriyle karşılaştıkları yoktu. Luisa genç kiracıya rastlamaktan kaķınıyor, yabancı birinin Zdenko'nun odasına girip çıktığını görmekten büyük üzüntü duyuyor, annesinin böyle bir şeyi nasıl sineye çekebildiğine akıl erdiremiyordu. Hele bir akşam karşısına geçip uzun uzun konuşmasından, sık sık onun öyle eli boş oturamayacağından, daha sık olarak da üzerine bir görev düştüğünden, bir iş bulup çalışması gerektiğinden söz etmesinden sonra annesini hiç anlayamaz olmuştu. Luisa'nın yabancı ailelerin ev içlerine yardım etmeye ya da bir başka iş bulup çalışmaya hazır olduğunu biraz ürkek bir dille açığa vurması üzerine, hayli şaşırtıcı bir şeyle karşılaşılmış, Luisa'nın sözlerine, "Senin yerin daha yüksekte, dediğin işler sana göre değil," gibi bir cevap vermişti annesi. "Daha baştan düşünmem gerekirdi bunu. Krummau'da boşuna mı o kadar piyano dersi aldın, oldukça da ilerletmiştin piyano çalmayı. Ya Fransızcan? Prag'a taşınmamızdan sonra bırakmasaydın, bugün çoktan isteyenlere ders verecek duruma gelirdin." Annesinin söylediklerine kulak veren Luisa, "Ders vermek mi?" diye sordu.

“Elbette. Daha bu yakında Albay’ın eşi benimle konuştu. güzel bir iş biliyormuş. çocuklara nasıl davranılacağını biraz öğrenmen gerekiyormuş işte ve onlara Fransızca’nın temel bilgilerini...” Bundan sonra konuşulanların tek kelimesini olsun Luisa’nın kulakları duymadı artık. annesinin sözünü ettiği konular kendisine çok yeni ve yabancıydı. Akşamları annesi mutfakta Rosalka’yla evin giderleri üzerinde konuşurken. çok vakit yarı soyunuk. yatağının kenarında oturuyor. kendini alabildiğine yorgun ve ufalmış hissedip ellerini kavuşturuyor. çocukken yaptığı o ilk duayı yapıyordu. Ağzından çıkan o tatlı ve solgun sözcüklere bakarak gerçekten bir çocuk. sarışın, küçük bir çocuk olduğuna inanıyor, kendisini koruyacak vefalı, güvenilir bir elin özlemini duyuyor. kocaman ve altın kanatlı melekleri düşünüyordu.

Öte yandan. gerçekten annesinin istediği olmuş. Luisa her gün birçok saat müzik ve Fransızca dersi almaya başlamıştı ve bayan öğretmenleri bu konuda hatırı sayılır bir ilerleme kaydettiğini kesinlikle belirtiyordu. Ama Luisa’nın kendisinin bu konuda bir şey sezdiği yoktu. Bir zaman şimdikinden daha başka parlak ve masalsi yeteneklere sahip olduğunu anlıyordu yavaş yavaş –ama çok gerilerde kalmıştı bu–. şimdi söz konusu yeteneklerinin yerine kendisine buyur ettikleri. hiçbir güzelliği içermeyen zavallı ve soğuk şeylerdi. Duygusuz. uysal bir teslimiyetle kışı geçirdi Luisa. benzinin daha bir solmasından, daha çok küçülüp sesinin kısılmasından başka değişen bir şey olmadı. Yürüdüğü zaman ayak sesleri pek işitilmiyordu artık. basamakları gıcırdatmadan merdivenlerden inip de rastladığı komşu çocuklarından birine solgun ellerini ürkek bir sevecenlikle uzatmaya görsün. çocuk çok vakit ağlaya ağlaya koşup uzaklaşıyordu. – Dıştan bakınca pek sakin günler yaşanıyor denebilirdi; anneyle kızıdan her biri sinirlenmeden ya da öbürünü rahatsız etmeden kendi işini yapıyor. her geçen gün daha bir gençleşen. hamarat ve becerikli dul kadınla olup bitenler karşısındaki şaşkınlığından kendisine neler olduğunu henüz bile-

meyen ve annesinin hatır gönül tanımaz kararlılığına karşı elinde, pek farkına varılmaksızın gerçekleşip yüzceğizini öylesine dokunaklı, melankolik bir güzellikle donatan suskun sararıp solmalar dışında bir silahtan yoksun, her şeyi sineye çeken kızı arasında sessiz ve amansız bir savaş sürüp gidiyordu.

Yeni kiracı Ernst Land belki Luisa'daki bu güzelliği görüyor, ama pek algılayamıyordu. Kadınlardan çekinen biriydi; yine de kimi akşamlar Luisa'yı, koruyucu ellerini bazen onun üzerinde tutan, bazen korkarak, çekinerek onun koruyuculuğu ve yardımıyla ayakta durmaya çalışan bu belirsiz zarafet ve iyilik tablosunu düşünmeden edemiyordu. Kentin göbeğinde, dar imkânlar içinde, kardeşlerden, dostlardan yoksun büyümüş biriydi. Eli ekmek tutana kadar sabredemeyen yaşlı, huysuz babası tarafından iki ayağı bir pabuca sokulmak istenmişti. Sonunda babası, tam da okumanın tadını aldığı bir sıra onu okuldan çekip alarak bir eczacının yanına yerleştirmiş, karnını doyuracak parayı kazanmasını sağladıktan sonra üzerine düşeni yapmış bir baba gözüyle bakmıştı kendisine. Oğlu bundan sonra dilediği gibi davranabilirdi. "Artık dünyanın kapısı açık duruyor önünde." demişti babası büyük bir coşku ve heyecanla. Gelgelelim delikanlı Ernst önünde "kapısı açık duran dünyaya" karşı bir özlem duymaktan uzaktı. Yeni'ye ve belirsiz'e yöneldiği yoktu düşüncelerinin, kendi hallerine bıraktı mı düşünceleri binlerce gizli yollardan çocukluğunun biricik, zamanla sönüp gitmiş güzelliğine dönüyor, ufak tefek, mahzun bir kadının önünde diz çöküyordu. Kadınlara ilgili olarak yumuşak Slav şarkıları söylediğinden ve kendisi okula gitmeye başladığı dönemde arkadaki karanlık odasında yatıp kimseye haber vermeden bir yıl içinde yavaş yavaş, sessiz, sedasız bu dünyadan göçüp gittiğinden başka bir şey bilmiyordu. O günler adeta korkmuştu kadından, ama erkenden ölüp gidince de dört bir yanda eksikliğini hissederek, yaşadığı bütün iyi şeyleri dönüp dolaşıp onun ince ve yumuşak sevgisinin eseri görmeye başlamış, bu sevginin gözünü yaşamı üzerinden hiç ayırmadığına

inanmıştı. Erken yaşta öksüz kalan çocuklarda görülür hep: Her türlü kaygı ve tasadan uzak oyun arkadaşlarının mutlulukla aralarında paylaştıkları sevinçlere el sürmeye yanaşmaz böyle çocuklar. boyuna özlemlerinin o karanlık resmine sarılırlar ve resim duygulandırıcı özverilerle giderek daha aydınlık, daha mutlu ve paylaşımcı nitelik kazanır. Böyle çocuklar yoksul kaldıklarından yalnızdırlar hep. sevinçlerini dillendirmediklerinden. bunları kendileriyle paylaşacak arkadaş da bulamazlar. Genel olarak hangi anne çocuğuna dünyaya açılan kapıyı göstermemişse. o çocuk arar. arar. ileride. bir türlü dünyaya açılan bir kapı bulamaz.

Ancak kiracı olarak Wanka ailesinin evinde oturduktan sonradır ki. Ernst Land'ın içinde aradığı yuvayı sonunda bulmuş gibi bir duygunun zaman zaman uyandığı oluyordu. Oda ciğında vakit geçirmekten hoşlanıyor, çalışmadığı pazarlar büyük yazı masasının başında. piposundan çıkan duman bulutlarının ortasında kaybolmuş, eski kitapları okuyup sararmış yapraklarına dalıyor, bugün de. yarın da aklından çıkıp gidiyordu. Böyle olunca, kapısına usulcacık vurulduğunu duymayışına. ancak içeri giren Luisa'nın yoğun tütün dumanları gerisinde ürkek ve kararsız durduğunu görür görmez korkuyla yerinden sıçrayıp kalkmasına şaşılabilir miydi. Solgun, takısız. üzerinde mavi giysisi. iri. suskun gözler. ayrıca elinde adeta bir çekingenlikle vücuduna bastırılmış görünen üç küçük ve beyaz gül. bir düştün farksızdı Luisa.

“Oh. affedersiniz.” dedi Luisa. biraz Slav şivesiyle karışık Almancasıyla. “Yemeğe çıktığınızı düşünmüştüm de... Ben yalnızca...” Sonra yeni kiracılarının önünden geçerek elindeki üç beyaz gülü Zdenko'nun pencerenin bulunduğu duvarda asılı küçük resminin arkasına ilişti. Bay Land'ın sık sık göz attığı bir resimdi bu. Çiçekleri resme iliştiirirken Luisa'nın ellerinin nasıl acılı bir sevecenlikle titrediğini gördü Land. kendini kaptırmış bu ellere bakıp durmaktan ne bir şey söyleyecek ne bir şey yapacak ne de bir şey düşünecek durumdaydı. Lu-

isa'nın şöyle dediğini işitti birden: "Bugün aramızda bulunmadığı ilk doğum günü Zdenko'nun." Derken her şey yine eski durumuna döndü. Bay Land pazar sessizliğine gömülmüş odasında tek başına kaldı, okumasını önceki gibi yine sürdürebilirdi kuşkusuz. Ama yapamadı, sanki gelecek biri var da onu bekliyormuş gibi, durup durup kapıya çevirdi gözlerini, sonunda odadaki tütün dumanına kızıp pencereyi açtı; şubat havası, serin ve aydınlık, içeri doldu. Bir an gönlü şenlendi, artık hatırı sayılır konuklarım var odamda diye geçirdi içinden: Üç beyaz gül. Ve sanki bir düş görüyormuş gibi gülümsedi.

* *

*

Eylül ayı çıkıp geldi derken, ormanlar içindeki tatil yerlerinden ve denizden pek çok kişi kente döndü. Kentin sokak ve caddelerinde yürümesini unutmışlardı bu arada, hâlâ ormandaki tatil yerindeymişler gibi farkına varmadan şapkalarını ellerinde tutuyor ya da bağıra çağıra şarkılar söylüyorlardı. Bu da tatil anılarının hâlâ içlerinde canlılığını koruduğunu gösteriyordu. Yolda birbirleriyle karşılaşacak oldular mı gevezelikleri tutup birbirlerine anlatacak bir sürü şey buluyorlardı. Tatilde geçirdikleri, kulak vermiş kendilerini dinleyen son günlerin ışıltısına benzer bir şeylerin konuşmalarından çıkıp, kentin bunaltıcı cadde ve meydanları üzerine bir teselli gibi yayıldığını hissediyorlardı. Belki yolda karşılaşan iki kişi, "Çok iyi görünüyorsun," ya da "Nasıl da değişmişsin," diyerek ayrılıyordu birbirinden. Ne yapacaklarını bilemeyerek, bir şükran duygusuyla bir an birbirinin yüzüne bakıp bakıp gülümsüyorlardı.

Luisa da tatilden dönenler arasındaydı. Baharın ilk günlerinden beri evde bulunduğu yoktu. Sıcak, gizli bir ülke vardı bir yerde; alev alev çiçekler karanlık göllerin içine bakıyor, göller üzerinden bulutlar ve kuşlar uğultuyla geçip gidiyor, yüksek ağaçların karanlık gövdeleri arasından beyaz yollar itiş kakış uzanıyor ve ormanlar içinde dalgalanıp duran sessiz bir yaşamı karşılarında buluyorlardı. Akıl almaz kıyafetler içinde

gezip dolaşanlar görülüyordu. Yüzlerinde üzgün ifadelerle ya da serin, gülümseyen dudaklarla insanlar görülüyordu ayrıca. İlk sana öyle gelir ki, bu insanlardan söz edildiğini işitmişsin dir bir ara. İster istemez bunun ne zaman olduğunu düşünürsün. Derken seni tutup öper bu kişiler. o vakit bunların bir vakit sevilip de sonradan unutulmuş dostların olduğunu anlarsın. Bir pişmanlık duygusuyla sen de öpmek istersin kendilerini. Ama onları selamlamaya kalkar kalkmaz, yüz hatları sana yabancılaşır yine ya da dalgalanıp duran ormanın içine çekilirler; acımasız, incitici sözcüklerle üzerine atılır ve karşılığında senden kalbini kendilerine armağan etmeni isterler. Ve gençlik ülkesidir bu ülke. Çocuklar, delikanlılar, çiçeği burnunda kızlar ve taze anneler hüznü karışımı bir mutlulukla dans eder, el yordamıyla ıslık ıslık bir yerde ilerleyip dururlar. Yanakları yabancı bir neşeye yanıp tutuşur. Ne var ki, birbirlerini gördükleri söylenemez. çünkü hayretten başka şeye yer yoktur gözlerinde. Aynı yola koyulmuş gelenlerin yakındıklarını ya da güldüklerini işittiler mi kulak kabartır, sesin kuşlardan ya da ağaç doruklarından ya da rüzgârlardan geldiğine inanırlar. Hepsinin tek bir amacı vardır, ülkenin göbeğindeki o ateşten dağın doruğuna tırmanmak. Ve içlerinden bazıları bu tırmandıkları yerden bir daha evin yolunu bulamaz.

Ama Luisa dönüp geldi ateş diye nitelenen bu ülkeden. yavaş yavaş ve gülümseyerek. nekahet döneminin bahçeleri içinden geçip. Duraksaya duraksaya tanıdı kendini yeniden, ağlayarak ellerini öpen annesini ve eylülün altın rengindeki gür ışığıyla adeta bezenmiş odayı. Bayram havasında bir dönüştü bu. Ve nasıldı evden sokağa ilk çıkılan o günler! Tüm nesnelere ve insanlarla sürekli yeniden karşılaştığı günler ayrıca! İnsanlar gülümsüyor ve nesnelere işte öylesine ışıldayıp duruyordu. Sanki Luisa hep ıslık ıslık aynalar önünden yürüyüp gidiyor ve aynalar enine boyuna ne kadar büyüdüğünü kendisine açıklamak istiyorlardı. Luisa da farkındaydı bunun. Kendisini güçlü ve dinlenmiş hissediyordu. Bundan hiç söz etmeksizin derslerine

devam etti. Unuttuğu hiçbir şey olmamıştı ve daha Noel'den önce küçük bir kıza piyano dersi verebilecek duruma gelmişti. Küçük kız, öğretmenine karşı derin bir saygı duyuyordu. Ama gerçekte birinin üstlenmesi gereken rolü öbürsü üstlenmişti. Küçük öğrencisinin kendisine duyduğu sevgi ve bağlılık her gün Luisa'nın gönlünde bir yığın şenlikli duygunun uyanmasını sağlıyordu. Kızın karşısında içten içe kulak vermiş dinleyen biri durumundaydı Luisa. kızın yönelttiği sorular ise Luisa'nın kulaklarında güzel ve mutlu yanıtlar gibi yankılanıyordu. Ve Luisa tatsız bir olayla karşılaşılmasızın geçen o neşeli günlerde öyle çok şey yaşadı ki, dünden daha geriye gözünü çevirip bakacak vakit bulamadı: dünün gerisinde bir tek büyük geçmiş ve uzlaşma yer alıyordu adeta, buradan da yeni ve zengin yaşamına herhangi bir gölgenin düştüğü görülmüyordu.

Noel'de Luisa eczacı kalfasının odasından içeri girdi: "Bu akşam başka bir tasarınız yoksa, buyrun bize gelin diyecektim, Bay Land."

Ernst Land, şükran dolu bir edayla gülümsedi. Derken Luisa'nın nereye baktığını gördü, ne diyeceğini bilemedi. Zdenko'nun küçük resmi üzerinde taze üç beyaz gül vardı. Luisa, iki elini de Land'a uzattı. "Bu gülleri oraya siz koydunuz demek?"

"Her zaman..." Land kızarıp bozardığı için kızdı kendine ve aceleyle akşam geleceğini söyledi.

Odadan çıkıp giderken kapıda yeniden durdu Luisa. "Sizi hep çok üzgün görüyorum, Bay Land."

Land sesini çıkarmadı.

"Ne düşünüyorsunuz böyle?" Luisa'nın bu arada kendisine bakışı Land'ı öylesine duygulandırdı ki, ağlamaklı bir sesle ne düşündüğünü saklamayıp söyledi:

"Annemi."

Noel akşamı tuhaf bir bayram havası içinde yaşanmıştı. Daha sonra da bu hava evdeki odalarda esip durdu. O sessiz çam kokusu gibi bütün eşyalara sinip sürdürdü varlığını, ansızın baş gösteren bir takatsızlıkla Bayan Wanka'nın pek çok gün yatak-

tan çıkamadığı zaman bile ortadan kaybolmadı. Luisa, bütün o küçük ev işlerinin yükünü birer birer annesinden devralmış, sonunda Bayan Wanka sobanın çıtırtısı ve gümüş saatin vuruşlarıyla yarı indirilmiş perdeler arkasındaki o sessiz, yavaş yavaş ağaran bayram gününden başka bir şey bilmez olmuştu. Ve akşamları anneye kızı arasında alçak sesle konuşmalar yapıyor, bu konuşmalarda dün hiç yer almıyordu. Yalnızca seslerin tınısında dünün bir titreşim olarak varlığı seziliyor, annenin sesinde ince, çekingen bir rica. Luisa'nın sözcüklerinde ise aydınlık, avutucu bir bağışlama kimliğiyle yer alıyordu. Ve bu bağışlama hiç direnmeden ve acı çekmeden, bir uzlaşma ve barışmanın getirdiği huzur içinde kendisini bırakıp giden annesinin üzerine eğilmiş Luisa'nın derin derin ağlayışında da varlığını duydu.

Annesinin ölümünün üzerinden henüz bir hafta geçmişti ki, Luisa yeniden başladı ders vermeye. Günleri şenlikli bir sürü işle dolu dolu geçiyordu. Her ne kadar eli boş oturduğu geceler üzerine çöküp kendisini korkutsa da, artık ıstırapların karanlığından düşman tehlikelerin yanına sokulmadığının farkındaydı. Geçirdiği nekahet döneminin sessizliğinde ilk kez kendini bulmuş, içinde öylesine bir zenginlik ve genişlik keşfetmişti ki, annesinin kaybı alabildiğine kutsal varlığında bir yalnızlaşmaya yol açmamıştı. Duyulan üzüntü yalnızca önemsiz bir kısıtlama olarak gülümseme ve devinimlerinde seziliyor, varlığındaki uyanışı engelleme gücünü gösteremiyordu.

O yılın şubatı çok kış yapmıştı, ama mart ayındaki yortu gününde –Yusuf'a adanmış bir gündü bu– bütün dünyayı sevinçten çılgına çevirdi. Kar yer yer tepelerde ve demiryolu setlerinde kalmıştı sadece, bu karı da kimsenin aklına getirip dikkate aldığı yoktu. Karın kalktığı çayır çimenleri yeşillik bürümüştü ve ışıkların peşini bırakmayan ılık rüzgârda akşamdan sabaha uzun ve çıplak dalgalardan tırtılsılar salınıp durmaya başlamıştı.

Loretta Kilisesi'nde öğleyin yapılan o büyük Kuddas ayinine katılmak için evden çıkmıştı Luisa. Ama derken nasıl ol-

duysa kilisenin o ayartıcı çan seslerinin önünden yürüyüp geçti, başını kaldırıp baktığında da Baumgarten arkasındaki geniş ve ıssız ağaçlıklı yolların birinde bulunduğunu görüp kollarını ikiye yana açtı. Çevresindeki her şeyi ne çok sevdiğini duyumsadı ansızın. her şey ne kadar da kendisine aitti. Sonra. gizli mutluluğu ve tatlı özlemiyle bu sessiz. şen oluşuma kendi yazgısı gözüyle bakması gerektiğini, içlerindeki o karanlık dürtüyle insanları birtakım arzu ve yanılığlara sürükleyen şeyle bunun bir ilgisi olmadığını anlamıştı.

Eve dönerken yolda gülüp oynayan. ıslıl ıslıl insan kalabalıklarıyla karşılaştı bir ara. Gülümseyerek durdu ve önündeki aydınlık, yaşayan manzaraya baktı. Bu gülen insanların yine karşıdaki dar evlere sığabilecekleri inanılacak gibi değildi. İçlerinden her biri omuzlarında ağırlığını pek hissetmediği ıslıl ıslıl günün içinde büyümüş, normal büyüklüğünün dışına taşmıştı. Ve ıslıl ıslıl gökyüzü altın parıltısını öylesine bir zenginlik ve çabuklukla üzerlerine saçtığı insanlar ve nesnelere kendi gölgelelerine sahip çıkmayı unutmuyor, pırıl pırıl ülkede kendileri birer ışığa dönüşüyordu.

Bu manzara karşısında Luisa, nedense Zdenko'yu düşünmeden edemedi. Acaba o karanlık yaşamında Zdenko'nun da yolda böyle gözlerinin içi gülen mutlu insanlarla karşılaştığı hiç olmuş muydu?

Derken eve doğru yola koyuldu Luisa. İnsanların gölgeleri ıssız sokaklarda unutulmuş günlük giysiler gibi üst üste yığılmış bir grilik içinde duruyor, etrafa adeta küflü bir kış kokusu yayıyorlardı. Luisa üşür gibi oldu. yokuş aşağı kaldırımın adımlarını açması için yaptığı ilk öneriyi güle oynaya benimsedi; hayli çocuksu bir davranışla. asık suratlı kocaman kapıları yukarıdan öfkeyle kendisine bakan o çok eski saraylar önünden yokuş aşağı bir koşu tutturdu. Bu saraylardan korkmuyordu artık.

Rosalka kapıda durmuş. çevresini saran komşu kadınlara sık sık ellerini kollarını oynatarak önemli bulduğu yeni bir haberi aktarıyor. kadınlar da harıl harıl başlarını sallayıp Rosal-

ka'nın verdiği haberi paylaşıyorlardı. Derken içlerinden biri Luisa'yı gördü. bunun üzerine hepsi birden büyük bir sabırsızlıkla ona el sallayıp seslenmeye başladı. Birkaç çocuk da onlara katılmış bağıyordu. Luisa. söylenenlerden tek bir sözcüğü anlayabildi ancak: Bir misafir gelmişti eve. Bu da kendisini alabileceğine şaşkınlığa yetmişti. Evin karanlık merdivenlerinden koşu koşu çıkarken kafasının içinde kocaman bir soru vardı yalnızca: "Acaba gelen kimdi?" Gözlerinde merakla odadan içeri daldı. Odada Bayan von Meering. saklamaya gerek görmediği bir kırgınlıkla. kanepede dimdik oturmuş bekliyordu. Ne var ki, Albay'ın eşinin o anda uğradığı şaşkınlık Luisa'nınkinden daha da büyük oldu. Albay'ın eşi ailenin başına gelen son felaket dolayısıyla taziyelerini bildirmek üzere az önce gelmişti. ama gözlerinin içi gülen. nefes nefese kalmış Luisa'ya o iç açıcı taziye sözcüklerinden birini olsun söyleyip acısını paylaştığını gösterecek gücü bulamadı. Karşısındaki bu şen şakrak. sağlıklı kıza karşı derin. haklı bir öfke duydu. o geçmiş olaydaki gibi şimdi de buraya boşuna geldiği duygusuna kapıldı. "Ammma insanlar! Bu ailenin kendisinde bir tuhaflık olmalı!" diye geçirdi içinden.

Bu arada kendini toparlayan Luisa bir iki özür diledi, sonra da bu ziyaretlerini neye borçlu olduğunu sordu Albay'ın eşine. Bayan von Meering. acele yüzüne tuttuğu katlanmış mendilin bir aralığından hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başladı: "Ah anneniz zavallı hanımefendi. anneniz zavallı hanımefendi!"

Bu duygulandırıcı sözlerine bir yanıt alamayınca, gözlerini kaldırıp sert sert baktı Luisa'ya. Sözcükleri vurgulayarak, "Anneniz çok saygıdeğer, dürüst bir kadındı." dedi.

Luisa başını eğmiş. öyle görülüyor ki çıktı pıtı ayağının ucuna bakıyordu. Albay'ın eşi bir süre daha bekledi. Luisa'nın gözlerinden hâlâ yaş gelmediğini görünce anladı ki. bu kalpsiz kıza karşı gösterilecek bütün acıma ve ilgi boşunaydı. Yüzünde adeta kalkıp gideceğini bildiren bir ifade. acı bir ses tonuyla şunları da eklemeyen duramadı:

“Size yalnızca şunu söylemek istiyorum. yavrucuğum. O ifteli annenizin ölümünden sonra evde yapılması gereken değişiklikler üzerinde herhalde düşünüp taşınmışsınızdır.”

“Bilmem ki...” dedi Luisa duraksayarak. şaşırmış.

“Hayretle işittiğime göre. hâlâ yanınızda kiracı olarak bulunan genç adama evden çıkmasını bildirmeniz sanırım pek doğal bir şey.”

“Ama -” diye karşılık verdi Luisa. hayretle açılmış iri iri gözlerle. Yüzünde adeta muzipçe bir gülümseme titreşti.

Bayan von Meering çoktan kalkıp kapıya yürümüştü.

“Ben dikkatinizi bu noktaya çekmeyi bir görev bildim kendime. Elbet siz nasıl isterseniz öyle davranabilirsiniz.” dedi.

“Evet. hanımefendi.” diye karşılık verdi Luisa. ansızın bulunduğu bir cesaretle. giderek boyu uzuyormuş görünen Albay’ın eşi önünde parmak uçları üzerinde dikilerek: “Biraz daha oturup dinlenmek istemez miydiniz, hanımefendi?”

Ne var ki, bu iğrenç evden bir an önce kaçıp gitmeye bakan Albay’ın eşi çoktan mutfağı boylamıştı. Mutfakta yaşlı hizmetçi Rosalka, coşkuyla karşıdan üzerine atıldı Albay’ın eşinin, eğilip ipek pelerinini dirseğe yakın bir yerinden büyük bir özenle öptü. Kendini hakarete uğramış gören Albay’ın eşi ağzından güçbela bir “adiyö” sözcüğü çıkararak. Rosalka’ın o kölemsi saygı gösterisinden kurtardı kendini, merdiven ve koridorlardaki ev sakinlerinin alık alık bakışları ve baş başa vermiş fısıldaşarak kendisine karşı açığa vurdukları hayranlık, Luisa’dan gördüğü aşağılamayı birazcık da olsa gidermişti.

Luisa, bir süre düşünceli düşünceli durdu olduğu yerde. Rosalka, sözcükleri vurgulayarak, “Bizi ziyarete geldi.” dediği kibar hanımefendiyi biraz daha görebilmek üzere pencereye koşmuştu.

Pencereden dönüp geldiğinde gözlerinde büyük bir merak okunuyordu. Ama Luisa farkına varmamıştı bunun. Evin içinde bir aşağı bir yukarı gidip gelirken, “Sanırım. bundan sonra

da yine bu evde kalıyoruz. Rosalka.” dedi. “Bu konuda seninle konuşmam gerektiğini unuttum düpedüz. İleride de yine benim yanımda çalışacak. bana hizmet edeceksin. Önceki çalışma koşullarında da bir değişiklik olmayacak. Nasıl. kabul ediyor musun?”

Rosalka. bu ve öbür dünyadaki mutluluğu üzerine yemin ederek kalacağını bildirdi. Ansızın yaşlar geldi gözlerinden. yeni hanımına çocukken yaptığı gibi Loısinka değil. hanımefendi diye hitap etti. Ardından Luisa. Land’ın kapısını çaldı.

Land. gülümseyerek karşıladı kendisini. Latifeyle. “Sizi köstebek. sizi,” dedi. Luisa. “Odadan dışarı ayak attığınız yok. Bugün kentten çıkın şöyle bir dışarı. Bahar geldi. Ben bugün dışarıdaydım, kentin çok, çok dışında.” Baharın nerede olduğunu Land’a göstermek ister gibi elini oynattı. Gözlerinde işte öylesine vaatkâr bir parıltı vardı. Daha sonra iş görüşmelerine özgü önemli bir ses tonuyla sürdürdü konuşmasını: “Sizi rahatsız etmeyeyim, Bay Land. Yalnız şunu söyleyeyim ki. sizden evi boşaltmanızı isteyecek değilim. Anlayacağınız durumunuzda değişen bir şey olmayacak. Odadan memnunsanız tabii.”

Bay Land. Luisa’nın gözlerini arandı; hemen ardından yere indirdi başını. “Şey,” dedi yumuşak bir ses tonuyla. “Burada büyük bir zevkle oturuyorum. Sanırım...” Derken el ayalarını birbirine sürtmeye başladı...

Luisa kapının kolunu elinden bırakmamıştı. “Bakın bu güzel.” dedi Bay Land’ın yardımına koşarak. Derken kendisi de biraz afallamış durdu.

Sanki Land’ın gönlünde dile getirmek istediği bir şey vardı da açığa vuramıyordu.

İki genç sustu.

Derken Luisa yeniden başladı konuşmaya: “Almanca’mı biraz ilerleteyim, çok isterdim. Belki siz de buna karşılık Bohemyaca öğrenmek istersiniz biraz.”

“Evet.” dedi Bay Land. rahat bir nefes alarak. “Sizin dilinizi seviyorum.”

“Madem öyle.” dedi Luisa bir rica tonuyla. keyifli keyifli, “vakit buldukça bizim öndeki salona gelin. Birkaç kitap hazır duruyor, Almancaları da var içinde.”

Ve bir kez daha kapıda ekledi:

“İstediğiniz zaman buyurup gelebilirsiniz.” Sonra biraz alçalttı sesini: “Doğrusu annenizle ilgili çok şey dinlemek istedim sizden.”

İÇİNDEKİLER

Âşık	5
Yansımalar	17
Pazar Günü	29
Hayalet	31
Sonuncular	37
Kısmet	69
Sır	73
Maskeler	89
Manzara	93
Kardeşler	97

Cem Yayınevi, okuyucularına şimdiye dek Rilke'nin öykülerinden oluşan iki kitap sunmuştu: *Tanrı'dan Öyküler* ve *Beyaz Mutluluk*. Elinizdeki kitap, Rilke'nin öykülerinden oluşan üçüncü kitap. On öyküden oluşan *Sonuncular*, yine Kâmuran Şipal'in Türkçesiyle okura ulaşıyor. Okuyacağınız öyküler, Rilke'nin ünlü şairliğinin yanı sıra, küçümsenmeyecek ölçüde başarılı bir öykücü olduğunu bir kez daha kanıtlıyor.

ISBN 975-406-864-X

R

James Abbott McNeill Whistler
Mother of the Artist, 1871/72